

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií, Fakulta sociálních věd

Lenka Kristková

**Evropa à „la française“ – postoj Francie
k institucionálním reformám v Evropské unii
v letech 2000-2005 s ohledem na
francouzsko-německou spolupráci**

Diplomová práce

Praha 2009

Autor práce: **Lenka Kristková**

Vedoucí práce: **PhDr. Michel Perottino, PhD.**

Oponent práce:

Datum obhajoby:

Hodnocení:

Bibliografický záznam

KRISTKOVÁ, Lenka. *Evropa „à la française“ – postoj Francie k institucionálním reformám v Evropské unii v letech 2000-2005 s ohledem na francouzsko-německou spolupráci*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, 2009. 118 s. Vedoucí diplomové práce PhDr. Michel Perottino, PhD.

Anotace

Předložená diplomová práce zkoumá postoj Francie k reformám evropských institucí, které byly projednávány během mezivládní konference v roce 2000 a v Konventu o budoucnosti Evropy s následnou mezivládní konferencí v letech 2002-2004. Francie na Mezivládní konferenci 2000, která vyvrcholila uzavřením Smlouvy z Nice, bylo hodnoceno negativně. Francouzští zástupci byli kritizováni pro údajnou „aroganci“ a pro způsob vyjednávání, který postrádal otevřenost a ochotu vést dialog a uzavírat kompromisy. Během Mezivládní konference 2000 navíc selhala francouzsko-německá spolupráce, což se odrazilo v konečném výsledku vyjednávání. O dva roky později při vyjednávání ústavní smlouvy v Konventu, mění Francie své způsoby jednání a dává najevo ochotu vést otevřenou evropskou politiku a uzavírat kompromisy. Francie se v Konventu a Mezivládní konferenci 2003/2004 navrácí k aktivní spolupráci s Německem a intenzivní francouzsko-německá spolupráce v Konventu výrazně ovlivnila konečnou podobu institucionálních reforem v ústavní smlouvě. Francie v mezidobí mezi Nice a Konventem přehodnotila své vnímání evropské integrace s ohledem na geopolitické změny v Evropě a blížící se rozšíření Unie a našla způsob, jak si zachovat vliv i v této „nové“ a větší Evropě.

Annotation

Diploma thesis deals with the position of France towards reforms of European institutions, which were discussed during the Intergovernmental conference in 2000 and in the European Convention followed by Intergovernmental conference in years 2002-2004. French behaviour during the Intergovernmental conference 2000 was designated as „arrogant“ without the ability to compromise. During this conference the Franco-

German co-operation failed, which was reflected in the final outcome of negotiation. Two years later in the European Convention, France changed its behaviour and demonstrated the willingness to compromise. France also returned to intensive Franco-German co-operation and this co-operation distinctively influenced the final institutional reforms in the European Constitution. In the period of time since Nice to the Convention, France reassessed its perception of the European integration with respect to geopolitical changes in Europe and forthcoming enlargement of the Union and found the way how to preserve the influence also in this „new“ and bigger Europe.

Klíčová slova

Francie, Německo, institucionální reformy, Evropská unie, francouzsko-německá spolupráce, Mezivládní konference 2000, Smlouva z Nice, Konvent o budoucnosti Evropy, Mezivládní konference 2003/2004, Smlouva o Ústavě pro Evropu

Keywords

France, Germany, institutional reforms, European union, Franco-German co-operation, Intergovernmental conference 2000, Treaty of Nice, Convention on the Future of Europe, Intergovernmental conference 2003/2004, Treaty establishing the Constitution for Europe

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu. Zároveň souhlasím, aby byla práce zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne 20. května 2009

.....

Lenka Kristková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce, PhDr. Michelu Perottinovi, PhD., za jeho cenné rady a připomínky.

Obsah

ÚVOD.....	9
1 FRANCOUZSKÉ PŮSOBENÍ NA HISTORICKÝ VÝVOJ EVROPSKÉ INTEGRACE S OHLEDEM NA FRANCOUZSKO-NĚMECKOU SPOLUPRÁCI DO 90. LET 20. STOLETÍ...	17
1.1 CHARLES DE GAULLE A EVROPSKÁ INTEGRACE JAKO PROSTŘEDEK K OBNOVENÍ VELIKOSTI A VÝZNAMU FRANCIE NA MEZINÁRODNÍM POLI	18
1.1.1 <i>Fouchetův plán</i>	19
1.1.2 <i>Krise prázdných křesel a Lucemburský kompromis</i>	21
1.1.3 <i>Europe puissance podle Charlese de Gaulla</i>	22
1.1.4 <i>Prohlubování ekonomické integrace ve světle spolupráce Francie a Německa</i>	23
1.2 HLAVNÍ AKTÉŘI FRANCOUZSKO-NĚMECKÉ SPOLUPRÁCE	24
1.2.1 <i>Charles de Gaulle a Konrad Adenauer</i>	25
1.2.2 <i>Valéry Giscard d'Estaing a Helmut Schmidt</i>	26
1.2.3 <i>François Mitterand a Helmut Kohl</i>	26
1.3 FRANCOUZSKÝ PŘÍSTUP K EVROPSKÝM INSTITUCÍM	27
1.3.1 <i>Komise – silná exekutiva nebo sekretariát?</i>	27
1.3.2 <i>Evropský parlament - konzultační orgán</i>	29
1.3.3 <i>Rada Evropské unie – skutečná evropská exekutiva</i>	30
1.3.4 <i>Evropská rada</i>	31
1.4 ZHODNOCENÍ PŘÍSTUPU FRANCIE K EVROPSKÉ INTEGRACI A K EVROPSKÝM INSTITUCÍM DO 90. LET 20. STOLETÍ S OHLEDEM NA FRANCOUZSKO-NĚMECKOU SPOLUPRÁCI	32
2 KRITIZOVANÝ VLIV FRANCIE NA PRŮBĚH MEZIVLÁDNÍ KONFERENCE 2000 A STAGNACE FRANCOUZSKO-NĚMECKÉ SPOLUPRÁCE.....	34
2.1 MEZIVLÁDNÍ KONFERENCE 1997 A AMSTERODAMSKÁ SMLOUVA	34
2.1.1 <i>Posílená spolupráce v Amsterodamské smlouvě</i>	37
2.2 MEZIVLÁDNÍ KONFERENCE 2000 – SLOŽITÁ CESTA KE SMLOUVĚ Z NICE.....	37
2.2.1 <i>Otázka finality Evropy a německo-francouzská debata o budoucí podobě Evropy</i>	39
2.2.1.1 <i>Joschka Fischer a jeho vize Evropy</i>	39
2.2.1.2 <i>Francouzské reakce na Fischerův projev</i>	42
2.2.1.3 <i>Chirakova Evropa</i>	43
2.2.2 <i>Vliv francouzského předsednictví na průběh konference</i>	44
2.2.2.1 <i>„Francouzská arogance“</i>	45
2.2.3 <i>Kohabitace a její vliv na průběh mezivládní konference</i>	46
2.2.4 <i>Zhodnocení francouzsko-německé aktivity v debatě o budoucí podobě Evropské unie</i>	47
2.3 POSTOJ FRANCIE K HLAVNÍM TÉMATŮM MEZIVLÁDNÍ KONFERENCE	48
2.3.1 <i>Vážení hlasů v Radě Evropské unie</i>	49
2.3.2 <i>Otázka rozšíření volby kvalifikovanou většinou</i>	51
2.3.3 <i>Reforma Komise</i>	52
2.3.4 <i>Posílená spolupráce a „tvrdé jádro“ Evropy</i>	52
2.4 KONEČNÉ REFORMY UZAVŘENÉ NA ZASEDÁNÍ EVROPSKÉ RADY V NICE 7. -11. PROSINCE 2000 .	54
2.5 KRITIKA A ZHODNOCENÍ SUMMITU V NICE A VÝSLEDNÉ SMLOUVY	57
2.5.1 <i>Převážení hlasů v Radě Evropské unie</i>	59
2.5.2 <i>Rozšíření volby kvalifikovanou většinou</i>	61
2.5.3 <i>Reforma Komise</i>	61
2.5.4 <i>Posílená spolupráce</i>	62
2.5.5 <i>Evropský parlament</i>	63
2.6 SELHÁNÍ NĚMECKO-FRANCOUZSKÉ SPOLUPRÁCE BĚHEM MEZIVLÁDNÍ KONFERENCE 2000	63
2.7 NICE – FRANCOUZSKÁ PROHRA.....	63
3 AKTIVNÍ POSTOJ FRANCIE V KONVENTU O BUDOUCNOSTI EVROPSKÉ UNIE A NA MEZIVLÁDNÍ KONFERENCI 2003/2004 - NÁVRAT K FRANCOUZSKO-NĚMECKÉ SPOLUPRÁCI	66

3.1	LAEKENSKÁ DEKLARACE A PŘÍPRAVA KONVENTU	67
3.2	USTANOVENÍ KONVENTU A FRANCOUZSKÉ ZASTOUPENÍ.....	68
3.2.1	<i>Valéry Giscard d'Estaing v čele Konventu</i>	69
3.2.1.1	Vliv Valéry Giscarda d'Estainga uvnitř Konventu	70
3.2.2	<i>Francouzské preference v Konventu – Fédération d'Etats-nations</i>	71
3.3	TAKTIKA JEDNÁNÍ FRANCOUZSKÝCH ZÁSTUPCŮ V KONVENTU – SROVNÁNÍ S NICE.....	73
3.4	PŘÍSPĚVKY FRANCIE NA TÉMA INSTITUCIONÁLNÍCH REFORM EU V KONVENTU	75
3.5	FRANCOUZSKO-NĚMECKÁ SPOLUPRÁCE UVNITŘ KONVENTU	76
3.5.1	<i>Společný návrh Francie a Německa k institucionální architektuře budoucí Evropské unie</i> 78	
3.5.1.1	Stálé předsednictví Evropské unie.....	78
3.5.1.2	Rada ministrů	78
3.5.1.3	Evropská komise	79
3.5.1.4	Evropský parlament	80
3.5.1.5	Národní parlamenty.....	80
3.5.1.6	Vnější aktivita Unie.....	80
3.6	DALŠÍ FRANCOUZSKÉ NÁVRHY K INSTITUCIONÁLNÍM REFORMÁM EVROPSKÉ UNIE	81
3.7	INSTITUCIONÁLNÍ ZMĚNY V KONEČNÉM NÁVRHU KONVENTU	83
3.8	MEZIVLÁDNÍ KONFERENCE 2002/2003 – SLOŽITÁ VYJEDNÁVÁNÍ O KONEČNÉ PODOBĚ ÚSTAVNÍ SMLOUVY	87
3.8.1	<i>Bruselský summit – zablokovaná jednání</i>	87
3.8.2	<i>Otázka složení a velikosti Komise</i>	88
3.8.3	<i>Hlasování kvalifikovanou většinou v Radě ministrů</i>	89
3.8.4	<i>Konečné reformy institucí začleněné do Smlouvy zakládající Ústavu pro Evropu</i>	90
3.9	RATIFIKACE EVROPSKÉ ÚSTAVNÍ SMLOUVY VE FRANCII	94
3.9.1	<i>Rozdělení politických stran v otázce ratifikace Evropské ústavní smlouvy</i>	95
3.9.2	<i>Jacques Chirac a francouzské referendum o ústavní smlouvě</i>	95
3.9.3	<i>Možné důvody neúspěšné ratifikace</i>	97
3.10	EVROPSKÁ UNIE NA ROZCESTÍ	98
4	ZÁVĚR	100
	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	107
	POUŽITÁ LITERATURA	108
	KNIŽNÍ PUBLIKACE	108
	ČLÁNKY V ODBORNÝCH ČASOPISECH A SBORNÍCÍCH	108
	ČLÁNKY Z DENÍKŮ LE MONDE A LE FIGARO	110
	SMLOUVY A OFICIÁLNÍ DOKUMENTY	110
	PROJEVY, TISKOVÉ KONFERENCE A INTERVIEW STÁTNÍKŮ	111
	OSTATNÍ INTERNETOVÉ ZDROJE	113
	PROJEKT DIPLOMOVÉ PRÁCE	116

Úvod

Období, ve kterém začalo vznikat uskupení, které se později stalo Evropským společenstvím a následně Evropskou unií, odpovídá ve Francii období Čtvrté republiky (1946 – 1958). Toto období je vnímáno ve Francii jako období politicky slabé a nestabilní. Přesto a nebo právě proto se válkou zesláblá Francie obrátila k Evropě, ve které spatřovala možnost reinkarnace její dávné velikosti a moci a také způsob, jak dostat pod kontrolu Německo. Francie měla zájem na tom, aby Německo bylo od počátku začleněno do evropských struktur, a nemohlo tak představovat do budoucna pro Francii hrozbu. Na počátku evropské integrace stál Schumanův plán francouzského ministra zahraničí Roberta Schumana z roku 1950, který se opíral o myšlenky dalšího francouzského politika Jeana Monneta. Původně byla základním motivem Francie pro evropskou integraci společná kontrola důlního a průmyslového potenciálu Německa tak, aby byla zablokována možnost dalšího německého vyzbrojení. Francie jako zakládající stát Evropských společenství a jako země, odkud vzešla myšlenka evropské integrace, měla v Evropském společenství výsadní postavení. Toto postavení ji zajišťovala jednak rozloha – z původní šestice zakládajících států byla Francie největším státem - a především po celá léta téměř bezvýhradná podpora Německa, pro které vstup do Evropských společenství znamenal možnost a příležitost mezinárodní politické rehabilitace po prohrané 2. světové válce. Úzké spojenectví s Německem bylo pro Francii od počátku velmi důležité, představovalo pro ni nástroj k prosazování francouzských zájmů v Evropě. Německo, které bylo Francii vděčné, že se může podílet na evropské výstavbě, na tuto „hru“ přistoupilo.¹ Pro Francii, která, s podporou německého partnera, zásadně ovlivňovala směřování evropské integrace, přichází v 90. letech zlomový okamžik. Po pádu železné opony, sjednocení Německa a před očekávaným historicky největším rozšířením Unie o státy střední a východní Evropy, se Francie ocitá ve zcela jiné Evropě, a je tak nucena přehodnotit své vnímání evropské integrace a nalézt způsob, jak si udržet svůj vliv. Obává se, že Evropa „à la française“ může nenávratně zmizet.

S rozšířením Evropské unie přichází nutnost reformy evropských institucí. Originalita evropské výstavby je úzce spjata s fungováním evropských institucí. Je tedy

¹ Více informací o evropské integraci viz.: Cihelková, E., Jakš, J. a kol.: *Evropská integrace – Evropská unie*. VŠU Praha. 2004. Otázkou francouzsko-německé spolupráce v evropské integraci se zabývá např. kniha: Soutou, G-H. :*L'alliance incertaine*. Fayard, 1996.

celkem logické, že institucionální otázky hrály a hrají ve vývoji evropské integrace ústřední roli. Evropská unie je založena na institucionálním systému, který nemá v celosvětovém měřítku obdoby. Zrovna tak je specifický i systém rozhodování uvnitř Evropské unie. Současné evropské instituce mají duální strukturu a zahrnují jednak instituce nadstátního charakteru, kterým členské země na základě smlouvy svěřily výkon části své suverenity v přesně vymezených oblastech, a jednak instituce, které se podobají institucím tradičních mezinárodních organizací, kde jsou zastoupeny jednotlivé členské státy, které rozhodují na základě jednomyslnosti nebo kvalifikovanou většinou. Velmi zjednodušeně lze říct, že fungování evropských institucí je ovlivňováno nadnárodním a mezivládním přístupem a tyto přístupy se vzájemně prolínají.² V činnosti Evropské unie hrají významnou roli členské státy, na nichž záleží, jakým způsobem a jakým tempem se bude rozvíjet integrační proces. Ke konci 90. let byla Evropská unie na cestě k rozšíření zhruba na třicítku členů a toto rozšíření muselo být připraveno také na poli evropských institucí. Všichni členové Unie souhlasili s tím, že je třeba navrhnout takové reformy, aby se fungování Unie stalo čitelným, efektivním a demokratickým. Podle Smlouvy o Evropské unii existují tyto hlavní instituce Unie: Evropská rada, Evropský parlament, Rada Evropské unie, Evropská komise, Soudní dvůr, Účetní dvůr. Mezi poradní instituce v rámci ES patří Hospodářský a sociální výbor a Výbor regionů. Tato práce se soustředí pouze na reformy hlavního institucionální trojúhelníku – Rady Evropské unie, Evropské Komise a Evropského parlamentu a reformy Evropské rady.

Téma *Evropa „à la française“ – postoj Francie k institucionálním reformám v Evropské unii v letech 2000-2005 s ohledem na francouzsko-německou spolupráci* je zajímavé z několika důvodů. Otázka reformy evropských institucí začala být stále více aktuální s postupným rozšiřováním Evropského společenství, později Evropské unie. Během 90. let 20. století, po pádu železné opony, podaly státy střední a východní Evropy žádost o vstup do Evropské unie. Unie tak stála před největším rozšířením v historii evropské integrace. A byla to právě Francie, která podmínila toto rozšíření rozsáhlou reformou evropských institucí. Francie patřila od počátku evropské integrace mezi zastánce omezeného rozšiřování Společenství. Postupně byla nucena slevovat v tomto směru ze svého cíle, a proto si jako kompenzaci kladla požadavky na prohloubení ev-

² Jedná se o základní rozdělení evropských přístupů k evropské integraci. Detailněji se teoriemi evropské integrace zabývá např. Fiala, V. a kol.: *Teoretické a metodologické problémy evropské instituce*. Periplum, 2007 nebo Kratochvíl, P.: *Teorie evropské integrace*. Portál, 2008.

ropské spolupráce. Francie se odůvodněně obávala, že spolu s rozšiřováním Unie klesá francouzský vliv v ní. Francie věděla, že rozšíření o státy střední a východní Evropy je politicky nevyhnutelné, zároveň se ho však obávala ještě z dalších důvodů. Deset kandidátských zemí mohlo výrazně zatížit rozhodovací proces v Unii. Evropské instituce proto měly být připraveny na tuto změnu a jejich reforma měla zajistit efektivní fungování Společenství. Práce zkoumá dvě klíčová období, během kterých byly projednávány institucionální reformy. První období bylo zakončeno Smlouvou z Nice a druhé Evropskou ústavní smlouvou. Práce se přitom soustředí na tyto aspekty – jaké otázky reformy institucí představovaly pro nalezení shody největší problém, jak se k těmto otázkám stavěla Francie a potažmo i Německo, jestli během těchto jednání fungovala francouzsko-německá spolupráce a jakým způsobem se Francie dokázala adaptovat nové geopolitické situaci v Evropě.

Struktura a metodologie práce

Práce je rozdělena do tří hlavních částí. První část se nazývá *Francouzské působení na vývoj evropské integrace do 90. let s ohledem na francouzsko-německou spolupráci*. Tato kapitola si klade za cíl zmapovat aktivitu Francie v oblasti fungování evropských institucí od počátku vzniku Evropského společenství po rok 1997 s důrazem na francouzsko-německou spolupráci a nastínit postoje Francie k otázce reformy původních institucí. Tato část práce dále popisuje vliv Francie na fungování hlavních evropských institucí: tzv. institucionálního trojúhelníku - Rady Evropské unie (nebo také Rady ministrů či jen Rady), Evropské komise, Evropského parlamentu - a poněkud mimo stojící Evropské rady, a vzájemný vztah mezi Francií a jednotlivými institucemi.

Druhá část analyzuje mezivládní konferenci v roce 2000 a summit v Nice, na kterém byla uzavřena Smlouva z Nice. Cílem této konference bylo především zreformovat evropské instituce tak, aby byly připraveny na následující rozšíření Evropské unie a aby rozhodovací proces uvnitř Unie nebyl nijak ochromen. Nejdůležitějšími otázkami konference se ukázaly být: vážení hlasů v Radě Evropské unie, rozšíření volby kvalifikovanou většinou v Radě Evropské unie, otázka složení a velikosti Evropské komise a upravení podmínek pro tzv. posílenou spolupráci mezi členskými státy. Práce představuje stanoviska francouzských politiků (především francouzského prezidenta a ministerského předsedy) k jednotlivým otázkám a snaží se k jejich postojům nalézt zdůvodnění. Tato kapitola si zároveň všímá funkčnosti spolupráce Francie a Německa bě-

hem konference. Důraz je kladen především na její druhou polovinu, jež probíhala pod francouzským předsednictvím, a na závěrečný summit v Nice, který byl zásadní pro výsledné reformy institucí. Na závěr jsou výsledné reformy hodnoceny z pohledu francouzských kritiků.

Třetí a závěrečná část pojednává o Konventu o budoucnosti Evropy, jehož cílem bylo vytvořit ústavní smlouvu pro Evropskou unii a dokončit reformu evropských institucí před následujícím „východním“ rozšířením Evropské unie. Na Konvent navazovala Mezivládní konference 2003/2004, na níž se měly členské státy dohodnout na definitivní podobě ústavní smlouvy a tedy i institucionálních reforem. Konvent, do jehož čela byl jmenován bývalý francouzský prezident Valéry Giscard d'Estaing, se zaměřil na podobné otázky, jaké byly řešeny v Nice. Konvent řešil otázky redefinice kvalifikované většiny a způsobu volby v Radě Evropské unie, dále pak měl dokončit reformu Evropské komise, jejíž velikost měla být zeštíhlena. Podobně jako v Nice se Konvent zabýval rovněž formou posílené spolupráce a možnostmi jejího využití a posílením pravomocí Evropského parlamentu. Konvent pak oproti Nice postupuje ještě dál a vzniká tak, za výrazného přispění Francie, návrh na stálé předsednictví Evropské unie v čele s předsedou Evropské unie a návrh na zřízení nové funkce, ministra zahraničních věcí Evropské unie. Konvent byl na návrhy velmi plodný a vesměs kladně hodnocený většinou účastníků i pozorovatelů. Horší již byla situace během následující mezivládní konference, na které docházelo k ostrým střetům mezi členskými státy, především v otázce nového způsobu hlasování v Radě Evropské unie a v otázce reformy Evropské komise. Tato část práce zkoumá aktivitu Francie v Konventu a během mezivládní konference a také to, do jaké míry Francie spolupracovala s Německem a nakolik jejich vzájemná spolupráce ovlivnila výslednou podobu reforem. Kapitola je zakončena rokem 2005, kdy Francouzi, a o pár dní později i Nizozemci, zamítli v referendu ústavní smlouvu, čímž byl ústavní projekt v podstatě ukončen.

V práci je použita metoda případové studie. Je zde zkoumán postoj Francie během Mezivládní konference v roce 2000 na straně jedné a v Konventu s následnou Mezivládní konferencí v letech 2003-2004 na straně druhé. Právě zde členské státy jednaly o reformách evropských institucí. Práce se zaměřuje na provedené reformy v daných obdobích a dále na taktiku a postoj francouzských zástupců při vyjednávání. Už jen změna na domácí politické scéně po prezidentských a parlamentních volbách na jaře

roku 2002 dává tušit, že se francouzský přístup mohl změnit. Další skutečností vhodnou k porovnání byla intenzita spolupráce mezi Francií a Německem v jednotlivých obdobích.

Další použitou metodou byla kvalitativní analýza primárních pramenů, zejména analýza projevů politických aktérů nebo přepisů tiskových konferencí a rozhovorů s nimi. K popisu konkrétních událostí byla využita deskriptivní metoda. Práce čerpá z velkého množství novinových článků především z francouzského deníku Le Monde, které občas poskytly zajímavé komentáře k tehdejšími aktualitám z oblasti reforem evropských institucí a částečně ukázaly francouzský pohled tyto otázky. Mezi jména autorů článků Le Monde, kteří se specializovali na evropskou tematiku, patří např. významný politolog Yves Meny, Arnaud Leparmentier, Daniel Vernet, Henri de Bresson, Thomas Ferenczi nebo Laurent Zechini.

Hlavní hypotéza práce

Mezivládní konferenci v roce 2000 se summitem v Nice na jedné straně a Konvent s Mezivládní konferencí z let 2002 až 2004 na druhé straně, lze v souvislosti s vystupováním a prosazováním zájmů Francie označit za dvě zcela odlišná období. Zatímco v Nice byli francouzští zástupci kritizováni za „aroganci“ a neochotu k ústupkům, v Konventu „překvapili“ aktivním, otevřenějším vystupováním a vůlí uzavírat kompromisy. V Konventu se Francie oproti Nice také navrátila ke spolupráci se svým tradičním partnerem Německem. *Hlavní hypotézou práce je, že Francie se po nezdařilém předsednictví během mezivládní konference v roce 2000, které vyvrcholilo neúspěchem v Nice, dokázala adaptovat novým podmínkám v Evropě a změnit své vnímání evropské integrace. O dva roky později, a několik měsíců před rozšířením Evropské unie o deset nových států, vedla Francie v Konventu aktivní a pozitivní politiku ruku v ruce s intenzivní spoluprací s Německem. Tyto kroky zásadně ovlivnily konečnou podobu reforem evropských institucí v ústavní smlouvě. Díky otevřenějšímu přístupu a intenzivní spolupráci s Německem může Francie nadále výrazně působit na budoucí vývoj evropské integrace.*

Francie si tedy zachovala schopnost ovlivňovat reformy evropských institucí a jejich fungování v případě, že je otevřenější k dialogu a dílčím ústupkům a především v případě, že funguje aktivní spolupráce mezi Francií a Německem jako „motor“ Evropské unie.

Kritika literatury

Vzhledem k tomu, že práce zpracovává téma reformy evropských institucí z pohledu Francie, byly v diplomové práci použity především francouzské zdroje, neboť česky psaná literatura, která by se detailněji zabývala touto problematikou, neexistuje.

Primární zdroje

Mezi důležité primární zdroje patřily evropské smlouvy, především Smlouva z Nice a Smlouva zakládající Ústavu pro Evropu, které obsahovaly výsledné analyzované institucionální změny a sloužily jako zdroj pro faktické ověření výsledných institucionálních reforem. Za další primární zdroj lze považovat články ve francouzských denících Le Monde a Le Figaro, a to v případě, kdy obsahovaly buď citace jednotlivých francouzských státníků, jako např. článek *Et Giscard l'euro péen redevint président* (Le Monde, 18. 12. 2001), nebo přímo rozhovory s francouzskými politickými aktéry, např. článek *Réponse à Joschka Fischer*, ve kterém Hubert Védrine reagoval na Fischerův projev o budoucí podobě Evropské unie (Le Monde, 11. 06. 2000), rozhovor s účastníkem Konventu Pierrem Lequillierem *Il faut un président de l'Europe qui ait du pouvoir* (Le Monde, 04. 12. 2002), ve kterém Pierre Lequiller popisuje vlastní představu o fungování Evropské unie, či rozhovor s Valéry Giscard d'Estaingem o budoucí podobě Evropské unie: *Valéry Giscard d'Estaing: il faut revoir la composition de la Commission de Bruxelles* (Le Figaro, 22. 01. 2003).

Pro diplomovou práci byly velmi cenným zdrojem některé internetové stránky. Z těch nejvýznamnějších bych zmínila oficiální internetovou stránku francouzského prezidentství <<http://www.elysee.fr>>, jejíž archiv nabízí velké množství proslovů, interview a tiskových konferencí s francouzskými prezidenty od roku 1995 po současnost. Jedním z důležitých proslovů, který byl v práci několikrát citován, byl projev prezidenta Jacquese Chiraka 27. 06. 2000 v Berlíně.³ Ve své řeči Chirac nastínil svůj pohled na budoucí podobu Evropské unie a na fungování evropských institucí, jehož součástí byl například koncept tvrdého jádra pionýrských států v čele s Francií a Německem. Tento projev vzbudil velkou pozornost u všech členských států Unie a byl považován za jeden z nejdůležitějších francouzských příspěvků k otázce finality Evropy.

³ Discours prononcé par Jacques Chirac, Président de la République française, devant le Bundestag. Berlin. 27. 6. 2000. URL:<http://www.elysee.fr>

Další důležitou internetovou stránkou je <<http://www.ena.lu>> – lucemburská stránka provozovaná CVCE (*Centre Virtuel de la Connaissance sur l'Europe*), která nabízí nespočet materiálů k evropské integraci a k Evropské unii a pro mou práci byla velice významná především kvůli archivu obsahujícím rozhovory s předními francouzskými politiky jako např. s Pierrem Moscovicim nebo s Hubertem Védrinem.⁴ Mezi další cenné zdroje z hlediska faktického ověření patřila také internetová stránka s registrem příspěvků jednotlivých účastníků v Konventu <<http://register.consilium.eu.int>>.

Sekundární zdroje

Z české literatury jsem čerpala z knih Markéty Pitrové, odbornice na fungování evropských institucí u nás, a to zejména z knihy *Institucionální struktura Evropské unie. Vliv integračních paradigmat na výstavbu institucí* z roku 2002. Tato literatura mi poskytla teoretický základ pro pochopení základních paradigmat, která ovlivňují názory členských států na podobu Evropské unie, a tedy i fungování evropských institucí. Kniha poskytuje ucelený pohled na formování a vývoj evropských institucí, včetně jejich specifik a vývoje po přijetí Amsterodamské smlouvy. Pitrová v této knize věnuje zvláštní pozornost Mezivládní konferenci 2000 a analyzuje výslednou Smlouvu z Nice. Detailnější popis rozhodovacího procesu v Unii poskytuje kniha *Politický a právní rámec evropské integrace* od Iva Šlosarčíka. Ve spojitosti s materiály, jejichž autorem je Ivo Šlosarčík, byla pro mne velmi užitečná jeho analýza pro Senát Parlamentu České Republiky *Hlasovací mechanismus v Radě EU podle Smlouvy zakládající Ústavu pro Evropu*. Tento dokument srovnává rozhodovací proces v Radě EU podle Smlouvy z Nice a podle Smlouvy zakládající Ústavu pro Evropu a vysvětluje změnu v definici kvalifikované většiny. Šlosarčík zde jasně, srozumitelně a do detailu popisuje jednotlivé změny a čtenář má možnost přesně pochopit, jaké rozdíly v hlasovacím mechanismu Rady EU by s sebou Ústavní smlouva přinesla. Téma fungování evropských institucí patří mezi témata obtížná a rozsáhlá, a proto není snadné nalézt literaturu, která strukturovaně, detailně a přitom srozumitelně popisuje rozhodovací procesy v evropských institucích. Z hlediska metodologického byla pro mne velmi užitečná kniha *Jak zkoumat*

⁴ Interview de Pierre Moscovici: les négociations menant á la signature du traité de Nice. Paris. 23. 7. 2008 a Interview d'Hubert Védrine: les négociations menant á la signature du traité de Nice. Paris. 2. 7. 2008 URL:<http://www.ena.lu>

politiku od Petra Druláka, která čtenáře seznamuje s jednotlivými metodologiemi využitelnými při psaní odborných prací z oboru politologie.

Z francouzských sekundárních zdrojů pak byly použity opět především články z deníku *Le Monde*, které mi poskytly cenný komentář k tehdejším krokům francouzské vlády a částečně tak poodhalily způsob, jak k analyzovaným otázkám přistupovala francouzská politická elita. Vzhledem k tomu, že média výrazně ovlivňují veřejné mínění, je možné pohlížet na články jako na ukazatele tehdejšího politického „klimatu“. Vybrané články z *Le Monde* mi poskytly velmi užitečné informace k průběhu dvou mezivládních konferencí a Konventu, neboť jsem nenalezla žádnou literaturu, která by se detailněji zabývala například vystupováním Francie během Mezivládní konference 2000. Z hlediska kritických analýz evropských institucionálních reforem byly velmi užitečné komentáře v odborných časopisech, jako např. *La fin de l'Europe communautaire. Critique du traité de Nice* od J.-L. Bourlangese nebo *Les dessous de Nice* od S. Madaule. Autoři se zde zamýšlí nad výslednými reformami z Nice a hodnotí je z pohledu Francie – zda Francie patřila k „vítězům“ nebo „poraženým“. Výsledné reformy z Konventu a Mezivládní konference 2003/2004 pak detailněji analyzuje článek od N. Jabka *La France face à la Constitution européenne: un héritage mal assumé*. Z internetových zdrojů pak lze zmínit články *La France, L'Allemagne et la Constitution Européenne: un bilan mitigé, un leadership contesté* od francouzského profesora J. Schilda nebo článek *L'Europe aura-t-elle sa Constitution?* od M. Lefevbra. Oba články jsou dostupné na internetové adrese <<http://www.ifri.org>>.

1 Francouzské působení na vývoj evropské integrace s ohledem na francouzsko-německou spolupráci do 90. let 20. století

Francie je jedním ze zakládajících států Evropského společenství. Jean Monnet navázal v roce 1957 na Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO) návrhem Smlouvy o Evropském společenství pro atomovou energii (EURATOM) a Smlouvy o Evropském hospodářském společenství (EHS). Vytvoření nadnárodní organizace evropských zemí naráželo na otázku jejich suverenity, což Jeana Monneta přivedlo na myšlenku rozdělení suverenity. Do této doby kompaktní státní suverenity byla Monnetem rozčleněna na menší úseky odpovídající jednotlivým hospodářským sektorům. Robert Schuman prezentoval Monnetovu iniciativu francouzskému ministerskému předsedovi Georgesovi Bidaultovi v dubnu 1950: „[...] *Taková solidarita ve výrobě zřetelně dokazuje, že jakákoliv válka mezi Francií a Německem se stane nejen nemyšlitelnou, ale i materiálně nemožnou [...] Spolupodílení se na základní výrobě a založení Vysokého úřadu, jehož rozhodnutí bude svazovat Francii, Německo a ostatní země, povede k realizaci první konkrétní Evropské federace, nepostradatelné k ochraně míru [...]*“⁵ Francie měla velký zájem na tom, aby bylo Německo hned od počátku začleněno do evropských struktur, neboť tak mohlo být lépe „kontrolováno“. Německo tedy bylo zpočátku Francií vnímáno ne jako partner, ale jako „problematická“ země a evropská integrace jako prostředek, který umožní takovou kontrolu Německa. Německo na druhé straně usilovalo o zařazení do evropských struktur, aby se nedostalo do izolace kvůli roli agresora v druhé světové válce.

Evropský integrační proces již od začátku ovlivňují dva základní přístupy – supranacionální neboli nadnárodní přístup, který předpokládá posilování nadnárodní kompetence evropských orgánů na úkor členských zemí, a intergovernmentální nebo také mezivládní přístup, jehož snahou je zachovat stávající atributy suverenity členských zemí. Oba zmíněné přístupy se v průběhu celého integračního procesu prolínají, přičemž případná dominance projevů nadnárodního, ale i mezivládního přístupu, vý-

⁵ Bidault, G.: *D'une Résistance à l'autre: extrait sur le plan Schuman*. Paris: Les Presses du Siècle, 1965. Dostupné z: <http://www.ena.lu> [02. 10. 2008]

znamně ovlivňovala další vývoj a směr evropského společenství.⁶ Tato kapitola analyzuje přístup Francie k evropské integraci s ohledem na spolupráci s německým partnerem.

1.1 Charles de Gaulle a evropská integrace jako prostředek k obnovení velikosti a významu Francie na mezinárodním poli

Přestože jak Jean Monnet tak Robert Schuman, otcové myšlenky evropské integrace, mluvili o federaci evropských států, situace se změnila téměř bezprostředně po vzniku EHS a EUROATOM. V tomto období začala ve společenství dominovat spíše mezivládní linie a tento přístup byl spojen především s nástupem Charlese de Gaulla do funkce francouzského prezidenta v roce 1958. Tehdy nastal zásadní zvrát v přístupu Francie k evropské integraci. Francie, která ještě v roce 1952 podporovala supranacionální model sjednocení, s příchodem 60. let v čele s prezidentem de Gaullem přehodnotila své národní zájmy a v rámci jejich ochrany začala upřednostňovat mezivládní přístup k evropské integraci, tedy Evropu států.

De Gaulle usiloval o upevnění mocenského postavení Francie a evropskou politiku vnímal jako nástroj k dosažení tohoto cíle. Neshody mezi jednotlivými členy Společenství na sebe nenechaly dlouho čekat. Jak EURATOM, tak i EHS byla postavena na nadnárodním principu a Francie se snažila maximálně těžit se své účasti v nich.⁷ Francie však nesouhlasila s dalším integračním prohlubováním a rozšiřováním Společenství a nevyhovovalo jí ani to, že mnohé reprezentativní funkce utvářející zahraničněpolitickou identitu Unie byly v rukou předsedy Komise. Charles de Gaulle usiloval o mezivládní podobu Evropského společenství prostřednictvím revize institucionálního rámce Společenství. Přišel se svou vlastní koncepcí „Evropy států“. De Gaulle chtěl mít z EHS silné mezivládní seskupení, jež by nijak neporušovalo suverenitu svých členů. „Evropa

⁶ Detailnější informace o teoriích evropské integrace viz: Pitrová, M.: *Institucionální struktura Evropské unie*, Pitrová, M., Fiala, P.: *Evropská Unie*; Cram L., Dinan D., Nugent N.: *Developments in the European Union*; Fiala, V. a kolektiv: *Teoretické a metodologické problémy evropské integrace*; Kratochvíl, P.: *Teorie evropské integrace*.

⁷ Například ve společné zemědělské politice, jejímž přijetím Francie podmiňovala svůj souhlas se zavedením volného trhu s průmyslovými výrobky. Francie byla nejvýznamnějším zemědělským producentem mezi zakládajícími státy EHS a v 50. letech pracovala v zemědělství jedna pětina aktivní populace. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cz/clanek/politiky-eu/spolecna-zemedelska-politika> evropske/1000521/4234/ [10. 09. 2008]

států“ měla být mezivládně koncipovanou politickou unií stojící na principu mezivládní konference. Členské státy měly řešit nejen otázky ekonomické a politické, ale i otázky obrany a bezpečnosti. Rozhodujícím orgánem této unie měl být summit se stálými mezivládními výbory pro obranu, zahraničí, výchovu, vzdělávání a kulturu. Dále zde mělo existovat shromáždění s poradním hlasem.⁸

Členské státy byly proti De Gaullovo návrhu třeba i z toho důvodu, že autonomní rozhodování o otázkách bezpečnosti a obrany by narušilo fungování NATO jako celku, což by Francii vyhovovalo, neboť ta usilovala o snížení vlivu USA na evropském kontinentu. Ostatní státy však tento postoj nesdílely.⁹ Ani Německo, jinak spolehlivý partner Francie, se v oblasti bezpečnosti a obrany nechtělo vzdát spolupráce s USA. V oblasti bezpečnosti by tak mohla Francie prostřednictvím nové struktury snadněji prosazovat opoziční názor, což představovalo pro ostatní členy neakceptovatelné riziko. Ani z hlediska ekonomického nebyla de Gaullova koncepce přijatelná. Dosavadní ekonomický integrační rámec byl považován za úspěšný. Nekontrolovatelné prosazování národních zájmů by úspěšné fungování pravděpodobně narušilo. Vzájemné omezování prostřednictvím nadnárodní struktury jednotlivým členům vyhovovalo, protože tímto způsobem bylo Německo pod kontrolou, a zároveň se dal tímto způsobem ovlivňovat neustále rostoucí vliv Francie.¹⁰

1.1.1 Fouchetův plán

Charles de Gaulle nepřestával usilovat o mezivládní rozměr Společenství. V roce 1960 na summitu v Bonnu padlo rozhodnutí přezkoumat další možnosti výstavby politické unie. Byla vytvořena expertní skupina pod vedením francouzského velvyslance v Dánsku Christiana Foucheta. Prostřednictvím Fouchetova plánu chtěl De Gaulle prosadit svou představu politického společenství v rámci EHS. Jeho hlavním cílem bylo zamezit pronikání nadnárodních prvků do rozhodovacích procesů Společenství. Fouchet-

⁸ Conférence de presse de Charles de Gaulle 15 mai 1962. *European Navigator*. Dostupné z: <http://www.ena.lu/mce.swf?doc=12477&lang=1> [25. 10. 2008]

⁹ Situace se vystupňovala až tak, že Francie opustila vojenské složky NATO v roce 1966 a navrátila se do nich až v červnu roku 2008.

¹⁰ Pitrová, M.: *Institucionální struktura Evropské unie. Vliv integračních paradigmat na výstavbu institucí*. Nadace Universitas Masarykiana. Brno, 2002. s. 42

tův plán nesl rysy konfederativního uspořádání.¹¹ Plán však členským státům nenabízel žádná řešení, která by zmírnila jejich obavy, že se jedná o snahu Francie dominovat v systému mezinárodního rozhodování. Citlivá otázka vymezení vztahů NATO a Společenství v tomto plánu také nebyla zodpovězena, a také proto byl nakonec Fouchetův plán zamítnut. Francie se přesto snažila prosadit mezivládní rozměr Evropského Společenství a předložila Druhý Fouchetův plán, na jehož textu se podílel i francouzský prezident. I tento plán byl v roce 1962 zamítnut. Po zamítnutí Druhého Fouchetova plánu Francie změnila svou dosavadní vyjednávací taktiku ve Společenství. Umírněný postoj byl nahrazen využíváním nestandardních nátlakových nástrojů. Francie postupně přestala respektovat vnitřní mechanismy a paralyzovala evropské instituce svým nezávislým a nepředvídatelným chováním.¹²

Další krize nastala v souvislosti s plánovaným prvním rozšířením Společenství. V roce 1963 francouzský prezident vetoval žádost Velké Británie o členství v Evropském společenství. Důvodem byly obavy francouzského prezidenta z pronikání vlivu USA do Společenství, protože Velká Británie měla s USA velmi úzké ekonomické i politické vztahy. Vstupní hovory s Velkou Británií, Irskem a Dánskem byly ukončeny a žádosti dalších států o členství byly pozastaveny. Francouzský nesouhlas oťrásl jednotností členských států Evropského společenství, a zároveň došlo k prvnímu vážnému konfliktu mezi nadnárodními orgány a zájmy jednotlivých zemí. Tato situace se opakovala ještě jednou v roce 1967, kdy Francie opět vetovala vstup Velké Británie do Společenství s odůvodněním, že Velká Británie není připravena ekonomicky.¹³ Obě francouzská veta výrazně poškodila vnitřní vztahy mezi členskými státy, nicméně francouzský prezident měl tichou podporu německého kancléře Adenauera, který výměnou za francouzský závazek bez odkladu uvést do chodu Společný trh „obětoval“ Velkou Bri-

¹¹ Kynický, M.: *Charles de Gaulle, Konrad Adenauer a kořeny francouzsko-německé spolupráce*. Dostupné z: http://www.europeum.org/disp_article.php?aid=739 [20. 11. 2008]

¹² Jednání francouzských představitelů v orgánech Evropských společenství vyvrcholilo zablokováním celého institucionálního systému a stanovením vlastních požadavků. Krize evropských institucí započala jednáními o společné zemědělské politice. Francie například podmínila při dojednávání cen pšenice své další setrvání ve Společenství s vlastním návrhem tržního řádu, a tím odmítla respektovat ustálené vyjednávací mechanismy. Pitrová, M.: *Institucionální struktura Evropské unie. Vliv integračních paradigmat na výstavbu institucí*, Brno 2002, s. 44

¹³ *Conférence de presse du général de Gaulle (16 mai 1967)*. La politique étrangère de la France. 1er semestre 1967, s. 93-97. Dostupné z: <http://www.ena.lu/mce.swf?doc=8641&lang=1> [20. 11. 2008]

tánii.¹⁴ Německo mělo velký zájem na co největší federalizaci Evropy a to především v rovině ekonomické, neboť ekonomická síla Německa mohla podle Adenauera vyrovnat německý politický handicap z druhé světové války.

1.1.2 Krize prázdných křesel a Lucemburský kompromis

Francie nepřestávala za vlády Charlese de Gaulla v letech 1959–1969 prosazovat mezivládní integrační model. Prezident de Gaulle byl přesvědčený o nutnosti přenést dynamiku integrace na úroveň členských zemí a usiloval o oslabení komunitárních institucí za každou cenu. Součástí těchto snah bylo reformovat Společenství do mezivládní podoby a vytvořit z Komise jakýsi sekretariát pro mezivládní spolupráci.¹⁵ V rámci snahy oslabit evropské instituce se Francie snažila zabránit přechodu k rozhodování kvalifikovanou většinou.

V roce 1965 vypracovala Komise balík návrhů, ve kterém spojila návrh na maximalizaci profitu ze zemědělství s koncepcí vlastních příjmů Evropského společenství.¹⁶ Francie sice usilovala o zisk ze společné zemědělské politiky, ale ještě více byla proti myšlence vlastních příjmů pro Evropské společenství. Francie tedy navrhla rozdělit balík návrhů na dvě samostatné části, to ale ostatní státy odmítly. Po této události Francie odvolala ministra zahraničí Murilla ze zasedání Rady a od 30. června 1965 zasedala Rada bez francouzského zástupce.¹⁷

Tzv. politika prázdných křesel paralyzovala Společenství po více než 7 měsíců. Rada byla zablokována. Krize byla prolomena až na zasedání Rady v Lucemburku 28. a 29. ledna 1966, kdy De Gaulle rozhodl navrátit francouzského zástupce na jednání. Důvodem k této změně byla jednak povolební situace ve Francii, kde se prezident De Gaulle již netěšil takové přízni voličů jako v předchozích prezidentských volbách¹⁸ a

¹⁴ Vaïsse, M.: *La réconciliation franco-allemande: le dialogue De Gaulle-Adenauer*. Politique étrangère. Hiver 93/94. N° 6492. L'Institut français des relations internationales. s. 965

¹⁵ Weidenfeld, W. a Wessels, W.: *ABC o EU*. Praha, 1996. s. 105

¹⁶ Předseda Komise Walter Hallstein ve snaze postoupit v prohlubování integrace spojil otázky vlastních příjmů Společenství, rozpočtových pravomocí Parlamentu a vyšší cen v rámci společné zemědělské politiky do jednoho balíku.

¹⁷ *Télégramme de Maurice Couve de Murville à Jean-Marc Boegner sur la chaise vide*. Paris, 5. 7. 1965. Dostupné z: <http://www.ena.lu/mce.swf?doc=19942&lang=1> [20. 10. 2008]

¹⁸ V roce 1958 byl Charles de Gaulle zvolen v 1. kole a získal 78% hlasů. V roce 1965 byl zvolen až v druhém kole se ziskem 55,2 % hlasů.

jednak obava, že Francie ztratí po tak dlouhé odmlce vliv v rámci Společenství. Jednání, které se týkalo otázky většinového a jednomyslného hlasování, skončilo tzv. Lucemburským kompromisem. Lucemburský kompromis byl uznáním existujícího rozporu mezi dvěma stranami.¹⁹ Lucemburský kompromis měl charakter politické dohody a nijak nenarušoval text Římských smluv, a tudíž fakticky nerušil přechod do třetí etapy s většinovým hlasováním. Pro uplatňování Lucemburského kompromisu se však stal zásadním francouzský způsob výkladu, který dohodu prezentoval jako možnost použít faktické veto znamenající zastavení projednávání sporného bodu.²⁰ Součástí Lucemburského kompromisu byla nepřesná definice pojmů „zájmy jednoho anebo několika partnerů“ a „přiměřená doba“, což v budoucnosti zásadně ovlivnilo neomezené využívání této politické dohody. Z hlediska institucí znamenal Lucemburský kompromis ukončení fáze supranacionality a odsunutí nadnárodních orgánů do pozadí. Dohoda výrazně ovlivnila fungování evropských institucí. Následná institucionální krize posilovala mezivládní rozměr Společenství a promítla se do vztahů mezi členskými zeměmi a nadnárodními institucemi.

1.1.3 Europe puissance podle Charlese de Gaulla

V bipolarizovaném světě během studené války, který ovládaly dvě mocnosti USA a Sovětský svaz, hrála válkou oslabená Evropa jen druhořadou roli. Charles de Gaulle chtěl vytvořit silnou, mocnou a nezávislou Evropu, která by stála na mezivládní spolupráci států. Evropa se podle De Gaulla měla stát třetí světovou velmocí a vedoucí roli v ní měla hrát právě Francie. Evropské struktury a evropská integrace tedy znamenaly pro De Gaulla prostředek k mocenskému upevnění Francie a obnovení její dávné velikosti. Ideálním partnerem k dosažení těchto cílů se De Gaullovi zdálo být právě Německo. Ekonomicky silné, ale politicky slabé Německo bylo ochotné podporovat

¹⁹ Lucemburský kompromis dosažený v lednu 1966 ukončil tzv. krizi prázdné židle, při které se Francie od července 1965 demonstrativně neúčastnila práce v Radě. Kompromis byl uznáním existujícího rozporu mezi dvěma stranami. Na jedné straně byli ti, kteří požadovali, aby se Rada při řešení otázek týkajících se národních zájmů některé členské země snažila dospět v přiměřené lhůtě k řešení. Toto řešení mělo být přijatelné pro všechny strany, aniž by se zasahovalo do jejich vzájemných vztahů. Na druhé straně byla Francie, která v takových otázkách dávala přednost dosažení jednomyslného souhlasu všech členů. Kompromis nebrání Radě, aby přijímala rozhodnutí v souladu se Smlouvou o Evropském společenství, kde je v mnoha případech umožněno přijímat rozhodnutí kvalifikovanou většinou, a nikoli jednomyslně. Členové Rady se ovšem v praxi snaží dosáhnout sblížení svých stanovisek bez ohledu na to, zda rozhodnutí bude schvalováno jednomyslně, či zda postačí většinové hlasování.

²⁰ Weidenfeld, W. a Wessels, W.: *ABC o EU*. Praha, 1996. s. 105

Francii v rámci „francouzsko-německého usmíření“. Tím pádem bylo předem jasné, kdo bude dominovat v této dvojici. Francie s nástupem Charlese de Gaulla k moci přestala vnímat Německo jako potencionální nebezpečí. Německo se stalo strategickým partnerem Francie a umožnilo jí snadněji prosazovat její zájmy uvnitř evropských struktur.

1.1.4 Prohlubování ekonomické integrace ve světle spolupráce Francie a Německa

V 60. letech začal probíhat důležitý proces vedoucí k prohloubení ekonomické integrace směrem k celní unii, kterou se podařilo dobudovat již v polovině roku 1968. Úspěšný průběh integračního procesu se odrazil také ve sbližování tří Společenství, jejichž orgány byly sloučeny v tzv. Slučovací smlouvě, která vstoupila v platnost v roce 1967. Dalším krokem v integraci byl tzv. Wernerův plán, jež plánoval přechod na hospodářskou a měnovou unii do roku 1980.

Cílů Wernerova plánu na vytvoření hospodářské a měnové unie nebylo dosaženo kvůli krizi světového měnového systému. Kvůli této krizi se také značně zkomplikoval další postup ekonomické integrace Společenství. Následující ropné šoky z let 1973 a 1979 vyvolaly u členských států vážné hospodářské problémy a země si začaly ve větší míře bránit domácí trhy, a to i vůči konkurenci z jiných členských států. Wernerův plán nakonec realizován nebyl, avšak Francie spolu s Německem prosadily vznik tzv. Evropského měnového systému. Francouzský prezident Valéry Giscard d'Estaing a německý kancléř Helmut Schmidt představili svůj projekt na summitu v Kodani v dubnu 1979. V tomto systému byly měny členských zemí vzájemně navázány a jejich kurzy se mohly odchylovat jen v rámci povoleného rozmezí. Páteří systému se stala Evropská měnová jednotka ECU (*European Currency Unit*). Tato měna neexistovala ve fyzické podobě a byla složena z určitého podílu měn všech devíti členů.²¹ Největší podíl měla německá marka jako měna nejsilnější ekonomiky. Francouzsko-německá spolupráce se v tomto období výrazně projevila v ekonomické integraci Společenství, jež vyústila až ve vytvoření Evropské měnové unie a zavedení jednotné evropské měny. Právě dialog Francie a Německa výrazně urychlil další prohlubování integrace v ekonomické oblasti. Jednotný evropský akt z roku 1987 přetvořil Společenství na jednu ekonomickou jednotku a vy-

²¹ Po odchodu Charlese de Gaulle z politiky v roce 1969 vstupuje v roce o čtyři roky později Velká Británie spolu s Dánskem a Irskem do Evropského společenství. Jednalo se o první rozšíření.

tvořil skutečný vnitřní trh. Pravidelné francouzsko-německé summity, na kterých se setkávaly hlavy těchto dvou států, nebo francouzsko-německé Rady Ecofin, vytvořené v roce 1988, jež se scházely čtyřikrát ročně, pak přispěly k úspěšnému nalezení dohody ve Smlouvě o EU neboli Maastrichtské smlouvě. Tato smlouva doplnila a pozměnila zakládající smlouvy a zahrnovala v sobě projekt hospodářské a měnové unie (HMU) na straně jedné a projekt politické unie na straně druhé. Maastrichtská smlouva však byla pro Německo jistým zklamáním. Německo požadovalo kromě prohlubování ekonomické integrace také prohlubování politické integrace a vedle integrované ekonomické a měnové unie si přálo také integrovanou politickou Unii. O to však Francie příliš neusilovala. Z tohoto důvodu zůstal výsledek z Maastrichtu daleko za očekáváním Německa. Francie upřednostňovala nadnárodní přístup pouze v oblastech, kde bylo silné Německo a kde byly národní zdroje Francie nedostačující – jako měnová unie. Naopak v oblastech, kde Francie chtěla mít dominantní postavení, např. v oblasti společné zahraniční a bezpečnostní politiky, se bránila jakékoliv formě evropské integrace a dávala přednost výhradně mezivládní spolupráci.²² V rámci Maastrichtské smlouvy Francie prosadila tzv. pilířový systém, kdy v druhém a třetím pilíři – společné zahraniční a bezpečnostní politice a na poli spravedlnosti a vnitřních záležitostí převažoval nadále mezivládní přístup. Následující Amsterodamská smlouva měla reformovat evropské instituce a fungování Unie před rozšířením Evropské unie o státy východní a střední Evropy. Byla to právě Francie, která prosadila nutnost zásadně reformovat evropské instituce ještě před rozšířením Evropské unie, neboť se obávala možného zablokování rozhodovacího procesu v rozšířené Unii. O této smlouvě se detailněji pojednává v úvodu druhé části práce. Následující kapitola se zabývá hlavními aktéry, kteří přispěli k úspěšné francouzsko-německé spolupráci.

1.2 Hlavní aktéři francouzsko-německé spolupráce

Francouzsko-německá spolupráce byla ztělesněna vztahem francouzského prezidenta a německého kancléře, kteří spolu občas vytvořili skutečný francouzsko-německý tandem. Mezi nejvýraznější dvojice patřili Charles de Gaulle s Konradem Adenauerem

²² STARK, H. *France-Allemagne: entente et mésententes*. Politique étrangère. Hiver 93/94. n°6492. L'Institut français des relations internationales. s. 989

a François Mitterrand s Helmutem Kohlem. Výrazná spolupráce především v ekonomické oblasti existovala mezi Valéry Giscard d'Estaingem a Helmutem Schmidtem.

1.2.1 Charles de Gaulle a Konrad Adenauer

Spolupráce Charlese de Gaulla a Konrada Adenauera by se dala nazvat „sňatkem z rozumu“²³. A k překvapení mnohých, tento sňatek fungoval. Charles de Gaulle si přál obnovit zašlou velikost Francie. Německo, které bylo velmi silné ekonomicky a velmi slabé politicky, se mu jevilo jako ideální partner, neboť v takovém tandemu by Francie byla vždy ta první. Adenauer oproti tomu bral spojení s Francií jako pojistku k návratu do západní Evropy. Přestože oba muži reprezentovali svým způsobem zcela odlišný svět, byli si v mnohém podobní. Oba byli respektovanými autoritami doma i v cizině, spojovala je i katolická víra a vášně pro zahraniční politiku. Oběma byla blízká vláda pevné ruky. Mezi De Gaullem a Adenauerem probíhala opravdu velmi intenzivní komunikace. V letech 1958 – 1963 se údajně setkali patnáctkrát, vedli spolu více než sto hodin rozhovorů a napsali si přibližně čtyřicet dopisů. Velmi často jednali za uzavřenými dveřmi bez tlumočnicků, a to i přesto, že ani jeden neovládal dobře jazyk toho druhého.²⁴ Přes některé shodné rysy existovalo mnoho odlišností, které je rozdělovaly. Charles de Gaulle byl nacionalista, který snil o silné a mocné Francii jako vládkyni Evropy. Adenauer oproti tomu nacionalismus neměl rád a dokonce jej označil za „rakovinu Evropy“. Generál bojoval za vizi Evropy národů, kancléř preferoval nadnárodní svazek. De Gaulle viděl Francii jako hegemonu Evropy, Evropy nezávislé na NATO. Adenauer si naopak přál silnější NATO a vztahy s USA pro něj byly velmi důležité.

Přes tyto zjevné a zásadní rozdíly dokázali oba politici spolupracovat, každý však měl pro to své vlastní důvody. Za jeden z nejvýraznějších přínosů tandemu De Gaulle-Adenauer především v symbolické rovině byla považována Elysejská smlouva, kterou francouzský prezident a německý kancléř podepsali 22. ledna 1963. V Elysejské smlouvě byly ukotveny základy spolupráce, jejichž cílem bylo francouzsko-německé „usmíření“. Ve smlouvě byly nově uspořádány vztahy mezi dvěma státy a obě země se

²³ Občas je sňatkem z rozumu nazýván i vztah Jacquese Chiraka a Gerharda Schrödera. Mezi nimi však ani zdaleka neprobíhala tak intenzivní komunikace jako mezi De Gaullem a Adenauerem a jejich osobní vztah byl také mnohem chladnější, než tomu bylo u De Gaulla a Adenauera.

²⁴ Vaisse, M.: *La réconciliation franco-allemande: le dialogue De Gaulle-Adenauer*. Politique étrangère. Hiver 93/94. N° 6492. L'Institut français des relations internationales.

zavázaly v budoucnu společně posuzovat všechna důležitá rozhodnutí v zahraniční politice, obraně, vzdělávání a výměně mládeže. Velmi krátce po podpisu se podařilo realizovat regulérní schůzky na různých úrovních mezi politiky, na kterých byly utvářeny společné postoje. Avšak ne všechny vize, které tak ambiciózně Elysejská smlouva představila, se dočkaly naplnění. Sotva pár měsíců po podpisu se německý Bundestag dal slyšet, že tuto smlouvu nemůže ratifikovat bez podstatného úvodu, který vyrovnává vztah vůči NATO a Spojeným státům americkým. I přes tyto „vady na kráse“ položila Elysejská smlouva politické základy spolupráce, která nastartovala onen pověstný francouzsko-německý motor a stala se symbolem francouzsko-německého sblížení.

1.2.2 Valéry Giscard d'Estaing a Helmut Schmidt

Spolupráce mezi Valéry Giscard d'Estaingem a Helmutem Schmidtem byla nejvýraznější v oblasti ekonomické a měnové politiky. Oba politici převzali moc v roce 1974, v době složité jak pro světovou ekonomiku, tak pro západní Evropu. Rozpadlo se poválečné mezinárodní měnové uspořádání (tzv. Brettonwoodský systém) a dolar přestal být kotvou mezinárodních měnových vztahů. Dva ropné šoky z let 1973 a 1979 přispěly ke zhoršení ekonomické situace členských států. Integrační proces v Evropě stagnoval a rozšířila se vlna pesimismu, pokud jde o vyhlídky západoevropské integrace. Francouzský prezident Valéry Giscard d'Estaing a Helmut Schmidt spolu se svými ministry financí založili v roce 1979 Evropský měnový systém, který přispěl ke zmírnění měnových výkyvů. V období spolupráce Giscard d'Estainga a Schmidta se také začíná používat termín „couple franco-allemand“ (francouzsko-německá dvojice, tandem), a to především v rovině ekonomické.²⁵ V oblasti institucionální se francouzský prezident s německým kancléřem podíleli na uskutečnění prvních přímých voleb do Evropského parlamentu v roce 1979 a na institucionalizaci Evropské rady. Těmito reformami se podrobněji zabývá kapitola 1.3 *Francouzský přístup k evropským institucím*.

1.2.3 François Mitterand a Helmut Kohl

Francouzského prezidenta Françoise Mitteranda a německého kancléře Helmuta

²⁵ Soutou, G-H.: *L'alliance incertaine. Les rapports politico-stratégiques franco-allemand 1954-1996*. Fayard, 1996.s. 351.

Kohla pojil opravdový přátelský vztah. Jejich spolupráce v 80. a 90. letech 20. století se projevila nejen v rovině ekonomické, kdy bylo završeno vytvoření ekonomického prostoru bez hranic, ale především v rovině bezpečnostní. Mitterand spolu s Kohlem dali nový impuls společné zahraniční a bezpečnostní politice. V květnu 1992 během 59. francouzsko-německého summitu v La Rochelle založili evropský obranný sbor (*Eurocorps*), ke kterému se později připojily ještě Belgie, Španělsko a Lucembursko. Přítomnost německých vojáků na Champs-Élysées 14. července 1994 symbolizovala dovršení fáze francouzsko-německého „usmíření“ a také posílení politického vlivu sjednoceného Německa na mezinárodní scéně.

Po pádu Berlínské zdi navrhuje Helmut Kohl a François Mitterand v dubnu 1990 ustanovit mezivládní konferenci o Evropské unii, na které by byly transformovány vztahy mezi členskými státy do skutečné politické Unie. Jejich snahy byly završeny 7. 2. 1992 podpisem Maastrichtské smlouvy, která založila Evropskou unii stojící na pilířovém systému. Během spolupráce Mitteranda a Kohla prodělávala Evropa i svět zásadní změny, např. rozpad Sovětského svazu v 90. letech a s tím i ukončení studené války a bipolárního rozdělení světa. 3. října 1990 dochází ke sjednocení Německa a Francie tak čelí zásadním geopolitickým změnám. V souvislosti se sjednocením Německa a rozšiřováním Evropské unie začíná mít Francie obavy z možné hegemonie velkého a hospodářsky silného Německa v Evropě a z možného oslabení vlastní pozice a podmiňuje proto další rozšíření EU nutností reformovat evropské instituce. Následující kapitola analyzuje přístup Francie k hlavním evropským institucím.

1.3 Francouzský přístup k evropským institucím

Francie od počátků evropské integrace preferovala spíše mezivládní podobu Společenství a tím je ovlivněn i její vztah k jednotlivým evropským institucím. Evropská rada, Rada EU, Evropská komise a Evropský parlament hrají hlavní roli v evropském legislativním procesu a odrážejí změny v přístupu členských států k evropské integraci. Komise a Parlament jsou zástupci nadnárodních institucí, obě Rady zastupují národní zájmy.

1.3.1 Komise – silná exekutiva nebo sekretariát?

Francie, v rozporu s německým pohledem, vnímala Evropskou komisi spíše jako instituci, která by měla mít administrativní funkci a nestála o přílišné posilování jejích

pravomocí. Když francouzský prezident Charles de Gaulle vetoval v roce 1963 vstup Velké Británie do Společenství, znamenal tento krok oslabení vlivu Komise a ztráty autority v zahraničí, neboť právě Evropská komise byla podle zakládajících smluv předurčena k zastupování Evropského společenství navenek, což zahrnovalo i vedení dialogu o přistoupení s ostatními státy. Lucemburský kompromis z roku 1966 a následný dokument Prohlášení o vztazích mezi Radou a Komisí pak vyšly vstříc francouzskému pohledu, když posílily mezinárodní rozměr Společenství ve prospěch Rady. Lepší organizaci a lepší vzájemnou spolupráci měla evropským institucím umožnit tzv. Slučovací smlouva z roku 1965. Součástí smlouvy bylo ustanovení požadující odstoupení stávajícího předsedy Komise Waltera Hallsteina do šesti měsíců od vstupu dokumentu v platnost. Jedním z vysvětlení tohoto politického tahu mohla být obava francouzského prezidenta z přílišného vlivu Waltera Hallsteina na novou strukturu Komise. Francie usilovala o prosazení francouzského scénáře transformace institucí, tedy o částečnou demontáž evropských orgánů.²⁶ Komise se pak v následujících letech dostala do pasivní pozice, kdy zastávala víceméně funkci administrativní. Na počátku roku 1973 nastoupil do čela Komise Francouz François-Xavier Ortoli. Ortoli dokázal podle představ francouzské vlády Komisi stmelit a vytvořit z ní dobře fungující administrativní aparát. Evropská komise byla roku 1974 v roli evropské exekutivy ještě více zatlačena do pozadí založením Evropské rady, jejíž institucionalizaci prosadil francouzský prezident Valéry Giscard d'Estaing, který rovněž nestál o silné postavení Evropské komise a v tomto směru zastával gaullistické stanovisko.

V roce 1985 byl za předsedu Komise zvolen Francouz Jacques Delors. Francouzský prezident François Mitterrand využil vhodné situace a navzdory tomu, že Francie zastávala předsednictví Komise od roku 1973 do roku 1977, navrhl na tento post bývalého ministra financí Jacquese Delorse. Jacques Delorse kritizoval Francii za nedostatek aktivity v oblasti evropské integrace a navrhl koncept federace národních států, podle kterého si státy měly ponechat část pravomocí a část odevzdat ve prospěch nadnárodních institucí.²⁷ Tento koncept si později osvojil francouzský prezident Jacques Chirac při vyjednávání Nicejské a ústavní smlouvy.

Za předsednictví Jacquese Delorse se vztahy mezi Komisí a Evropskou radou

²⁶ Cini, M.: *The European commission, leadership, organisation and culture in the EU administration*, New York, 1996, s. 50.

stabilizovaly a Komise byla schopna efektivně fungovat. Potvrzením úspěšného předsednictví Delorse bylo jeho znovuzvolení do čela Komise. Jacques Delors se snažil prosadit svou představu o politické unii do připravované Smlouvy o Evropské Unii. Jeho představa, známá také jako koncepce stromu, byla ale rozmělněna do tří samostatných pilířů Smlouvy o EU. Smlouva o EU Komisi omezila v oblastech dvou nových pilířů, ale zároveň znamenala mírné posílení jejího stávajícího mandátu. Doba trvání předsednictví se prodloužila na pět let funkčního období a bylo zrušeno formální opakování volby předsedy po dvou letech. Současně byl do procesu volby Komise zapojen i Evropský parlament, který schvaluje složení Komise a je informován o volbě předsedy Komise. Francouzská vláda přistoupila na jisté posílení pravomocí Evropské komise, nicméně stále usilovala o slabší Evropskou komisi, která by plnila především administrativní funkce a za skutečnou exekutivu považovala Radu Evropské unie.

1.3.2 Evropský parlament - konzultační orgán

Role i význam této instituce se v průběhu její existence výrazně měnila. Bezprostředním předchůdcem dnešního Evropského parlamentu bylo Shromáždění založené Smlouvou o ESUO. Institucionální krize šedesátých let se dotkla i Evropského parlamentu. Evropský parlament se jako představitel nadnárodního rozměru stal terčem kritiky zastánců mezivládního přístupu, tedy i Francie. Francouzský prezident Charles de Gaulle na adresu Evropského parlamentu například prohlásil, že se jedná o „shromáždění cizinců“.²⁸ Postavení parlamentu se zlepšilo až v období sedmdesátých let, kdy se řešila otázka vlastních příjmů Společenství a Evropský parlament byl zahrnut do rozpočtové koncepce Komise. Lucemburská dohoda z dubna roku 1970 umožnila Evropskému parlamentu podílet se na rozpočtové proceduře. Rozpočet byl však rozdělen na závazné a nezávazné výdaje. V oblasti závazných výdajů měla autonomní postavení Rada na základě tzv. Bruselské rozpočtové smlouvy z července 1975.

Francouzský prezident Valéry Giscard d'Estaing se spolu s německým kancléřem Helmutem Schmidtem podíleli na uskutečnění prvních přímých voleb do Parlamentu, jež proběhly 7. a 10. června 1979. Francouzský prezident Valéry Giscard d'Estaing nicméně podotkl, že není třeba přeceňovat jejich význam. Prohlásil, že se jedná o změ-

²⁷ Delors, J.: *Le moment et la méthode*. Le débat, n°83. Paris: Gallimard, 1995. s. 17.

²⁸ Westlake, M.: *A modern guide to the European parliament*. London, 1994. s. 21.

nu, od které by se však nemělo očekávat příliš. Vysvětlil, že již současný výsledek Evropského parlamentu stojí na základě všeobecných voleb – třebaže nepřímých. Hlavním přínosem přímých voleb podle něj bylo to, že přiblíží Evropu jejím občanům. Podle francouzského prezidenta nebyl způsob volby do Evropského parlamentu tolik důležitý, důležitější podle něj bylo, aby Parlament plnil své povinnosti.²⁹ Francie nepřikládala této instituci výraznou váhu, neboť Evropský parlament plnil především roli konzultačního orgánu. Výrazné posílení pravomocí Evropského Parlamentu znamenalo přijetí Jednotného evropského aktu. Hlavním motivem pro vznik tohoto dokumentu byla nutnost dokončit společný trh. Jednotný trh vyžadoval flexibilnější postup evropských institucí, tedy i nutnost rozšíření volby kvalifikovanou většinou v Radě. Jednotný evropský akt zavedl novou spolupracující proceduru prostřednictvím hlasování v „druhé komoře“, za kterou byl považován Evropský parlament. Následující Smlouva o EU z roku 1993 rozdělovala evropskou agendu na oblasti s vlivem nadnárodních orgánů a oblasti, o kterých rozhodovaly suverénní členské státy. I v této smlouvě byly pravomoci Parlamentu posíleny. Byla zavedena nová procedura zahrnující třetí čtení. Parlament poprvé získal schopnost vetovat rozhodnutí, v nichž jsou stanoviska „obou komor“ neslučitelná.³⁰ Smlouva o EU stejně jako Jednotný evropský akt posílily postavení Evropského parlamentu stejně jako Amsterodamská smlouva z roku z roku 1999, kdy Evropský parlament začal nově schvalovat předsedu Komise. Francie souhlasila s posilováním pravomocí Evropského parlamentu, nicméně jej především vnímala jako konzultační a poradní orgán v evropském rozhodovacím procesu.

1.3.3 Rada Evropské unie – skutečná evropská exekutiva

Rada Evropské unie (také Rada ministrů, Rada) vznikla roku 1952 jako protiváha nadnárodního Vysokého úřadu ESUO. Stejnou pozici zastávala i v případě EHS a EURATOM po podpisu Římských smluv. Hlavním důvodem vzniku Rady byla potřeba sladit koordinaci integrace s národními stanovisky. Rada jako evropská instituce stojí na straně mezivládního pojetí evropské integrace a v rozhodovacím procesu ji Francie přikládala největší význam. Navzdory rostoucímu vlivu Evropské komise a Parlamentu

²⁹ Giscard d'Estaing, V.: *L'élection rapprochera l'Europe de ses citoyens*. Dostupné z: <http://www.ena.lu/mce.sw?doc=7116&lang=2> [23. 10. 2008]

³⁰ Pitrová Markéta: *Institucionální struktura Evropské unie. Vliv integračních paradigmat na výstavbu institucí*. Nadace Universitas Masarykiana. Brno, 2002. s. 71

zůstává Rada i dnes primárním rozhodovacím orgánem.

1.3.4 Evropská rada

Evropská rada je vrcholným orgánem Evropské unie a stojí poněkud mimo původní institucionální strukturu ES. Vyšší úroveň Rady je summit, na kterém se setkávají nejvyšší představitelé členských států. V původní představě Jeana Monneta o institucionálním schématu Společenství se Rada nevyskytovala. Rada vznikla až později z důvodu potřeby koordinace národních stanovisek. Rada ESUO ve většině případů rozhodovala kvalifikovanou většinou, a tím pádem měly nadnárodní orgány poměrně velký manévrovací prostor.³¹ Postavení Rad EHS a EURATOM, které vzniklo podpisem Římských smluv, bylo již podstatně silnější díky jednomyslnému hlasování v úvodních dvou fázích budování společného trhu.

Francouzský prezident Charles de Gaulle považoval za klíčové omezit pravomoci nadnárodních orgánů v rámci své představy o mezivládním charakteru Společenství. Francie, která hledala podporu této vize i u dalších členských států, svolala roku 1961 do Paříže setkání na nejvyšší úrovni, kde se měl projednávat návrh Fouchetova plánu. Tento první summit byl pouze nezávislým mezivládním setkáním. Ostatní členské země nesouhlasily s pravidelným setkáváním nejvyšších představitelů a začlenění summitů do institucionální struktury také několikrát zamítly. Možné vysvětlení pro tento odpor mohla být obava z rostoucího vlivu Francie či negativní dojem z prvního setkání v Paříži.³² Změna nastala až v roce 1969 na summitu v Haagu, kde se Společenství dohodlo na přijetí nových členů a dokončení nesplněných úkolů z let šedesátých. Dále přistoupilo k definování nových úkolů.³³ Ani přes úspěšný summit v Haagu se nepodařilo Francii přesvědčit ostatní státy o svém návrhu, že by tyto schůzky měly být institucionalizovány. Členské země nevnímaly pravidelná konání summitů jako příležitost pro politické konzultace, ale jako francouzské úsilí o včlenění mezivládního prvku rozho-

³¹ Pitrová Markéta: *Institucionální struktura Evropské unie. Vliv integračních paradigmat na výstavbu institucí*. Nadace Universitas Masarykiana. Brno, 2002. s. 78.

³² Tamtéž, s. 83.

³³ *Final communiqué of the summit in Den Haag 1-2.12.1969*. Dostupné z: http://ec.europa.eu/economy_finance/emu_history/documentation/documentation_chapter3.htm [23. 11. 2008]

dování do institucionálního schématu Společenství.³⁴ Francouzský prezident Georges Pompidou však nepřestal prosazovat myšlenku institucionalizace summitů při setkání představitelů Evropského společenství v Paříži roku 1972, ani o půl roku později v Kodani, kdy v závěrečném prohlášení summitu členské státy konstatují, že se budou scházet a spolupracovat, kdykoliv to budou vyžadovat okolnosti.³⁵ Definitivní obrat nastal v roce 1974, kdy francouzský prezident Valéry Giscard d'Estaing svolal mimořádný summit v Paříži. Jednalo se o tzv. picnic summit, na nějž v prosinci téhož roku navazoval velký summit. Na tomto summitu byla instituce summitu na základě návrhu francouzského prezidenta Giscarda d'Estainga konečně potvrzena. Hlavy států a vlád v Pařížské deklaraci přislíbily, že se budou setkávat třikrát za rok vždy v zemi, která bude předsedat Společenství a jednou na společné půdě v Bruselu. Přijaté označení Evropská rada pro tento nevolený orgán ovlivnil Giscard D'Estaing, který je opakovaně používal od počátku 70. let. Francie se tak výrazně podílela na vzniku další mezivládní instituce Evropské rady, což bylo zcela ve shodě s jejím pojetím Evropského společenství.

1.4 Zhodnocení přístupu Francie k evropské integraci a k evropským institucím do 90. let 20. století s ohledem na francouzsko-německou spolupráci

Evropské společenství uhlí a oceli, založené v roce 1951 z podnětu Francie, by se dalo považovat za základ moderní Evropské unie. Francie tímto krokem chtěla původně především dostat pod kontrolu Německo, aby se již nikdy nemohlo stát pro Francii hrozbou. Začlenění Německa do evropských struktur bylo proto logickým krokem. S nástupem Charlese de Gaulla zaujímá Francie k evropské integraci nový přístup. Pro francouzského prezidenta Charlese de Gaulla představovala Evropa především multiplikátor francouzského vlivu. Ve světě rozděleném studenou válkou na dva bloky, ovládanými dvěma mocnostmi, si De Gaulle přál Evropu vidět v roli silného světového aktéra. Evropská konstrukce měla odrážet představy Francie. Francie usilovala o Evropu stojící na mezivládním přístupu, neboť tak mohla být zachována francouzská suverenita - Ev-

³⁴ Pitrová Markéta: *Institucionální struktura Evropské unie. Vliv integračních paradigmat na výstavbu institucí*. Nadace Universitas Masarykiana. Brno, 2002. s. 79

³⁵ *Déclaration sur l'identité européenne*. Copenhague, 14 décembre 1973. Dostupné z: http://www.franceurope.org/pdf/declaration_id.pdf [23. 11. 2008]

ropu, která by byla nezávislá na americké dominanci a ve které by Francie měla výlučné postavení. To vše s podporou Německa, které ale mělo být až na druhém místě. Francie s podporou ekonomicky silného, ale politicky slabého Německa měla po celá desetiletí výsadní pozici uvnitř Evropského společenství. Francouzsko-německý motor zásadně ovlivňoval chod Evropského společenství, ve kterém, v souladu s mezivládním pojetím Evropy, podporovala Francie posilování pravomocí Rady Evropské unie a Evropské rady na úkor Evropského parlamentu a zejména Evropské komise. Francie si přála Radu Evropské unie jako silnou mezivládní instituci a Evropská komise, zastupující společné evropské zájmy, by ideálně podle francouzských představ, měla jednat jen podle mandátu, který jí určí Rada. Německo v tomto ohledu zastávalo opačné stanovisko. Podporovalo nadnárodní rozměr Evropy a tedy silnou Evropskou komisi a Evropský parlament.

V 90. letech se geopolitická situace v Evropě i ve světě výrazně mění. Končí studená válka, rozpadá se Sovětský svaz, dochází k sjednocení Německa, které tak výrazně politicky posiluje. Státy střední a východní Evropy daly záhy po ukončení studené války najevo svůj zájem vstoupit do Evropského společenství. Evropská unie, která po přistoupení Finska, Rakouska a Švédska v roce 1995 čítala již 15 členů, se připravovala na další, v historii evropské integrace největší, rozšíření o státy střední a východní Evropy. Francie, pro kterou již sjednocení Německa znamenalo oslabení vlastní pozice uvnitř Unie, se dalšího rozšiřování Unie obávala z několika důvodů. Geopolitické centrum Unie by se posunulo směrem na východ, tedy do Německa, jehož politický vliv sílil. Navíc budoucí členové Unie by spadali z historických důvodů pod německý vliv. Francie, která se obávala ztráty svého výsadního postavení v „nové“ Unii, hledala způsoby, jak se novým podmínkám přizpůsobit. K budoucímu rozšíření se stavěla opatrně a podmínila ho nutnou reformou evropských institucí. Reformy institucí byly hlavním tématem Mezivládní konference 2000, jejímž výsledkem byla Smlouva z Nice, a Mezivládní konference 2003/2004 s výslednou Evropskou ústavní smlouvou, které předcházel Konvent o budoucnosti Evropy. Následující kapitola analyzuje postoj Francie během vyjednávání institucionálních reforem na Mezivládní konferenci v roce 2000, přičemž si všímá také toho, do jaké míry fungovala spolupráce mezi Francií a Německem.

2 Kritizovaný vliv Francie na průběh Mezivládní konference 2000 a stagnace francouzsko-německé spolupráce

Tato kapitola pojednává o průběhu mezivládní konference v roce 2000, jejímž úkolem bylo provést reformy evropských institucí tak, aby byly připraveny na budoucí rozšíření Unie. Mezinárodní konference 2000 byla zakončena uzavřením Smlouvy z Nice na summitu v Nice. Jsou zde analyzovány reformy evropských institucí s důrazem na úlohu Francie a francouzsko-německé spolupráce. Mezivládní konferenci 2000 předcházela konference v roce 1997, která vyvrcholila uzavřením Amsterodamské smlouvy. Následující podkapitola analyzuje výsledné reformy z Amsterodamské smlouvy, jež musí být zmíněny vzhledem k tomu, že konference v roce 2000 vlastně navazovala na tu předchozí a pokoušela se dokončit tzv. „nedodělky“ z Amsterodamu.

2.1 Mezivládní konference 1997 a Amsterodamská smlouva

Pro pochopení důvodů, které vedly členské státy k uspořádání mezivládní konference v roce 2000, je třeba připomenout předchozí mezivládní konferenci, která byla zahájena zasedáním Evropské rady v Turínu a ukončena přijetím Amsterodamské smlouvy 16. a 17. června 1997 s platností od 1. května 1999. Tato konference stejně jako ta následující v roce 2000 byla svolána kvůli reformě evropských institucí před blížícím se rozšířením Evropské unie, které mělo být již pátým a největším rozšířením v historii Společenství.³⁶

Úkolem mezivládní konference v roce 1997 bylo připravit Evropskou unii na blížící se rozšíření. Diskuse o institucionálním systému byla velmi napjatá, protože názory členských zemí na integrační cíl Evropské unie se velmi lišily. Jacques Chirac, který se stal v roce 1995 francouzským prezidentem, byl zpočátku přesvědčen, že rozšíření Evropské unie bude pro Francii výhodné.³⁷ Hlavní francouzskou motivací pro roz-

³⁶ V roce 1973 přistoupily do EHS Velká Británie, Dánsko a Irsko. Dále pak v roce 1981 přistoupilo Řecko a v roce 1986 Portugalsko a Španělsko. Čtvrté rozšíření proběhlo v roce 1995 a EU byla rozšířena o Finsko, Rakousko a Švédsko.

³⁷ Při sérii návštěv zemí střední Evropy v letech 1996 a 1997 Chirac dokonce sliboval, že nové státy do Unie vstoupí k roku 2000, což tehdy i Evropská Komise považovala za nereálné. Viz: Pachta, L.: *Rozší-*

šíření bylo pomocí Evropské unie „kontrolovat“ německou expanzi na východ. Francie si ale postupem času začala uvědomovat veškeré aspekty rozšíření Evropské unie na východ, které se označovalo jako bezprecedentně masivní, komplikované a ve svém důsledku pro Francii nevýhodné. Otázkou také zůstávalo, které země měly do Evropské unie vstoupit. Německo zastávalo omezenou variantu tzv. lucemburské skupiny, která zahrnovala víceméně jeho faktické sousedy či ekonomicky velmi blízké země. Francie prosazovala rozsáhlejší rozšíření včetně Rumunska a Bulharska. Vedl ji k tomu nejen blízký vztah k těmto zemím, ale i snaha rozšíření oddálit.³⁸ Výsledkem vzájemných rozporů a rozdílných pohledů byl minimální počet konsensuálních změn. Tyto změny byly do smlouvy včleněny na poslední chvíli, neboť otázky institucionální reformy byly v průběhu konference neustále oddalovány.³⁹ Další návrhy a modely fungování rozšířené Evropy byly obsaženy v průvodním Protokolu o orgánech s ohledem na rozšíření Evropské unie. Protokol zmiňuje dvě zásadní fáze budoucího vývoje, přičemž obě jsou závislé na realizaci procesu rozšiřování. Při rozšíření o maximálně pět zemí byla v protokolu deklarována nezbytnost odebrání druhého komisaře velkým zemím a zároveň se počítalo s úpravou váhy hlasů v Radě. V případě rozšíření Unie o více než pět států měla být minimálně rok před realizací tohoto rozšíření svolána zvláštní mezivládní konference na téma institucionální reformy.⁴⁰

Jedním z důvodů neschopnosti členských států Evropské unie dohodnout se o institucionálních otázkách byl spor malých a velkých států. Přibližme si trochu, o jaký spor se jednalo. Vliv malých států byl v Evropském společenství už od jeho vzniku tradičně nadhodnocen. Pro země Beneluxu bylo v roce 1952 důležité zajistit si dostatečné zohlednění v rámci vážení hlasů, protože pouze dostatečný vliv v Radě jim garantoval reprezentaci jejich zájmů.⁴¹ U založení Společenství stálo šest států – tři malé: Belgie,

řování a prohlubování Evropské unie z perspektivy Francie: současná dilemata ve francouzské evropské politice. 03.06. 2004. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz>. [06. 10. 2008]

³⁸ Pachta L.: *Rozšiřování a prohlubování Evropské unie z perspektivy Francie: současná dilemata ve francouzské evropské politice.* 03.06. 2004. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz>. [06. 10. 2008]

³⁹ Pitrová Markéta: *Institucionální struktura Evropské unie. Vliv integračních paradigmat na výstavbu institucí.* Nadace Universitas Masarykiana. Brno, 2002.s. 106

⁴⁰ http://europa.eu/scadplus/nice_treaty/introduction_en.htm

⁴¹ Pitrová Markéta: *Institucionální struktura Evropské unie. Vliv integračních paradigmat na výstavbu institucí.* Nadace Universitas Masarykiana. Brno, 2002. s. 108

Lucembursko, Nizozemí a tři velké: Francie, Německo, Itálie. Malé země tedy musely být v rámci Společenství nadhodnoceny. Postupným rozšiřováním se však poměr velkých a malých států měnil, aniž by se tato skutečnost nějak promítla do vážení hlasů a do rozhodovacího procesu. Na postupné rozšiřování, které znamenalo nárůst počtu malých států⁴², reagovaly velké členské státy snahou posílit svůj vliv vzhledem k procentu obyvatelstva Evropské unie, které reprezentují. Protokol o orgánech s ohledem na rozšíření Evropské Unie navrhoval, aby současná kvalifikovaná většina, zahrnující podmínku dosažení určitého počtu hlasů a současně určitého počtu států, byla doplněna i o podmínku minimální procentuální kvóty obyvatel Unie. V rámci budoucí reorganizace Evropské komise souhlasily velké členské státy s odebráním svého druhého komisaře s tím, že současně bude malým zemím odebrán jejich jediný komisař. Tento návrh však pro malé země nebyl akceptovatelný. Členství v Komisi chápaly jako vazbu na evropské instituce a odebrání jediného komisaře považovaly za hrubé narušení principu rovného členství v Unii.⁴³

Z hlediska reformy institucionálních reforem byla Amsterodamská smlouva považována členskými státy za nedokončenou. Francouzský premiér Lionel Jospin při svém vystoupení před Národním shromážděním 18. 1. 1999 prohlásil, že Amsterodamská smlouva nepřinesla v institucionální oblasti z obecného pohledu žádné důležité úpravy potřebné pro budoucí rozšíření Evropské unie a upřesnil, že ani u jedné ze tří zásadních institucionálních otázek, které měly být projednávány - reforma Komise, rozšíření hlasování kvalifikovanou většinou a vážení hlasů v Radě – nebylo v podstatě dosaženo žádného výrazného pokroku.⁴⁴ Vzhledem k nedokončené reformě institucí před budoucím rozšířením obsahoval Protokol o orgánech s ohledem na rozšíření Evropské unie připojený k Amsterodamské smlouvě výzvu ke svolání mezivládní konference, která by byla zaměřena výhradně na institucionální otázky.

Francie jasně deklarovala neúspěch Amsterodamské smlouvy při jejím podpisu 2. října 1997, kdy spolu s Belgií a Itálií přijala prohlášení, které bylo připojeno ke

⁴² V Unii o 15 členech byly za velké země považovány Německo, Francie, Velká Británie a Itálie. Ostatní země byly označovány jako malé s výjimkou Španělska, které bylo uprostřed.

⁴³ Pitrová Markéta: *Institucionální struktura Evropské unie. Vliv integračních paradigmat na výstavbu institucí*. Nadace Universitas Masarykiana. Brno, 2002. s. 108

⁴⁴ *Assemblée Nationale – Traité d'Amsterdam*. Dostupné z: http://www.assembleenationale.fr/dossiers/amsterdam/cra_congres.asp [15. 10. 2008]

smlouvě a které konstatovalo nedostatečnost reforem provedených v oblasti institucí a naznačilo nutnost dalších institucionálních změn ještě před tím, než budou ukončena první přístupová jednání s kandidátskými zeměmi.⁴⁵ Jediným výraznějším úspěchem pro Francii byla společná francouzsko-německá iniciativa, která zajistila zakotvení ustanovení o užší spolupráci do Amsterodamské smlouvy.⁴⁶ Amsterodamská smlouva zavedla důležitý pojem, tzv. princip flexibility a s tím spojený termín vícerychlostní Evropy a užší spolupráce členských států.

2.1.1 Posílená spolupráce v Amsterodamské smlouvě

Důležitou změnou, která byla dále upravena ve smlouvě z Nice, byla možnost tzv. posílené spolupráce. Jednalo se o možnost flexibilní integrace, která by nediskriminovala členské země, které se v momentě zavedení nové spolupráce nemohou nebo nechtějí zúčastnit. Podmínky této spolupráce byly ale natolik přísné, že reálně neumožňovaly státům se na ní podílet.⁴⁷ Téma vícerychlostní Evropy a posílené spolupráce se po ratifikaci Amsterodamské smlouvy stalo předmětem rozsáhlé diskuse, která vyvrcholila v rozvinutí dalších zásad ve Smlouvě z Nice.

Mezi dalšími reformami zakotvenými v Amsterodamské smlouvě lze pak zmínit větší zapojení Evropského parlamentu do procesu personálního obsazování Komise. Nominace předsedy Komise musí být od Amsterodamské smlouvy schválena Evropským parlamentem. Předtím byla dostačující pouze konzultace nominace s Evropským parlamentem. Evropský parlament si tímto krokem upevnil roli kontrolora Evropské komise.⁴⁸

2.2 Mezivládní konference 2000 – složitá cesta ke smlouvě z Nice

Na summitu Evropské rady v Kolíně nad Rýnem v červnu 1999 byla opětně po-

⁴⁵ *Prohlášení Belgie, Francie a Itálie k Protokolu o orgánech s ohledem na rozšiřování Evropské unie.* Amsterodamská smlouva pozměňující smlouvu o Evropské unii, Smlouvy o založení Evropských společenství a související akty. 97/C 340/01

⁴⁶ Kudelová D.: *Francouzsko-německé partnerství v rámci EU – motor evropské integrace?* Dostupné z: <http://www.integrace.cz> [08. 10. 2008]

⁴⁷ více viz: <http://europa.eu/scadplus/leg/fr/lvb/a28000.htm> [08. 10. 2008]

⁴⁸ Pitrová Markéta: *Institucionální struktura Evropské unie. Vliv integračních paradigmat na výstavbu institucí.* Nadace Universitas Masarykiana. Brno, 2002. s. 107.

tvrzena nutnost svolat mezivládní konferenci, která by se zabývala institucionálními otázkami. Rozhodnutí summitu zdůraznilo propojenost rozšiřování Unie s institucionální reformou po stránce kvantitativní i kvalitativní. Francii se tak podařilo prosadit myšlenku, kterou s ní v Amsterdamu sdílela pouze Belgie a Itálie, že bez institucionální reformy nelze přikročit k ratifikaci vstupních dohod s první vlnou přijatých států.

Program konference byl sestaven na summitu Evropské rady v Helsinkách 10.-11. prosince 1999. Samotná Mezivládní konference 2000 byla zahájena 14. února 2000 s předpokladem, že skončí během francouzského předsednictví Evropské unie v prosinci téhož roku.⁴⁹ Hlavními prioritami mezivládní konference 2000 byla změna principu vážení hlasů v Radě, rozšíření hlasování kvalifikovanou většinou, velikost a složení Komise, zesílená spolupráce mezi členskými státy a přijetí opatření týkajících se dalších orgánů.⁵⁰ Program mezivládní konference vycházel ze tří základních zdrojů.

Prvním z nich byla analýza institucionálních problémů vypracovaná tzv. skupinou tří moudrých, která se skládala z Richarda von Weizsäckera, Davida Simona a Jeana-Luca Dehaena, který skupině předsedal. Výsledkem byla Zpráva výboru tří moudrých, přesněji Institucionální důsledky rozšíření.⁵¹ Tato zpráva, která byla předložena Komisi 18. října 1999, zdůrazňovala, že hlavním cílem reformy je „jasnost, jednoduchost a transparentnost“ evropských institucí. Zpráva navrhla reorganizovat primární právo, které bylo velmi nepřehledné. Konkrétní návrh zprávy předpokládal rozčlenění primárního práva na základní smlouvu, zahrnující cíle, principy, občanská práva a instituce, a ustanovení zaměřená na jednotlivé politiky. První část, přirovnávaná k ústavě, měla být novelizovatelná pouze mezivládní konferencí. Druhou část by upravovaly orgány Společenství. Primárním zájmem této skupiny bylo urychlení integračního tempa. Dále se zpráva soustředila na hlasování kvalifikovanou většinou, kde navrhla rozšíření jejího používání, které by bylo prováděno častějším použitím spolurozhodující procedury, udělující Evropskému parlamentu možnost veta. V souvislosti s vážením hlasů neby-

⁴⁹ Prezident Chirac ve svém projevu 4. 7. 2000 před Evropským parlamentem uvedl, že francouzská vláda si uvědomuje svou odpovědnost, která je spojena s francouzským předsednictvím a jejím cílem je dokončit všechny reformy nezbytné pro budoucí fungování Unie. viz: *Présentation par le Président de la République, du programme de la Présidence française de l'Union européenne devant le Parlement européen*. Strasbourg, 4. 7. 2000. Dostupné z: <http://www.elysée.fr> [22. 11. 2008]

⁵⁰ Pitrová Markéta. *Institucionální reforma po summitu Evropské unie v Nice*. Veřejná správa, 2001. roč. 12. č. 26. s. 3

⁵¹ *Report to the European Commission. The institutional implications of enlargement*. 18. 10. 1999. Dostupné z: <http://www.ena.lu/mce.swf?doc=16719&lang=2> [22. 11. 2008]

ly navrženy žádné konkrétní úpravy. Zpráva také zdůraznila nutnost reformy předsednictví Evropské unie a podrobně analyzovala princip diferencované neboli posílené spolupráce.

Na návrh skupiny tří moudrých reagovala Komise vlastní verzí programu mezivládní konference s názvem Přizpůsobení institucí ve prospěch úspěšného rozšíření, kterou zveřejnila 10. listopadu 1999, což byl druhý zdroj pro Mezivládní konferenci 2000.⁵² V tomto dokumentu Komise zdůrazňovala neodkladnost institucionální reformy a v rozhodovacím procesu navrhla další rozšíření hlasování kvalifikovanou většinou. Součástí tohoto bodu bylo také posílení Evropského parlamentu pomocí spolurozhodující procedury, kterou je možné vnímat i jako kompenzaci ztráty veta v Radě ziskem parlamentního veta.

Třetím důležitým zdrojem diskuse během konference byla jednotlivá stanoviska členských zemí, která se lišila v otázce konečné podoby reformy i v otázce priorit. Důležitou roli hrálo to, zda členská země patří do skupiny malých nebo velkých států. V následujících kapitolách budou detailněji představena stanoviska francouzských politických představitelů a také stanoviska německé strany, neboť Německo zůstávalo pro Francii při vyjednávání o reformách nejdůležitějším partnerem.

2.2.1 Otázka finality Evropy a německo-francouzská debata o budoucí podobě Evropy

Souběžně s mezivládní konferencí probíhala mezi členskými státy debata o budoucí podobě Evropské Unie. Velmi významnou v tomto ohledu byla debata, která proběhla mezi Německem a Francií. Následující příspěvky německých a francouzských politiků ukazují to, jak obě země přistupovaly k evropské integraci, jakou Evropu si přály a nakolik se jejich vzájemné představy přibližovaly.

2.2.1.1 Joschka Fischer a jeho vize Evropy

Důležitým projevem v souvislosti s budoucí podobou Evropy, který v podstatě spustil debatu na toto téma, byl projev Joschky Fischera, německého ministra zahraničí, na Humboldtově univerzitě v Berlíně 12. května roku 2000. Fischer ve svém projevu

⁵² *Adapting the Institutions to make a Success of Enlargement*. Dostupné z: http://europa.eu.int/comm/archives/igc2000/offdoc/index_en.htm#contributions

reagoval na blížící se východní rozšíření, které podle něj představovalo největší výzvu Evropské Unie. V průběhu závěrečného procesu rozšíření EU bylo třeba podle něj postoupit dál v politické integraci. Fischer se ve svém projevu vyslovil pro vytvoření evropské federace, ale zároveň upozornil, že pojem federace je v této diskusi tak trochu zavádějící.⁵³ Měl tím na mysli, že federace v rámci EU by nebyla klasickou federací tak, jak ji definuje politická věda, ale federací *sui generis*.⁵⁴

Tato federace by měla svého prezidenta voleného v přímých volbách, vlastní vládu a dvoukomorový parlament. Ministr Fischer navrhl dvoukomorový parlamentní systém. Dolní komora by podle něj měla být obsazena přímo volenými poslanci, kteří budou zároveň poslanci národních parlamentů. Tím mělo dojít k překonání rozdílů mezi národními parlamenty a Evropským parlamentem, jinými slovy, k setření protikladů mezi národními státy a Evropou. Druhá komora parlamentu by měla být oproti tomu tvořena přímo volenými senátory za členské země nebo zástupci vlád jednotlivých členských zemí. Fischerova federace by byla postavena na základech evropské ústavní smlouvy. Fischer zdůraznil nutnost rozdělit kompetence na národní a nadnárodní evropskou úroveň. Právě ústavní smlouva měla přesně rozdělit tyto kompetence a určit, na jaké úrovni mají být řešeny jednotlivé politiky. Pro budoucí evropskou vládu existují ve Fischerově vizi dva scénáře. Zaprvé by se jí mohla stát dnešní Rada nebo by základem budoucí evropské vlády mohla být Evropská komise. V případě Komise volal Fischer po přímé volbě jejího prezidenta s rozsáhlými exekutivními pravomocemi.

Součástí projevu byl i koncept tzv. Avantgardy států. Tato koncepce má svůj základ v principech posílené spolupráce v rámci ES/EU, které do zakládajících smluv zaktivila Amsterodamská smlouva. Fischer prohlásil, že by posílená spolupráce neměla být považována za konečný stav evropské integrace. Ministr vykreslil reformu jako proces o dvou, třech etapách. Posílená spolupráce, která již existuje (např. Schengen, Evropská měnová unie) měla být první etapou. Mezikrokem k vytvoření politické unie mělo být vytvoření tzv. gravitačního centra států nebo také tvrdého jádra států. Gravitacní centrum států by se stalo řídicí silou pro naplnění politické integrace a tato skupina

⁵³ konkrétně zmínil citlivost britských politiků na slovo "federation", které mnohé Brity dráždí. Dostupné z: <http://www.integrace.cz/integrace/clanek.asp?znamka=3&id=496> [12. 10. 2008]

⁵⁴ *Discours prononcé par Joschka Fischer à l'Université Humboldt: «De la Confédération à la Fédération – réflexion sur la finalité de l'intégration. »*. Berlin, 12.4. 2000. Dostupné z: <http://www.ena.lu> [12. 10. 2008]

států, tzv. avantgarda, by již od počátku zahrnovala veškeré elementy budoucí federace. Základem avantgardy mělo být Německo a Francie. Jádrem by nebylo nikterak definitivně uzavřené, ba naopak: každý stát, který by měl zájem se k jádru připojit a splnil by dané podmínky, se mohl stát součástí Avantgardy států. Avantgarda by mohla mít i nové instituce. Ty by stávající integraci nesměly rozměňovat, ale mohly by částečně stát i mimo stávající primární smlouvy.⁵⁵ Třetím stupněm by byla výsledná federace.

Fischer nezapomněl zdůraznit, že evropská integrace nemůže být úspěšně dokončena bez spolupráce Německa s Francií. Prohlásil, že bez této spolupráce nemůže uspět žádný evropský projekt. Na začátku svého projevu Fischer upozornil, že se jedná o jeho osobní názor a pohled na věc. Do značné míry byl však podpořen kancléřem Schröderem, jehož německá strana SPD přijala dokument pod názvem Zodpovědnost za Evropu, který se stal základem pro vyjednávací taktiku německé delegace na summitu Evropské rady v Nice a který obsahoval některé myšlenky z Fischerova projevu.⁵⁶

Schröder i Fischer považovali reformu institucí za nutnost. Oba volali po silné evropské exekutivě a po vytvoření druhé parlamentní komory. Schröder se přikláněl k výstavbě nové institucionální struktury po vzoru německého politického systému: Komise jako silná exekutiva podobná spolkové vládě a druhá komora Evropského parlamentu pak připomínala německý Bundesrat. Schröder i Fischer však zdůraznili, že na toto téma musí nejdříve proběhnout veřejná celoevropská diskuse.⁵⁷

Řeč Joschky Fischera na Univerzitě Humbolt v Berlíně v květnu 2000 možná nebyla ani originální ani úplně jasná, nicméně ji lze považovat za první impuls, naznačení cesty z ticha a mlčení a za výzvu Francouzům, aby jasně definovali svou představu o podobě Evropy. Francouzská strana se do té doby spokojila až příliš často s pouhými výkřiky o demokratickém deficitu, s nic neříkajícími obecnostmi a bezobsažnostmi, aniž by se více zaobírala, jak tento problém řešit. Francie v podstatě od druhé poloviny 90. let nepřišla s žádnou výraznější iniciativou. Jeden z možných důvodů byl ten, že během 90. let Evropská unie výrazně mění svou podobu. Rozrůstá se na 15 členů a připravuje se na další rozšíření. Dochází ke sjednocení Německa, které se tak stává nejlidnatějším státem

55 Picaper, J-P.: *Fischer pour les Etats-Unis d'Europe*. Le Figaro. 13.5. 2000.

56 Kroupa, L.: *Evropská unie podle Joschky Fischera a Gerharda Schrödera*. Dostupné z: <http://www.integrace.cz/integrace/clanek.asp?znamka=3&id=496> [12. 10. 2008]

57 Tamtéž.

uvnitř Unie a jeho politická váha roste. Německo navíc už nechce být tím druhým ve francouzsko-německém partnerství. Francie možná hledala způsob, jak se přizpůsobit novým podmínkám a nalézt svou roli uvnitř Unie. V té době navíc nebyly pro aktivní evropskou politiku ideální ani podmínky na domácí scéně – Jacques Chirac vládl v kohabitaci s Lionelem Jospinem a jejich vzájemná rivalita tlumila akceschopnost Francie v evropské politice. Další možná vysvětlení uvedl Prezident Evropského institutu Yves Meny v deníku *Le Monde* ve svém článku *Le train Bruxelles – Berlin ne passe pas par Paris*, kde kritizoval francouzské mlčení a nečinnost. Důvod byl podle něj nejen v blížících se parlamentních a prezidentských volbách v roce 2002, ale především v dosavadním přístupu Francii k Evropské unii – Francie se podle něj vždy snažila maximalizovat zisky a minimalizovat vložené náklady. Podle autora byla Francie zvyklá na dominantní pozici ve Společenství, která při současné podobě nebyla udržitelná. Francie, která „hledá“ své místo uvnitř Unie, přestává být aktivní a právě Německo převzalo vedoucí roli a je nejvíce slyšet⁵⁸ Bruselský dopisovatel *Le Monde* Philippe Lemaitre ve svém článku z prosince 2000 napsal, že posledním společným úspěchem, za kterým z velké části stála i Francie, byl projekt jednotné evropské měny z let 1988 až 1998.⁵⁹

2.2.1.2 Francouzské reakce na Fischerův projev

Po proslovu Joschky Fischera byla pozornost upřena na reakci francouzské strany. Mezi prvními se objevila podrážděná reakce francouzského ministra vnitra Jeana-Pierra Chevènementa, který bývá často označován za levicového gaullistu a suverenistu. Ten v televizním rozhovoru razantně prohlásil, že se Němci ještě stále nevypořádali s nacismem a že stále sní o obnovení Svaté říše římské. Vzápětí nato se ale omluvil a prohlásil, že on je v každém případě „přítel Německa“. O měsíc později 11. června reagoval na Fischerovo vystoupení francouzský ministr zahraničí Hubert Védrine. Ve svém článku v *Le Monde* ocenil příspěvek Fischera, nicméně zpochybnil projekt „tvrdého jádra“ (*noyau dur*). Položil Fischerovi několik otázek: Kdo by patřil do tzv. tvrdého jádra a kdo ne? Lze to takto a priori určit? Védrine souhlasil, že by bylo nejlepším řešením nechat jádro otevřené, aby k němu mohly přistupovat další státy. Ale zároveň se ptal - bude-li se chtít časem stát členem jádra většina států, mohlo by se pak ještě mluvit

⁵⁸ Meny Y.: *Le train Bruxelles-Berlin ne passe pas par Paris*. *Le Monde*. 10. 5. 2001.

⁵⁹ Lemaitre, P.: *Europe: l'arrogance française en procès*. *Le Monde*. 20. 12. 2000

o jádru?

Dalším problematickým bodem bylo podle něj rozdělení kompetencí na národní a federální úroveň. Védrine se ptal, jaké pravomoci by zůstaly na národní úrovni, když by zahraniční politika byla v kompetenci federálního prezidenta a bezpečnostní politika zase pod kontrolou federálního parlamentu. Takové rozdělení kompetencí by bylo pro Francouze nepřijatelné. V reakci na Fischerovo prohlášení, že by tvrdé jádro mělo také své vlastní instituce, se Védrine pozastavil nad fungováním federace, ve které by moc byla rozdělena do čtyř rovin: územní orgány a v jejich rámci několik rovin pravomocí, jednotlivé státy s příslušnou exekutivou, legislativou a soudní mocí, dále pak pevné či gravitační jádro se svým prezidentem, vládou, parlamentem a k tomu ještě rozšířená Unie a její původní instituce - Rada, Komise, Evropský parlament a Evropský dvůr. Vzhledem k požadavku, aby Unie byla průhlednější a tedy i srozumitelnější pro běžného občana, by tato forma byla ještě mnohem komplikovanější než současná stavba Unie, což je z hlediska efektivnosti rozhodování neúnosné. Podle Védrina bylo pro Francii důležité zejména to, aby probíhající konference byla úspěšná, to znamená, aby byly domluveny takové podmínky, které umožní efektivní „posílenou spolupráci“ uvnitř Unie. Tím mělo být oživeno fungování Unie. Védrine nakonec připustil, že odpovídá-li Fischerova federace federaci národních států, o které mluvil už Jacques Delors, není Francie v zásadě proti, ale je třeba ještě mnohé dořešit, upřesnit a jasně definovat jednotlivé pravomoci, což je běh na dlouhou trať.⁶⁰ Védrine tedy připustil, že francouzští politici neodmítají federaci, ale je třeba jasně definovat tento termín.

2.2.1.3 Chirakova Evropa

Také francouzský prezident Jacques Chirac reagoval na projev německého ministra zahraničí ve svém projevu před německým Bundestagem v červnu 2000. Prezident Chirac v něm ocenil přínos francouzsko-německé spolupráce a potvrdil Fischerova slova, že východní rozšíření zůstává největší výzvou Unie. Vyslovil se však proti návrhu Fischera na vytvoření federace a prohlásil, že Francie bude podporovat spíše model Evropy národů.⁶¹ Národy označil Chirac za zdroj identity a kořenů, které musí zůstat

60 Védrine, H.: Réponse á Joschka Fischer. Le Monde. 11. 6. 2000

61 Zatímco Fischer ve svém projevu pojmenoval konečnou podobu Evropské unie jako federaci národních států, Chirac se konkrétnímu pojmenování vyhnul. Nicméně v říjnu 2001 v rámci Regionálního fóra o budoucnosti Evropy v Montpellier Chirac prohlásil, že Francie by dokázala přijmout označení federace

východím bodem pro příští generace.⁶²

Stejně jako Fischer, také Chirac představil svůj koncept finality Evropské unie, který zahrnoval pevné jádro stále stejných, tzv. pionýrských států. Tyto státy by pokračovaly v prohlubování integrace, čímž by inspirovaly ostatní, a ty by se k nim posléze mohly přidat. Navrhl, že státy, které chtějí jít v integraci určitých politik dál, by mohly vytvořit v čele s Francií a Německem jakousi průkopnickou skupinu států. Tato skupina by spolupracovala v rámci posílené spolupráce a „ukazovala“ cestu ostatním zemím. V rámci posílené spolupráce by mohly kooperovat různé státy, například v oblastech obrany a bezpečnosti či v oblasti evropské ekonomické politiky. Chirac však odmítl novou smlouvu a navrhl, že by na potřebnou koordinaci činností mohl dbát Sekretariát, který by zároveň dohlížel na ucelenost pozic a politik členských států této skupiny. Tato skupina by zůstala otevřená pro všechny státy, které by se později chtěly připojit.

Ať byl či nebyl Chiracův projev přesvědčivý, jeho význam tkvěl v tom, že se po dlouhé době ticha francouzská strana opět ozvala a snažila se přispět do diskuse o Evropě. I když postupem času se ukázalo, že se jednalo o mimořádnou událost, neboť v následujících měsících převládlo na francouzské straně opět spíše ticho. Řeč Chiraka mohla budit dojem, že konečně byla nastartována plodná francouzsko-německá debata o budoucnosti Evropy. Pro stoupence evropské integrace to však byla falešná naděje: tyto dva projevy procházely paralelně vedle sebe, aniž by se setkaly a zúrodnily vzájemně své nápady a myšlenky.⁶³

2.2.2 Vliv francouzského předsednictví na průběh konference

Role Francie byla během mezivládní konference o to důležitější, že převzala v červenci 2000 předsednictví EU po Portugalsku a s ním i režii druhé rozhodující fáze mezivládní konference. Francouzskému předsednictví dominovala probíhající mezivládní konference s cílem reformovat evropské instituce a připravit je na budoucí rozšíření. Prezident Chirac ve svém projevu před Evropským parlamentem v červenci roku

národních států, i když to není označení ideální. Více viz:

http://www.elysee.fr/elysee/elysee.fr/francais_archives/interventions/dialogues_et_debats/2001/dialogue_de_m_jacques_chirac_president_de_la_republique_lors_du_forum_regional_sur_l_avenir_de_l_europe-montpellier.1997.html [23. 11. 2008]

62 *Discours prononcé par Jacques Chirac, Président de la République française, devant le Bundestag. Berlin, 27.6.2000.* Dostupné z: www.elysee.fr [23. 11. 2008]

63 Meny Y.: *Le train Bruxelles-Berlin ne passe pas par Paris.* Le Monde. 10. 5. 2001

2000 potvrdil nutnost konkrétních reforem jako je složení komise, vážení hlasů v Radě a rozšíření kvalifikované většiny a varoval, že v případě neúspěchu by Evropa mohla zůstat paralyzována. Velmi důležitým tématem pro Francii zůstávala posílená spolupráce.

Francouzské předsednictví v roce 2000 nebylo na svém konci hodnoceno příliš pozitivně. Jedním z důvodů byla výsledná Smlouva z Nice, jež završila francouzské předsednictví a zároveň mezivládní konferenci. Tato smlouva byla kritizována a vnímána jako nutný kompromis. Bylo by však nespravedlivé přičítat neúspěch smlouvy pouze francouzskému předsednictví, neboť smlouva je výsledkem všech států bývalé patnáctky EU. Nicméně je zajímavé zmínit, jaké okolnosti mohly přispět k celkovému negativnímu dojmu z předsednictví.

2.2.2.1 „Francouzská arogance“

Francouzská i zahraniční média velmi často hodnotila chování Francouzů během mezivládní konference jako arogantní. Také samotné členské státy vyčítaly francouzským politikům arogantní a neústupné chování. Například během předchozí mezivládní konference v Amsterdamu v červnu 1997 vzbudily podmínky, za jakých byla jednání o Agendě 2000 v březnu 1999 v Berlíně uzavřena, rozhořčení německé strany. Tématem bylo financování Unie v letech 2000 – 2006 s ohledem na příští rozšiřování Unie a také reforma Společné zemědělské politiky (SZP) a strukturálních fondů. Německo, které tehdy předsedalo Unii, chtělo snížit svůj čistý příspěvek do rozpočtu EU. Jednalo se o již známý požadavek Němců, který Gerhard Schröder prezentoval smířlivě, aniž by požadoval výraznější srážky. Francouzská strana však kategoricky odmítla udělat nejmenší gesto vůči Německu. Německo tehdy Francii ustoupilo, aby mohla být dohoda uzavřena. Na konci jednání Rady v Berlíně roku 1999 pak Chirac tvrdě prosadil svůj pohled na způsob reformy SZP, tedy měnit toho co nejméně.⁶⁴

Ani během Mezivládní konference 2000 nezůstali Francouzi ušetřeni zahraniční i domácí kritiky. Philippe Lemaître ve svém článku v *Le Monde* vyčetl francouzskému prezidentovi Chirakovi jeho prostořeké chování vůči prezidentovi Komise Romanu Prodimu a francouzským evropským úředníkům jejich přezíravost vůči svým evropským kolegům v Bruselu. Také zahraniční tisk, např. britské noviny *Independent*, vytý-

⁶⁴ Philippe Lemaître napsal, že Chirac prosazoval své názory s určitou hrubostí, doslova „avec une certaine brutalité“; Lemaître, P.: *Europe: l'arrogance française en procès*. Le Monde. 20. 12. 2000

kaly Francii, že Mezivládní konference 2000 byla ve znamení „supreme arrogance“ (nejvyššího stupně arogance) ze strany francouzských politiků. Hlavním terčem kritiky se stal Pierre Moscovici ministr pro evropské záležitosti, který s údajnou arogancí propagoval francouzské vedení jako to nejlepší pro Evropu. Ani francouzský prezident nezůstal ušetřen kritiky britského deníku. Chirac se podle deníku postaral o dusnou atmosféru při večeři na summitu EU v Biarritz svými slovními útoky na menší státy, které trvaly na zachování svého komisaře v Bruselu, a tím pádem tak zablokovaly francouzský návrh reformy Komise.⁶⁵ Nejvíce dotčeni Chirakovo jednáním se údajně cítili premiéři Finska, Portugalska a Lucemburska.⁶⁶

2.2.3 Kohabitace a její vliv na průběh mezivládní konference

Další skutečností, která mohla přispět k nepřilíživému úspěšnému předsednictví, byla kohabitace prezidenta Chiraka a premiéra Jospina. V letech 1997 – 2002 vládl Chirac spolu s Jospinem ve třetí a také nejdelší kohabitaci. Chirac si tuto situaci částečně přivodil sám, prezidentem byl zvolen v roce 1995 a v té době měla většinu v Národním shromáždění pravice a premiérem byl jeho člověk Alain Juppé. Tak to mělo být až do roku 1998, kdy se měly konat volby do Národního shromáždění. Chirac však roku 1997 učinil špatné strategické rozhodnutí – rozpustil Národní shromáždění a vyhlásil předčasné legislativní volby. Jenže vítězem voleb se stala levice a Chirac musel jmenovat premiérem socialistu Lionela Jospina.⁶⁷

V období kohabitace bývá pozice prezidenta a ministerského předsedy v evropské politice sporná, a proto velmi záleží na konkrétních politických osobnostech. Jak Chirac tak Jospin na otázku, zda kohabitace znamenala výhodu či handicap pro francouzské předsednictví, shodně tvrdili, že kohabitace určitě nebyla handicapem.⁶⁸ Tento názor podpořil i francouzský ministr zahraničí Hubert Védrine a ministr pro evropské záležitosti Pierre Moscovici. Oba shodně tvrdili, že kohabitace nijak negativně

⁶⁵ Francie navrhovala, aby se v rámci reorganizace Komise větší státy vzdaly svého druhého Komisaře a aby některé menší státy po určité období neměli v Bruselu komisaře žádného.

⁶⁶ Castle, S.: *French will use summit to atone for l'arrogance label*. 7. 12. 2000. Dostupné z: www.independent.co.uk. [20. 10. 2008]

⁶⁷ *1997 – 2002: une cohabitation surprise*. Dostupné z: <http://www.ladocumentationfrancaise.fr/dossiers/cohabitation/surprise.shtml> [10. 09. 2008]

⁶⁸ Tamtéž.

nenarušovala francouzské předsednictví. Podle nich byli prezident i premiér jednotní ve svých názorech na Evropu.⁶⁹ Ovšem o tři dny později Chirac v televizním rozhovoru pro TF1 přiznal, že určité potíže se v důsledku kohabitace přeci jen objevily a dodal: „*Není možné je nemít v okamžiku, kdy existuje rozdíl v názorech na podstatné otázky. Vše vězí v tom, jakým způsobem jsou tyto názory prezentovány.*“⁷⁰

I přes jednotnou oficiální pozici francouzských zástupců se kohabitace svými tenzemi občas projevila buď v podobě slovních přestřelek mezi prezidentem a premiérem nebo přehnanou vzájemnou podrážděností, a to vše před částečně zvědavými a částečně pobavenými pohledy ostatních hlav členských států. Například když Pierre Moscovici hodnotil Chirakov proslav v Berlíně v červnu 2000, o kterém prohlásil: „*Je to důležitá řeč. Ale není to názor všech francouzských představitelů.*“ Matignon jeho názor potvrzuje, Elysejský palác se podivuje.⁷¹ Kohabitace na první pohled sice nenarušila výrazně průběh konference, na druhou stranu však byla jednou z možných příčin, které bránily Francouzům vést odvážnou vnitřní a v důsledku toho i evropskou politiku. Možná více než samotná kohabitace přispěl k napjatému vztahu mezi Chirakem a Jospinem především fakt, že oba hodlali v roce 2002 kandidovat na post prezidenta. Oba rivalové museli být tedy na jednu stranu ve svých krocích opatrní, aby si nerozzlobili své potenciální voliče, ale zároveň chtěli prokázat svůj mezinárodní rozměr a schopnosti v zahraniční politice.⁷²

2.2.4 Zhodnocení francouzsko-německé aktivity v debatě o budoucí podobě Evropské unie

Debaty o dalším směřování evropské integrace a budoucí podobě Evropské unie vzešla z iniciativy Německa. Německý ministr zahraničí Joschka Fischer v květnu 2000 nastínil svou vizi konečné podoby Unie. Kromě příspěvku Jacquese Chiraka v červnu v roce 2000, který byl reakcí na projev Joschky Fischera, nastalo na francouzské straně

⁶⁹ *Interview de Pierre Moscovici: les négociations menant à la signature du traité de Nice.* Paris. 23.7.08 a *Interview d'Hubert Védrine: les négociations menant à la signature du traité de Nice.* Paris. 2.7.08
Dostupné z: <http://www.ena.lu> [10. 09. 2008]

⁷⁰ *1997 – 2002: une cohabitation surprise.* Dostupné z:
<http://www.ladocumentationfrancaise.fr/dossiers/cohabitation/surprise.shtml> [10. 09. 2008]

⁷¹ Bacqué, R., Robert-Diard, P.: *Six mois de schizophrénie politique pour Jacques Chirac et Lionel Jospin.* Le Monde. 7.12. 2000

⁷² Leparmentier, A.: *Les relations entre la France et l'Allemagne connaissent de nouvelles tensions.* Le Monde 29.11. 2000

ticho. Vláda vzbuzovala dojem, že váhá, Hubert Védrine, ministr zahraničních věcí, sice také reagoval na Fischerův projev, poté si však začal od tohoto tématu udržovat odstup. Francouzský premiér Lionel Jospin se k této otázce nevyjádřil a podpořil tak dohady těch, kteří o něm prohlašovali, že otázka konstrukce Evropy nepatří mezi jeho priority.⁷³ Svým přístupem Francie vzbuzovala u ostatních států stále více dojem, že nemá příliš jasno, jakým směrem by se evropská integrace měla ubírat a jakou roli bude v „nové“ Unii hrát. Absence nápadů a konceptů pro institucionální strukturu Evropy na francouzské straně mohla být zčásti zapříčiněna domácí politickou situací, kdy Jacques Chirac vládl v kohabitaci s Lionelem Jospinem, a oba se připravovali na prezidentské volby v roce 2002. Vzájemná rivalita mezi politiky se občas projevila i během vyjednávání na mezivládní konferenci a jejich úmysl kandidovat v blížících se prezidentských volbách jim pravděpodobně neumožnil vést odvážnější evropskou politiku. Bylo to naopak Německo, které přicházelo s novými myšlenkami a snažilo se mezi oběma zeměmi rozpravit debatu o evropské integraci.

2.3 Postoj Francie k hlavním tématům mezivládní konference

Francie, která byla v době ukončení mezivládní konference předsedajícím státem, neměla lehkou pozici. Jako předsedající země bylo jejím úkolem sledovat evropské zájmy, které se však mohly dostat do rozporu s národními zájmy Francie. Hubert Védrine při vzpomínání na průběh konference uvedl, že uzavírat mezivládní konferenci, po-
tažmo Smlouvu z Nice během francouzského předsednictví, nebyla šťastná volba. Podle něj si Francie neurčila dostatečně jasně své cíle a tím, že jako předsednická země musela hájit evropské zájmy, neměla čas se zaměřit na své národní zájmy, které navíc podle něj nebyly příliš jasně definovány.⁷⁴ Následující kapitola se věnuje postojům francouzské vlády k hlavním institucionálním otázkám na Mezivládní konferenci 2000. Jednalo se především tyto otázky: vážení hlasů v Radě Evropské unie, rozšíření volby kvalifikovanou většinou, reforma Evropské komise a podmínky pro posílenou spolupráci mezi státy.

⁷³ Lemaitre, P.: *Europe: l'arrogance française en procès*. Le Monde. 20.12.2000

⁷⁴ *Interview d'Hubert Védrine: les négociations menant à la signature du traité de Nice*. Paříž, 2.7.08
Dostupné z: <http://www.ena.lu> [22. 11. 2008]

2.3.1 Vážení hlasů v Radě Evropské unie

Právě o vážení hlasů v budoucí 27 členné Radě byl v Nice sveden Francií největší souboj. Při hlasování kvalifikovanou většinou v EU (80 % případů) se míra vlivu každého členského státu měří počtem jeho hlasů při váženém hlasování. To, jak a s kým stát může vytvářet koalice pro dosažení kvalifikované většiny při prosazování svých představ v Radě, nebo kolik států se musí sdružit pro dosažení potřebné blokační menšiny, bylo a je zásadní pro fungování EU. Reforma rozložení hlasů v Radě EU měla velkým členským státům kompenzovat ztrátu druhého komisaře a zároveň zajistit reprezentativnější zastoupení velkých zemí.⁷⁵

Otázka převážení hlasů v Radě EU se ukázala být pro Francii i celý průběh konference zásadní. Tato otázka, jež byla prioritou Francie, vyústila v ostrý střet na samotném prosincovém summitu v Nice mezi německým kancléřem Schröderem a francouzským prezidentem Chirakem. Německo požadovalo vzhledem ke své demografické převaze odpovídající navýšení hlasů v Radě, což by znamenalo, že by dostalo více hlasů, než ostatní velké země, a tedy víc než Francie.⁷⁶ Pierre Moscovici vzpomíná v jednom ze svých interview, že Chirac byl tvrdě proti přání Německa a argumentoval tím, že parita mezi Německem a Francií musí být zachována z historických a symbolických důvodů.⁷⁷ Přitom ještě na 75. francouzsko-německém summitu v Mohuči v červnu 2000 Chirac na otázku, zda Francie zaujala již stanovisko v souvislosti s vážením hlasů v Radě, odpověděl, že převážení hlasů mezi Německem a Francií nebude představovat žádný problém.⁷⁸

Hubert Védrine se domníval, že tehdy došlo k nedorozumění mezi Chirakem a Schröderem. Němci si jeho výrok podle něj pravděpodobně vysvětlili jako slib. Hubert Védrine tvrdil, že německá strana sice zmínila svůj požadavek na zohlednění počtu

⁷⁵ Vyklický, R. *Institucionální reforma EU po summitu v Nice*. Právník, 2001. roč. 140. č. 8. s. 830-831

⁷⁶ Podle údajů Eurostatu mělo Německo v roce 2001 82,4 mil. obyvatel a Francie pouze 60 mil. obyvatel

⁷⁷ *Interview de Pierre Moscovici: les négociations menant à la signature du traité de Nice*. Paris. 23.7.08
Dostupné z: <http://www.ena.lu> [22. 11. 2008]

⁷⁸ „*Pour ce qui concerne la relation entre la pondération des voix entre la France et l'Allemagne, ce que je peux vous dire, c'est que ce ne sera certainement pas un problème entre nous*“. Viz: 75. Sommet franco-allemand à Mayence – Conférence de presse conjointe du Président de la République, M. Jacques Chirac, et du Premier ministre, M. Lionel Jospin, et du Chancelier allemand, M. Gerhard Schröder – Propos de MM. Chirac et Jospin. 9.6.2000. Dostupné z: <http://www.deutschland-frankreich.diplo.de/75eme-Sommet-franco-allemand-a,023.html> [10. 09. 2008]

obyvatel v Radě, ale nikdy se nevyslovila jasně a přímo. Mohlo se jednat i o nedorozumění dvou různých mentalit – to, čemu Němci říkají „slušné chování“, znamenalo pro Francouze „nevyjádřit se jasně a srozumitelně“.⁷⁹ Kvůli tomuto sporu zbylo na summitu v Nice málo času na projednání ostatních institucionálních otázek. Právě tato otázka, která neměla znamenat podle Chiraka žádný problém, „otrávila“ podle Pierra Moscoviciho průběh celé mezivládní konference.⁸⁰ Další možný důvod, který přispěl k francouzsko-německému střetu, byl i chladný osobní vztah francouzského prezidenta a německého kancléře. Chirac a Schröder si byli velmi podobní – realisté a žádní nadšeni Evropané, oba tvrdě bojovali především za zájmy své země. Pierre Moscovici vzpomíná, že na summitu v Nice se mu podařilo přesvědčit Védrina i Jospina, aby přeci jen Německo dostalo o jeden hlas v Radě víc než Francie. Chirac i tehdy odmítl. Do samého konce trval na tom, že mezi Německem a Francií musí být zachována parita.⁸¹ Chirac německé straně vzkázal, že jestliže by trvali na získání většího počtu hlasů než Francie, pak francouzsko-německý motor, který hýbal Evropou půl století, už nikdy nebude fungovat.⁸² Avšak Francie uplatňovala dvojí standardy. Žádala ústupky od malých zemí, aniž by však sama byla ochotna ustoupit požadavkům Německa.⁸³ Německu, které nakonec přistoupilo na stejný počet hlasů v Radě, se ale podařilo prosadit mezi pravidla hlasování, tzv. „ligne démographique“ (*demografická linie*), což znamenalo, že každý členský stát může požádat při hlasování kvalifikovanou většinou o ověření, zda kvalifikovaná většina představuje nejméně 62 % celkové populace EU. Německo se svými 80 milióny tak získalo výraznou převahu ve Společenství. Navíc jako kompenzaci pro zachování parity v Radě obdrželo více křesel v Evropském parlamentu, respektive si zachovalo původní počet hlasů poslanců z Amsterodamské smlouvy (99), zatímco Francie, Itálie a Velká Británie obdržely oproti původním 87 hlasům 72 hlasů.⁸⁴ Pierre

⁷⁹ Interview d'Hubert Védrine: *les négociations menant à la signature du traité de Nice*. Paris. 2. 7. 2008 viz www.ena.lu [22. 11. 2008]

⁸⁰ Interview de Pierre Moscovici: *les négociations menant à la signature du traité de Nice*. Paris. 23. 7. 2008 Dostupné z: <http://www.ena.lu> [22. 11. 2008]

⁸¹ Tamtéž.

⁸² De Barochez, L.: *Le couple franco-allemand à l'épreuve*. Le Figaro. 1. 12. 2000

⁸³ Například když prosazovala, aby Španělsko mělo více hlasů než Polsko, i když tyto státy mají přibližně stejný počet obyvatel

⁸⁴ Počet mandátů v EP podle Smlouvy z Nice se v praxi neuplatnil, protože počítal i s mandáty pro Rumunsko a Bulharsko. Na summitu v Kodani byl počet mandátů upraven a Francie získala 78 křesel.

Moscovici na to konto prohlásil, že by býval upřednostňoval přiznat jeden hlas v Radě Německu navíc, ale zachovat dosavadní poměr hlasů mezi Francií a Německem v Evropském parlamentu.⁸⁵

2.3.2 Otázka rozšíření volby kvalifikovanou většinou

K hlavním bodům jednání konference patřila kromě otázky vážení hlasů v Radě EU také otázka rozšíření hlasování kvalifikovanou většinou. Smlouva z Nice rozšířila hlasování kvalifikovanou většinou na dalších dvacet sedm nových oblastí.⁸⁶ Francie patřila jednoznačně mezi státy, které podporovaly navýšení oblastí s volbou kvalifikovanou většinou. Vzhledem k rozšíření Unie se tento krok jevil jako nutnost, protože při počtu téměř třiceti členů EU by byl rozhodovací proces pravděpodobně zablokován a Unie by tak mohla zůstat paralyzována.

Francouzský ministr pro evropské záležitosti Pierre Moscovici vystoupil 29. března 2000 před francouzským senátem, aby prezentoval stanoviska Francie v souvislosti s chystanými reformami evropských institucí. Kvalifikovaná většina se podle něj měla stát obecným principem s některými výjimkami, u kterých měl být zachován princip jednomyslnosti. Problematickými se ukázaly být právě zmíněné výjimky, neboť každý stát požadoval zachování jednomyslnosti v jiné oblasti.

Citlivou doménou Francie bylo především uzavírání mezinárodních smluv týkajících se kulturních a audiovizuálních služeb. Pierre Moscovici již v říjnu předeslal, že si Francie v této oblasti vyhradí právo na speciální zacházení, což de facto znamenalo ponechat si právo veta.⁸⁷ Francie si pravděpodobně v otázce hlasování kvalifikovanou většinou chtěla obecně ponechat „zadní vrátka“, což dokazuje i odpověď Pierra Moscoviciho na otázku jednoho ze senátorů, zda rozšíření kvalifikované většiny v podstatě znamená to, že Francie ztratí svůj vlastní manévrovací prostor a možnost rozhodovat. Moscovici šalamounsky odpověděl, že rozšíření volby kvalifikovanou většinou je nezbytné pro silnější a pevnější Evropu – na druhou stranu tu však stále existuje Lucemburský kompromis, kterého se Francie nezříká a který stále platí.⁸⁸

⁸⁵ *Interview de Pierre Moscovici: les négociations menant à la signature du traité de Nice*. Paris. 23. 7. 2008. Dostupné z: <http://www.ena.lu>

⁸⁶ *Memorandum to the Members of the Commission: Summary of the Treaty of Nice*. SEC 2001. Dostupné z: <http://www.europa.eu.int/igc2000> [06. 10. 2008]

⁸⁷ Dostupné z: <http://www.senat.fr/europe/r18102000.htm> [06. 09. 2008]

⁸⁸ Dostupné z: <http://www.senat.fr/europe/r29032000.html> [06. 09. 2008]

Německo se k otázce rozšíření volby kvalifikovanou většinou stavělo podobně jako Francie. Souhlasilo s tím, že takové rozšíření je nutné, aby nebyl zablokovan rozhodovací proces v Unii o 27 členech. Zároveň ale bránilo zachování veta v některých pro Německo důležitých oblastech, jako byla například imigrační politika.

2.3.3 Reforma Komise

Reforma Komise patřila již mezi nedodělky z Amsterodamu. Ani v Nice se jí nepodařilo dokončit. V otázce reformy Komise se hovořilo především o dvou možnostech. První počítala s pevným stanovením počtu komisařů a se systémem rovné rotace států. Druhá možnost počítala s jedním komisařem pro každý členský stát s tím, že by zároveň musela být provedena výrazná reorganizace a hierarchizace uvnitř sboru Komise. Členské státy se obávaly toho, že by bez nutné reformy při počtu kolem 30 členů Unie byla pole působnosti jednotlivých komisařů rozmělněna a vzájemně by se překrývala, což by vedlo ke snížení akceschopnosti Komise. Francie navrhovala fixaci počtu komisařů a zavedení systému rovné rotace. Přišla s návrhem, že by do budoucna měla mít Komise nižší počet členů. V souladu s tímto návrhem by se státy vzdaly svého druhého komisaře a některé země by v určitém období zastoupení v Komisi neměly vůbec.⁸⁹ Malé země, zastoupené např. Beneluxem, však ostře odmítaly odejmutí svého jediného komisaře, v odejmutí komisařů viděly ohrožení rovnosti členů v Evropské unii. Místo toho navrhovaly velikost úřadu kompenzovat silnějšími pravomocemi předsedy.⁹⁰ V této otázce se tak dostaly do sporu velké státy proti menším státům, které se nechtěly svého komisaře vzdát.

2.3.4 Posílená spolupráce a „tvrdé jádro“ Evropy

Posílená spolupráce mezi členy Evropské unie byla dalším tématem mezivládní konference. Tento bod byl do programu začleněn během portugalského předsednictví po summitu ve Feiře 19.-20. června 2000 pod názvem Revize principu flexibility, založeného již Amsterodamskou smlouvou.⁹¹ Jednalo se o umožnění některým zemím, komu-

⁸⁹ Francie byla ochotná vzdát se svého druhého komisaře, ale požadovala kompenzaci za jeho ztrátu stejně jako ostatní velké státy: Pitrová, M.: *Institucionální reforma po summitu Evropské unie v Nice*. Veřejná správa, 2001. roč. 12. č. 26. s. 4

⁹⁰ Pitrová, M.: *Institucionální struktura Evropské unie. Vliv integračních paradigmat na výstavbu institucí*. Nadace Universitas Masarykiana, Brno, 2002. s. 106

⁹¹ Pitrová, M.: *Institucionální reforma po summitu Evropské unie v Nice*. Ministerstvo vnitra-časopis

nitarizovat politiky uvnitř Unie dříve, než to bude odsouhlaseno jednomyslně nebo kvalifikovanou většinou. Zavedení Eura v původních jedenácti členských zemí je dobrým příkladem takové spolupráce.

Francie byla takové formě spolupráce velmi nakloněna. Právě ona stála u zrodu koncepce posílené spolupráce. Posílenou spoluprací vnímala jako prostředek umožňující pružnější fungování Unie, zvláště po očekávaném rozšíření. Pierre Moscovici 29. března 2000 informoval Senát o výsledcích zasedání Evropské rady v Lisabonu. V souvislosti s otázkou posílené spolupráce prohlásil, že je cílem francouzských zástupců vyjednat zmírnění podmínek pro posílenou spoluprací z Amsterodamské smlouvy, a to jednak zrušením veta nezúčastněných států v klauzuli o posílené spoluprací a také snížením minimálního počtu států pro možnost vytvoření užší spolupráce.⁹² Jak posílená spolupráce tak tzv. tvrdé jádro tvořily součást francouzského konceptu vícerychlostní či dvourychlostní Evropy. Nebylo to však to samé. Zatímco tvrdé jádro předpokládalo víceméně stále stejnou skupinu států, které mezi sebou prohlubují spoluprací v přesně vymezených oblastech, posílená spolupráce funguje na principu různé cíle – různé země.⁹³ Dalším důvodem, proč si Francie tak „oblíbila“ posílenou spoluprací, byl ten, že takový způsob spolupráce představoval možnost pokračovat ve sjednocování, ale pouze v těch oblastech, kde to pro ni bylo přijatelné.

Obavy některých států, že uvolnění podmínek pro užší spoluprací by odsunulo do role věčných outsiderů ty země, které by se nemohly nebo nechtěly zapojit do této spolupráce, posílilo vystoupení francouzského prezidenta Jacquese Chiraka v Berlínském Bundestagu v červnu roku 2000. Francouzský prezident ve svém projevu volal po užší spoluprací některých evropských států, v případě Francie konkrétně po spoluprací s Německem a několikrát použil v souvislosti s německo-francouzským tandemem termín jako „průkopnická skupina“ či „pevné jádro“ Unie. Reakce, především ze strany Velké Británie, byly velmi negativní. Spojené království vyjádřilo oficiální cestou znepokojení nad francouzským postojem, který podle stanoviska britského pre-

Veřejná správa. číslo 26/2001

⁹² Sénat. Europe. Réunion du mercredi 29 mars 2000. Dostupné z: <http://www.senat.fr/europe/r29032000.html>

⁹³ Pachta, L.: *Rozšiřování a prohlubování Evropské unie z perspektivy Francie: současná dilemata ve francouzské evropské politice*. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/analyza/roziiovn-a-prohlubovn-evropsk-unie-zperspektivy-francie-souas> [06. 10. 2008]

miéra Blaira i ministra Cooka odporoval samotné myšlenky integrace.⁹⁴

2.4 Konečné reformy uzavřené na zasedání Evropské rady v Nice 7. -11. prosince 2000

Zasedání v Nice bylo zahájeno ve čtvrtek 7. prosince 2000 v napjaté atmosféře, neboť stále nebyl jasný konečný výsledek reformy institucí. Nejdůležitější témata mezi vládní konference, tedy reformy institucí EU, byla neustále odkládána kvůli rozdílným stanoviskům účastnických států. Francouzský ministr zahraničí Hubert Védrine přiznal, že během mezivládní konference nebyla vyřešena ani jedna ze čtyř hlavních otázek a vše tedy čekalo na projednání během summitu.⁹⁵ Položky týkající se rozdělení vlivu jednotlivých členských států podle podílu kandidátských zemí na rozhodování po vstupu do Unie byly řešeny v samotném závěru jednání, v noci na 11. prosince 2000.⁹⁶ K nervozitě mezi členy přispíval i fakt, že kdyby se nepodařilo úspěšně domluvit reformy evropských institucí, znamenalo by to zpomalení procesu vyjednávání o vstupu do EU s kandidátskými zeměmi a posílení evropského skepticismu. Tato kapitola popisuje výsledky, kterých se podařilo na summitu v Nice dosáhnout.

V otázce reformy převážení hlasů v Radě Evropské unie přerozdělila Smlouva z Nice váhy hlasů přidělených jednotlivým členským státům ve prospěch lidnatějších členských států. Rozdělení hlasů v Radě mezi členské státy bylo jednoznačnou kompenzací ztráty vlivu velkých zemí v Komisi. Byl upraven také systém rozhodování kvalifikovanou většinou. Zavedl dvě podmínky, které musí být splněny pro dosažení kvalifikované většiny: rozhodnutí musí získat předepsaný počet hlasů⁹⁷ a rozhodnutí musí přijmout většina členských států Unie. V případě superkvalifikované většiny, kdy Rada nerozhoduje na základě návrhu Komise, měl být vyžadován souhlas dvou třetin zemí. Kromě toho členské státy získaly právo požádat o ověření, zda dosažená kvalifikovaná většina představuje nejméně 62 % celkového počtu obyvatel Unie. Jestliže tomu tak

⁹⁴ Král, D.: *Předsednictví a la française*. Dostupné z: http://www.europeum.org disp_article_text.php?aid=275 [14. 11. 2008]

⁹⁵ *Interview d'Hubert Védrine: les négociations menant à la signature du traité de Nice*. Paris. 2. 7. 2008 Dostupné z: <http://www.ena.lu>

⁹⁶ Pitrová Markéta: *Institucionální struktura Evropské unie. Vliv integračních paradigmat na výstavbu institucí*. Nadace Universitas Masarykiana, Brno, 2002. s. 106

⁹⁷ Ten se po 1.11. 2004 z důvodu rozšíření měnil.

není, rozhodnutí nemůže být přijato.⁹⁸ Práh pro kvalifikovanou většinu nebylo možné komplexně ošetřit. Smlouva udává, že se jedná o 169 hlasů v případě stávajícího počtu členů. Tato položka je řešena v příloze smlouvy, kde je stanoven předpokládaný růst prahu pro kvalifikovanou většinu. K jeho konkrétnímu určení mělo dojít vždy až v souvislosti s realizovaným rozšířením, a tedy i aktuálním posunem počtu hlasů v Radě.⁹⁹

V souvislosti s volbou na základě kvalifikované většiny se od principu jednomyslnosti přešlo ke kvalifikované většině zčásti nebo zcela u 27 nových ustanovení. Šlo především o oblast soudní spolupráce v občanských věcech, oblast obchodních smluv týkajících se služeb nebo duševního vlastnictví, opatření k usnadnění volného pohybu občanů, dále o oblast hospodářské, finanční a technické spolupráce s třetími zeměmi a o jmenování příslušníků určitých institucí. K širšímu užití kvalifikované většiny v Radě dochází také ve 2. pilíři. Na rozdíl od Amsterodamské smlouvy umožňuje Smlouva z Nice zmocnění předsedajícího státu k vyjednávání mezinárodních závazků pouhou kvalifikovanou většinou, stejně jako u vnitřních rozhodnutí a opatření.¹⁰⁰ Jednomyslnost byla odstraněna také u voleb reprezentantů do jednotlivých orgánů. Příkladem může být kvalifikovaná většina postačující pro volbu předsedy Komise a následně celé instituce, dále hlasování kvalifikovanou většinou v případě volby Vysokého zmocněnce Rady a stejně tak při výběru členů Účetního dvora a poradních orgánů.¹⁰¹ Z původně navrhovaných 50 oblastí, kde měl být nově zaveden tento typ hlasování, bylo nakonec dosaženo shody pouze u 27. V nejdůležitějších oblastech (např. sociální a daňová politika, azylová politika, aj.) si jednotlivé státy vyhradily nadále možnost veta.

Otázka reformy Evropské komise byla ošetřena v článku 4 Protokolu o rozšíření Evropské unie. Protokol určil, že se od roku 2005 bude Komise skládat z jednoho zá-

⁹⁸ Dostupné z: http://ec.europa.eu/ceskarepublika/information/glossary/term_67_cs.htm

⁹⁹ *Protokol o rozšíření Evropské unie*. čl. 3. Nicejská smlouva pozměňující Smlouvu o EU, Smlouvy o založení Evropských společenství a některé související akty. (2001/C80/01)

¹⁰⁰ *Nicejská smlouva pozměňující Smlouvu o EU, Smlouvy o založení Evropských společenství a některé související akty*. (2001/C80/01), hlava V.

¹⁰¹ Jednou z výrazných změn z Amsterodamské smlouvy je vznik funkce Vysokého zmocněnce pro společnou zahraniční a bezpečnostní politiku podle čl.26 Smlouvy o EU revidované Amsterodamskou smlouvou. Ten „*napomáhá Radě v otázkách společné zahraniční a bezpečnostní politiky především tím, že přispívá k formulování, přípravě a provádění politických rozhodnutí a případně tím, že vede jménem Rady na žádost předsedy politický dialog se třetími stranami.*“ viz Hlava V., čl. 26 Smlouvy o EU revidované Amsterodamskou smlouvou

stupce z každého členského státu. Po podpisu smlouvy o přistoupení s dvacátým sedmým členským státem EU Rada jednomyslně přijme rozhodnutí o počtu členů Komise a způsobu rotace, který má být založen na dvou zásadách. První zásada spočívá v zajištění principu rovného zacházení s členskými státy podle pořadí a délky působení jejich státního příslušníka v Komisi, přičemž rozdíl mezi celkovými počty funkčních období státních příslušníků jakékoliv dvojice členských států nesmí být vyšší než jedna. Druhá zásada stanoví, že každé budoucí složení Komise musí uspokojivě odrážet demografické a geografické rozpětí mezi všemi členskými státy.

Reforma sice odblokovala patovou situaci brzdící rozšíření Společenství, nicméně nevyřešila spor mezi malými a velkými státy. Otevřený nechala rovněž problém práhu pro kvalifikovanou většinu a nepostoupila v otázce zjednodušení smluvního rámce. Finální varianta zakotvená do Smlouvy z Nice předpokládala, že k 1. lednu 2005 se velké členské země vzdají svého druhého komisaře a tato jejich ztráta bude odpovídajícím způsobem kompenzována v procesu vážení hlasů v Radě. Do té doby zůstával v platnosti stávající poměr vážených hlasů. Současně byla stanovena velikost Komise na maximálně 27 členů. V momentě, kdy do Unie ke stávající patnáctce přistoupí dvanáctý nový člen a počet komisařů dosáhne limitního počtu, měla Rada jednomyslně přijmout rotační princip portfolií zaručující rovné zastoupení všech členů Unie. Smlouva dále obsahuje vnitřní reorganizaci Komise. Navrhla posílené pravomoci předsedy Komise, včetně přeskupování portfolií podle vlastního uvážení, a to dokonce i během funkčního období. Předseda Komise má pravomoc požádat za podpory ostatních členů Komise jednotlivé komisaře o rezignaci.¹⁰² Předseda Komise tedy získal nové právo, ale jeho uskutečňování podléhá souhlasu celé Komise.¹⁰³

V oblasti posílené spolupráce Smlouva z Nice redefinovala princip flexibility v obecném rozměru, a následně i pro každý pilíř samostatně. Vůbec poprvé byl stanoven minimální počet států pro vytvoření užší spolupráce – osm států je potřeba pro založení užší spolupráce. Zmocnění k zahájení posílené spolupráce udílí Rada kvalifikovanou většinou¹⁰⁴ na návrh Komise a po konzultaci s Evropským parlamentem. Nicejská smlouva zrušila možnost vetovat založení užší spolupráce některým z členských stá-

¹⁰² Tento krok byl z části reakcí na odstoupení Komise vedené Jacquesem Santerem.

¹⁰³ Smlouva z Nice. Hlava XXI. čl. 217

¹⁰⁴ Na rozdíl od jednomyslného hlasování, které u této procedury vyžadovala Amsterodamská smlouva

tů.¹⁰⁵ Iniciativy v oblasti užší spolupráce musí respektovat seznam podmínek, které neumožňují výjimky z *acquis communautaire* a z jednotného trhu a které zajišťují otevřenost nových iniciativ všem členským státům, které se k nim mohou později připojit. Nová opatření jsou aplikovatelná ve všech oblastech politiky EU, včetně společné zahraniční politiky, ovšem s výjimkou oblasti obrany, kterou si vymohla Velká Británie s podporou Švédska a Irska.¹⁰⁶

Také Evropský parlament změnil po summitu v Nice svou tvář. Kromě posílení pravomocí Smlouva z Nice opět posunula hranici počtu evropských poslanců, tentokrát už za psychologickou hranici 700 křesel. Největší počet poslanců připadl Německu jako kompenzaci za to, že netrvalo na vyšším počtu hlasů v Radě, než měly ostatní velké země (Velká Británie, Francie, Itálie), přestože bylo se svými více než 80 milióny obyvatel daleko před nimi. Německo získalo 99 křesel v EP, ostatní velké státy, tedy i Francie, 72 křesel.

2.5 Kritika a zhodnocení summitu v Nice a výsledné smlouvy

Smlouva z Nice je prozatím posledním schváleným dokumentem revidujícím primární právo Unie. Hlavní část změn pro fungování evropských institucí byla včleněna do pozměněného Protokolu o rozšíření Evropské unie a do navazujících příloh zaměřených na institucionální otázky a určitá část institucionálních změn se stala přímo součástí modifikované Smlouvy o ES. Smlouva z Nice byla dokončena a přijata na závěr zasedání Evropské rady v Nice 11. prosince 2000. Podpisy ministrů zahraničních věcí zemí Evropské unie byla potvrzena 26. února 2001 a následně ratifikována všemi členskými státy, buď hlasováním v parlamentu, nebo v referendu. V platnost vstoupila 1. února 2003.¹⁰⁷

Smlouvu z Nice je možné hodnotit jako úspěšnou z hlediska umožnění dalšího rozvoje integrace, a to především díky rozšíření hlasování kvalifikovanou většinou v Radě a zjednodušení podmínek v posílené spolupráci. Dokument také v technické rovině odblokoval realizaci budoucího rozšíření. Smlouva však v mnoha ohledech nesplnila očekávání. Dokument nepřispěl ke zpřehlednění celého souboru primárního prá-

¹⁰⁵ Vyklický, R.: *Institucionální reforma EU po summitu v Nice*. Právník. 2001, roč. 140, č. 8, s. 829.

¹⁰⁶ Tamtéž.

¹⁰⁷ Výsledky a průběh ratifikace jednotlivých zemí dostupné z:

va a tím i pravomocí jednotlivých orgánů. Další výhrada patří absenci konečného řešení složení Komise. Podobně nevyřešeným problémem byla otázka předsednictví Unie. Jistým vysvětlením absence řešení těchto otázek bylo pravděpodobně delší období nutné k začlenění všech dvanácti kandidátských zemí.

Výsledné reformy institucí i samotný průběh vyjednávání, které byly dojednány během francouzského předsednictví, představovaly pro Francii zlomový okamžik. Francouzský prezident Jacques Chirac ve svém vystoupení před Evropským parlamentem na konci roku 2000 zhodnotil výsledky francouzského předsednictví a mezivládní konference. Chirac přiznal, že smlouva z Nice nesplnila všechny ambice, které do ní byly vloženy, ale na druhou stranu to byla vzhledem k napjaté atmosféře ta nejlepší smlouva, které bylo možno dosáhnout. Prohlásil, že v této konferenci není ani vítězů, ani poražených¹⁰⁸ Po ukončení mezivládní konference však začal uvnitř Unie převládat názor, že Francie definitivně ztratila dominantní pozici v EU a že její roli vystřídalo Německo, které se stalo mnohem více aktivní v rámci diskuse o evropské integraci. Francii jako by došel dech a na francouzské straně zbylo ticho a rozpačité mlčení. Po summitu v Nice nebylo jasné, jakou Evropu vlastně Francie chce, a co si přeje.¹⁰⁹ Jean-Louis Bourlanges¹¹⁰ prohlásil, že Smlouva z Nice znamená největší diplomatickou prohru Francouzů od druhé světové války. A podle něj příčina nebyla jen v nedostatečně ambiciózním francouzském předsednictví. Nedostatek ambicí byl podle něj patrný u všech států. Francie ale údajně udělala dvojitou strategickou chybu, když nerozvážně zvolila útok před obranou a během ofenzivy si spletla cíl. Francie měla dbát především na zachování status quo ve Společenství a měla se soustředit na restrukturalizaci uvnitř Komise a na rozšíření kvalifikované většiny. Další velkou chybou Francie podle něj bylo, že už od příprav Amsterodamské smlouvy usilovala o změnu sil mezi malými a velkými státy, místo aby dohlížela na zachování francouzsko-německé rovnováhy. S Nice Francouzi tvrdě doplatili na svou „evropskou schizofrenii“, kdy si nebyli schopni vybrat mezi sil-

http://ec.europa.eu/dgs/secretariat_general/nice_treaty/ratifiable_fr.pdf

¹⁰⁸ *Discours de M. Jacques Chirac, Président de la République, devant le Parlement européen au terme de la présidence française de l'Union européenne, suivi de ses réponses aux interventions des Présidents de groupes parlementaires.* 12.12.00 Dostupné z : <http://www.elysee.fr>.

¹⁰⁹ Meny, Y.: *Le train Bruxelles-Berlin ne passe pas par Paris.* Le Monde 10. 5. 2001., Vernet, D.: *Europe, la fin du «jardin à la française.* Le Monde 15. 12. 2000

¹¹⁰ Jean-Louis Bourlanges je francouzský esejista a bývalý europoslanec. V roce 2007 se vzdal funkce europoslance na protest proti nedostatečným ambicím Unie.

nou institucionální Evropou a mezivládní Evropou.¹¹¹ Francie si během konference dokázala zneprátnit téměř všechny – Německo, kterému odmítla přiznat více hlasů v Radě a zahrnout tak do vážení hlasů fakt, že Německo má o čtvrtinu více obyvatel než Francie, malé státy za dvojnásobek metr v souvislosti s převážením hlasů v Radě. A kandidátské země nezapomněly Francii její pokusy sesadit budoucí nové členy na druhořadé místo, co se týče vážení hlasů.¹¹² Po ukončení summitu z Nice vyšlo ve Francii mnoho článků, reflexí a analýz, které se zabíraly výsledky konference. Nutno podotknout, že většina z nich byla velmi kritického charakteru.¹¹³ Vzhledem k tomu, že to byla Francie, za jejíhož předsednictví byla ukončena mezivládní konference, snesla se kritika především na její hlavu.¹¹⁴ Následující podkapitoly se snaží objasnit, jaké reformy a jaké politické kroky francouzské delegace byly nejčastěji kritizovány a proč.

2.5.1 Převážení hlasů v Radě Evropské unie

V otázce převážení hlasů udržela Francie paritu s Německem i za cenu vzájemné roztržky a prudkého ochlazení vztahů. Kritické hlasy vyčítaly francouzským zástupcům především to, že rovnovážné postavení Německa a Francie bylo přeci jen narušeno. Jacques Chirac sice dokázal zachovat paritu mezi čtyřmi velkými státy v Radě, ale nově byla zavedena dvě doplňková pravidla: žádné rozhodnutí nemůže být přijato bez souhlasu většiny států, což dalo do budoucna výraznou blokační moc malým a středním státům a „demografické“ pravidlo 62 %. Toto pravidlo zvýhodnilo Německo nad ostatními velkými partnery, i když jeho použití nebylo automatické. Nový systém de facto trojitě většiny rozhodování se stal značně nepřehledným.¹¹⁵ Německo navíc jako kompenzaci za to, že mělo stejný počet hlasů v Radě jako Francie, Itálie a Velká Británie navzdory výraznému rozdílu v počtu obyvatel, obdrželo více hlasů v Evropském parla-

¹¹¹ Bourlanges, J-L.: *La fin de l'Europe communautaire*. Critique du traité de Nice. Commentaire – Revue Trimestrielle. Volume 24. N°95.. Plon. Automne 2001

¹¹² Barth, E.: Nice: un „Suez“ diplomatique. Le Monde. 26. 12. 2000.

¹¹³ Např. Barth, E.: *Nice: un «Suez» diplomatique..* Le monde. 26. 12. 2000, Lemaitre P.: *L'Europe à deux vitesses*. Le Monde. 19. 12. 2000, Vernet D.: *Europe, la fin du «jardin à la française*. Le Monde 15. 12. 2000, Bourlanges J-L.: *Il ne faut pas ratifier Nice*. Le Monde. 13. 12. 2000.

¹¹⁴ Christian Lequesne například ve svém článku píše, že velká část francouzské politické elity neustále podezřívá Německo z toho, že chce dominovat Evropě na úkor Francie. Tento „syndrom“ se projevil jak u Chiraka a Jospina, tak údajně i u Védrina a Moscoviciho. Viz: Lequesne Ch.: *Bilan du sommet de Nice: La présidence française de l'Union européenne: une réponse terne au défi de l'élargissement*. Dostupné z: <http://www.diplomatie.gouv.fr> [15. 11. 2008]

¹¹⁵ Bourlanges, J-L.: *Il ne faut pas ratifier Nice*. Le Monde. 13. 12. 2000.

mentu. Tato kompenzace podle Jeana-Louise Bourlangese znamenala závažné porušení dlouholeté parity mezi Německem a Francií, která byla nezbytná pro efektivní spolupráci členských států a fungování Unie. Bourlanges ostře kritizoval kritérium počtu obyvatel (tzv. *filet démographique, demografická linie*), které podle něj narušilo rovnováhu mezi velkými státy. Bourlanges tím mínil především rovnováhu mezi Francií a Německem. Jediným cílem tohoto pravidla bylo podle něj zdůraznit přední postavení Německa v rozhodovacím procesu, aniž by byla formálně narušena rovnost hlasů čtyř velkých států v Radě. Podle autora tak Německo získalo výraznou převahu, protože může blokovat rozhodnutí pouze s pomocí dvou největších partnerů nebo se třemi dalšími velkými státy. Bourlanges tvrdil, že porušení parity rozložilo francouzsko-německý tandem, neboť rovnost mezi dvěma státy, které celé desetiletí měly hegemonii na evropském kontinentu, je nezbytná pro jejich vztah, úspěšnou spolupráci a schopnost plnit roli evropského motoru. Oslabení francouzsko-německého vztahu může podlomit proces rozhodování v EU.¹¹⁶

Stéphane Madaule, francouzský autor knih a článků specializujících se na Evropskou unii, v jednom ze svých článků obhajuje nekompromisní postoj Francie v souvislosti s vážením hlasů v Radě. Autor argumentuje tím, že politická váha země Unie se nedá jednoduše vypočítat. Na konci druhé světové války zůstalo Německo politicky velmi oslabeno. Podle autora to byla právě Francie, která mu tehdy podala pomocnou ruku a pomohla mu vrátit se postupně na šachovnici mezinárodní politiky. Autor pokládá otázku, zda bychom mohli za těchto podmínek zúčtovat s minulostí a brát v úvahu pouze počet obyvatel států pro přiřazení hlasů v Radě. Madaule zpochybňuje fungování Unie, uvnitř které by váha členských států stála pouze na základě demografických propočtů. Taková logika může vést podle něj ke kuriózním situacím, kdy např. Polsko, země relativně zalidněná, která ještě neměla žádné zkušenosti s evropskou konstrukcí a integrací a která by, kvůli slabé ekonomické situaci, po vstupu do Unie nebyla čistým plátcem do rozpočtu, by od svého vstupu vážila stejně jako Španělsko, nebo víc, než zakládající země a čistí rozpočtoví plátcí Nizozemí a Belgie.¹¹⁷

Nejvíce kritických hlasů ve Francii ve spojitosti s převážením hlasů v Radě vycházelo z přesvědčení, že Francie si „zaslouží“ mít rovnovážné postavení s Německem,

¹¹⁶ Bourlanges, J.-L.: *La fin de l'Europe communautaire*. Critique du traité de Nice. COMMENTAIRE – Revue Trimestrielle. Volume 24. N°95. Plon., Automne 2001.

i když má o 20 miliónů obyvatel méně a to z historických a politických důvodů. Z analyzovaných článků by se dalo vyčíst jisté přesvědčení Francouzů, že parita mezi Německem a Francií je nezbytná a bez ní se úspěšné fungování Unie neobejde. Podle toho, jak tvrdě Francie vyžadovala zachování parity v Radě, lze předpokládat, že tato mezivládní instituce zůstává pro Francii nejdůležitější z trojice institucí.

2.5.2 Rozšíření volby kvalifikovanou většinou

Hlavní výtkou u této otázky bylo především to, že francouzské předsednictví nedokázalo rozšířit volbu kvalifikovanou většinou na nejdůležitější otázky jako např. sociální a daňová oblast, azylová politika, atd. Předně měla proběhnout debata mezi státy o budoucí struktuře Evropy, které kompetence by měly patřit do nadnárodní sféry a které ne. Tato debata však neproběhla.¹¹⁸ Neúspěch v této otázce však nelze vyčítat pouze Francii, neboť i ostatní členské státy blokovaly rozšíření volby kvalifikovanou většinou, kdy si téměř každý stát snažil uchovat právo veta v různých oblastech.

2.5.3 Reforma Komise

Ani reforma Komise nezůstala ušetřena kritických hlasů. Největší kritiku sklidil fakt, že reforma nebyla dokončena. Výsledek je přesně opačný, než si francouzské předsednictví přálo. Právo každého státu na svého komisaře a odejmutí druhého komisaře velkým státům bylo nevhodným řešením. Zatímco před rozšířením státy představující 80% populace zaujímaly 50 % všech komisařů, v Evropě o 27 členech se jedná o poměr 70 % populace a jednu pětinu komisařů.¹¹⁹ Pro zachování efektivní činnosti Komise, se měl radikálně snížit počet komisařů (pod deset), nebo měla být Komise hierarchizována. V Nice se neudělalo ani jedno. Odebrání druhého komisaře navíc podle některých kritiků vážně poškodilo legitimitu a reprezentativnost Komise, neboť šest největších států (Německo, U.K., Francie, Itálie, Španělsko a Polsko) v rozšířené Evropě představují 70% obyvatel a mají stejný počet komisařů (6) jako šest nejmenších států, které představují 1% populace. Při stálém počtu 27 komisařů a principu rovné rotace států se může stát, že v Unii 35 členů nebude mít Francie, Německo, Velká Británie žádné zastou-

¹¹⁷ Madaule, S.: *Les dessous de Nice*. Le Débat, n°14. Gallimard, březen-duben 2001.

¹¹⁸ Madaule, S.: *Les dessous de Nice*. Le Débat, n°14. Gallimard, březen-duben 2001.

¹¹⁹ Bourlanges, J-L.: *Il ne faut pas ratifier Nice*. Le Monde. 13. 12. 2000.

pení. Masivní převaha malých států v Komisi a posílení Německa ve dvou dalších institucích by mohla vyústit v uměle vytvořené a neoprávněné opomíjení velkých států Evropy.¹²⁰ Fakt, že nedošlo k výraznějšímu snížení počtu komisařů, vede k nadbytečnému počtu komisařů, kteří budou mít na starost stále užší a užší oblasti komunitárních politik, jejich agenda se bude víc a víc překrývat a činnost Komise pak může být rozmělněna a paralyzována.¹²¹

2.5.4 Posílená spolupráce

Nejúspěšnějším bodem konference se zdá být otázka posílené spolupráce, kterou Francie silně podporovala spolu s Německem. Oproti Amsterodamské smlouvě, zjednodušila Smlouva z Nice podmínky pro takový způsob spolupráce a umožnila tak vzájemnou spolupráci mezi státy, které budou mít zájem. Chirac po summitu z Nice prohlásil, že posílená spolupráce je jedním z největších úspěchů konference: „*Podmínky posílené spolupráce byly zjednodušeny pro první a třetí pilíř. Jsou otevřené všem a díky takové spolupráci Evropa může jít dopředu rychlým tempem. O posílené spolupráci v 2. pilíři byla otevřena debata, což je také úspěch.*“¹²² I když byla výsledná reforma posílené spolupráce hodnocena vesměs kladně, i zde existovaly určité výhrady. Podle Stéphanu Madaula je tento typ architektury jistě výhodný, ale naráží na několik problémů. První otázkou je, jak zabránit tomu, aby některé země nepostupovaly ve společné politice příliš rychle oproti ostatním, což by mohlo vést ke vzniku dvourychlostní Evropy. A to by mohlo vést k oslabení evropských institucí. Dalšími problematickými body bylo, jak se ubránit tomu, aby se z Evropy o téměř třiceti členech nestala různorodá mozaika jednotlivých politik a jak se vyhnout tomu, aby bohaté evropské země, potencionální přispěvatelé do rozpočtu, neodmítly prohloubení integrace ve strukturální politice, ze které těží spíše chudší státy.¹²³

¹²⁰ Bourlanges, J-L.: *La fin de l'Europe communautaire*. Critique du traité de Nice. COMMENTAIRE – Revue Trimestrielle. Volume 24. N°95. Plon, Automne 2001.

¹²¹ Madaule, S.: *Les dessous de Nice*. Le Débat, n°14. Gallimard, březen-duben 2001.

¹²² *Discours de Jacques Chirac sur le bilan de la présidence française du Conseil de l'Union européenne*. Strasbourg, 12. 12. 2000. Dostupné z: http://www.ena.lu/discours_jacques_chirac_bilan_presidence_francaise_conseil_union_europeenne_strasbourg_decembre_2000-012500286.html

¹²³ Madaule, S.: *Les dessous de Nice*. Le Débat, n°14. Gallimard, březen-duben 2001.

2.5.5 Evropský parlament

Jean-Louis Bourlanges kritizoval nový systém rozdělení křesel v EP, který podle něj není logický, kdy nejvíc ztrácí středně-velké státy (Španělsko, Itálie, Francie, U.K). Nové rozdělení dává Němcům jistotu nadproporční výhody ve vztahu k ostatním státům, a tak vzniká nerovnováha ve francouzsko-německém vztahu, neboť Německo si ponechalo původních 99 křesel a Francii byl snížen počet křesel z 87 na 72. Podle Bourlangese může tato nerovnováha poznamenat spolupráci Francie a Německa. Obecně bylo kritizováno i to, že počet poslanců v Evropském parlamentu nebyl vzhledem k blížícímu se rozšíření výrazně snížen, ale naopak měl počet poslanců po rozšíření překročit psychologickou hranici 700 křesel.

2.6 Selhání německo-francouzské spolupráce během Mezivládní konference 2000

Na neúspěchu mezivládní konference se do velké míry podílel fakt, že během konference selhala francouzsko-německá spolupráce. Francie a Německo nepřišly s žádnou společnou iniciativou a jejich rozpory vyústily v otevřený střet během summitu v Nice kvůli otázce vážení hlasů v Radě Evropské unie. Francie se obávala Německa, které od svého sjednocení politicky posilovalo. Blížící se rozšíření o státy střední a východní Evropy mohlo politický vliv Německa ještě více posílit, neboť nové kandidátské země spadaly pod německou sféru vlivu a geopolitické centrum Unie se mělo po rozšíření přesunout právě do Německa. Francie jako by se zalekla těchto změn a nebyla schopna se novým podmínkám přizpůsobit. V nové Evropě již nemusela mít výlučné postavení tak, jak tomu bylo doposud. Chirac i Jospin proto trvali za každou cenu na zachování rovnováhy Francie a Německa v evropských institucích bez ohledu na to, že Německo mělo o 20 miliónů obyvatel víc. Paříž se snažila zabránit svému oslabení na úkor Německa a tento střet vedl k výraznému ochlazení jejich vzájemných vztahů.

2.7 Nice – francouzská prohra

Jestliže Nice znamenala pro Francii prohru, pro Německo byla politickou výhrou. Německo získalo převahu v Radě díky kritériu počtu obyvatel, a dále mu byl přiřazen větší počet křesel v Evropském parlamentu. Německo se navíc dokázalo prezentovat jako ochránce a advokát těch „malých“. Německo si dokázalo naklonit i některé

kandidátské země, např. Polsko, ke kterému se francouzská delegace zachovala velmi nešikovně. Polsko bylo velmi rozčilené, když se Francie snažila Španělsku navrhnout více hlasů v Radě než Polsku navzdory přibližně stejnému počtu obyvatel. Německo tehdy zaručilo Polsku, že tento návrh neprojde. A neprošel.¹²⁴

Summit v Nice znamenal velký předěl pro Francii právě ve vztahu k Německu. Smlouva z Nice přiznala Německu převahu hlasů v rámci vážení hlasů v evropských institucích, neboť bylo přihlédnuto k demografické váze Německa. Již deset let většina předních francouzských politiků nechtěla vidět, že pád Berlínské zdi, německé sjednocení a vyhlídka na rozšiřování Unie de facto pozměnily politickou mapu Evropy, kde měla Francie po dlouhou dobu převahu. Bývalý ministr pro evropské záležitosti Alain Lamassoure (UDF) prohlásil, že je třeba si přiznat, že „*Německo už není v situaci, kdy bylo psychologicky i politicky podřízeno Francii.*“¹²⁵ Nice pozměnila Evropu na méně jižní a méně západní než předtím, navzdory zákulisním bojům francouzského prezidenta a premiéra, kteří nechtěli připustit, aby se papírově Německo stalo tím, čím už reálně bylo - centrem velké Evropy. Navíc to bylo právě Německo, které začalo vést diskusi o budoucnosti Evropy a evropské integraci. Nice znamenal definitivní konec „Evropy á la française“. Evropa přestala být „francouzskou zahradou“, jak ji předtím označoval bývalý německý kancléř Helmut Kohl, když mluvil o tom, že jednotný trh a evropská konstrukce byla navržena právě v Paříži podle modelu francouzské státní správy. Madeleine Albright prohlásila, že pro pochopení Evropy musíme být buď geniální nebo Francouzi. To se však změnilo.¹²⁶ Již od Maastrichtské smlouvy zůstává Francie spíše nečinnou a váhavou v otázce evropské integrace.

V Evropské unii se po Nice začalo hovořit čím dál víc o nutnosti dokončit reformy evropských institucí a možnosti vytvořit evropskou ústavu. Následující kapitola se věnuje přípravě a průběhu Konventu, na kterém byl vypracován návrh ústavní smlouvy a následující mezivládní konferenci, kde byla dokončena konečná podoba smlouvy. Tato část práce se zaměřuje především na to, jakým způsobem a do jaké míry se Francie podílela na institucionálních reformách v ústavní smlouvě s důrazem na fran-

¹²⁴ Vernet, D.: *Europe, la fin du „jardin á la française*. Le Monde. 15. 12. 2000.

¹²⁵ De Bresson, H.: *Paris s'interroge sur les intentions européennes de l'Allemagne*. Le Monde. 01. 02. 2001.

¹²⁶ Vernet, D.: *Europe, la fin du „jardin á la française*. Le Monde. 15. 12. 2000.

couzsko-německou spolupráci.

3 Aktivní postoj Francie v Konventu o budoucnosti Evropské unie a na Mezivládní konferenci 2003/2004 - návrat k francouzsko-německé spolupráci

Po neúspěchu vyjednávání v Nice přichází Konvent o budoucnosti Evropské unie, jehož úkolem bylo vytvořit evropskou ústavní smlouvou. Jedním z nejdůležitějších úkolů bylo dokončit institucionální reformy, které se v Nice dokončit nepodařilo. Přístup Francie k budoucnosti Evropy prodělal mezi Nice 2000 a koncem Konventu 2003 výraznou změnu. Francie byla v Konventu na rozdíl od Nice přístupná k ústupkům a kompromisům, což se ukázalo především v tom, že se vzdala svých dlouhodobých požadavků na zachování parity s Německem v Radě Evropské unie, nebo že přistoupila na zrušení pilířové struktury EU a na posílení pravomocí Evropského parlamentu dokonce i v tak citlivé oblasti jako je zemědělství.

Zásadním rozdílem proti Mezivládní konferenci 2000 je to, že v Konventu se Francie navrátila ke svému tradičnímu partnerovi Německu. Francouzsko-německý motor, který v Nice nefungoval, začal fungovat právě během Konventu a výrazně ovlivnil výsledné institucionální reformy a celkovou podobu ústavní smlouvy. Sbližování mezi dvěma zeměmi započalo již v roce 2002, kdy ve své řeči z března Chirac projevil důvěru ve francouzsko-německý motor a při příležitosti 40. výročí Elysejské smlouvy navrhl zintenzivnit spolupráci s Německem. Na konci roku 2002 se Francii a Německu podařilo vyřešit vzájemný spor v otázce evropského rozpočtu pro zemědělství a poté pak uzavřely dohodu o spolupráci v oblasti obrany. Na počátku roku 2003 se obě země postavily proti vojenskému zásahu USA v Iráku. Tato společná pozice obě země ještě více sblížila a zlepšily se také osobní vztahy francouzského prezidenta a německého kancléře. Francie se tedy po neúspěšném vyjednávání v Nice navrací zpět k aktivní spolupráci s Německem, neboť si uvědomuje, že se mění v důsledku rozšíření Evropské unie geopolitická situace v její neprospěch a bez Německa by prosazování francouzských cílů v nové Evropě bylo velmi složité, ba i nemožné.

3.1 Laekenská deklarace a příprava Konventu

Již před podepsáním Smlouvy z Nice 26. února 2001 bylo francouzské straně jasné, že smlouvu nelze pokládat za velký úspěch. Francie si sice udržela paritu s Německem při hlasování v Radě ministrů, ale svým jednáním si zneprátelila jak Němce, tak mnohé další členské i kandidátské země, které francouzským politikům vyčítaly jejich neústupnost, „aroganci“ a používání dvojího metru.¹²⁷ Již během summitu v Nice se objevily názory, že o budoucím směřování Unie musí proběhnout rozsáhlá celoevropská veřejná debata a stále častěji se také mluvilo o možnosti vybat Evropskou unii vlastní ústavou. Reformy institucí, které přinášela Smlouva z Nice, byly obecně hodnocené jako nedostatečné. Například Jacques Delors sice projevil radost nad tím, že Evropská rada v Nice nastartovala debatu o budoucnosti Evropy, zároveň ale prohlásil, že Nice nepřineslo žádnou odpověď na to, jak bude fungovat Evropa o 27 a více členech.¹²⁸ Bylo zřejmé, že debata o budoucí podobě Evropské unie není zdaleka uzavřena a vzhledem k rozšíření Unie plánované na rok 2004 bude nezbytné provést další reformy evropských institucí.¹²⁹

Symbolem debaty o otázce fungování Evropské unie po rozšíření se stalo bruselské předměstí Laeken, kde 15. prosince 2001 vrcholilo belgické předsednictví Evropské unie. Evropská rada na summitu v Laekenu rozhodla o tom, že je nutné lépe připravit Evropskou unii na nadcházející rozšíření. S tím souvisela důležitá otázka – jakou by Evropská unie měla mít podobu a na jakém principu by měla fungovat? Členské státy se shodly na potřebě dále reformovat instituce s tím, že tentokrát nebude svolána mezivládní konference, jež už potřetí v otázce institucionálních reforem neuspěla¹³⁰, ale že bude svolán Konvent, jehož úkolem bylo vytvořit návrh ústavní smlouvy. Zástupci členských zemí EU schválili v Laekenu tzv. Deklaraci o budoucnosti Evropy, která se v roce 2002 stala základem pro rozsáhlou celoevropskou diskusi o budoucnosti Evropské unie. Na deklaraci z Laekenu navázalo 28. února 2002 svolání Konventu složeného ze

¹²⁷ Viz předchozí kapitoly „Francouzská arogance“ a „Kritika a zhodnocení summitu v Nice a výsledné smlouvy.“

¹²⁸ *Délégation pour l'Union Européenne. Compte Rendu n° 149. Réunion du mardi 19 juin 2001 à 17:30. Présidence de M. Alain Barrau. Dostupné z: <http://www.assemblee-nationale.fr/europe> [1. 11. 2008]*

¹²⁹ Eichler, J.: *Jospin upřesnil francouzské představy o Evropské unii. Mezinárodní politika 9/2001*

¹³⁰ Otázky institucionálních reforem v Unii nebyly uspokojivě zodpovězeny ani v Maastrichtu v roce 1991, ani v Amsterdamu v roce 1997 a ani roku 2000 v Nice.

zástupců vlád a parlamentů všech členských a kandidátských zemí EU, který měl připravit konkrétní výstupy pro následující Mezivládní konferenci. Úkolem konference bylo nalézt ještě před rozšířením Evropské unie efektivní způsob fungování Evropské rady, především systém rotujícího předsednictví a fungování ostatních evropských institucí. Otevřenou otázkou také zůstalo, jakou úlohu by měly v budoucnu hrát národní parlamenty členských zemí v evropském rozhodovacím procesu. Laekenská deklarace postoupila Konventu seznam problémů, kterými se Konvent měl konkrétně zabývat.¹³¹ Konvent stál před těžkým úkolem - vytvořit srozumitelný ústavní dokument, který by v ideálním případě mohl být bez větších změn ratifikován členskými státy na následující mezivládní konferenci.

3.2 Ustanovení Konventu a francouzské zastoupení

Konvent o budoucnosti Evropy se poprvé sešel v únoru 2002 v Bruselu. Francie v té době stála před jarními prezidentskými a parlamentními volbami. V prezidentských volbách na jaře byl opět zvolen Jacques Chirac a jeho strana vyhrála parlamentní volby o pár týdnů později. Bylo tak ukončeno období koabitace mezi Jacquesem Chirakem a Lionelem Jospinem. Francouzské zastoupení se proto během roku 2002 obměnilo. Konvent se skládal ze zástupců parlamentů a vlád členských a kandidátských zemí, zástupců Evropského parlamentu a zástupců Evropské komise. Jako pozorovatelé byli přizváni i zástupci Výboru regionů, Hospodářského a sociálního výboru, úřadu Evropského ombudsmana a zástupci institucí sociálního dialogu. Francouzi měli v Konventu silné zastoupení. Za vládu se účastnil ministr zahraničních věcí Dominique de Villepin¹³² a jeho náhradník Pascale Andreani¹³³, poradce francouzského premiéra pro zahraniční záležitosti. Za Národní shromáždění a Senát se Konventu účastnili Pierre Lequiller

¹³¹ Tzv. laekenské otázky (Laeken Questions) byly následující: Má být předseda Evropské komise volen v přímých volbách? Má být posílena role Evropského parlamentu? Má být změněn systém voleb do Evropského parlamentu, tedy mají být poslanci nadále voleni za národní strany, anebo se mají sloučit do celoevropských stran a takto i kandidovat a být voleni v celoevropském sčítání hlasů? Jaká má být role národních parlamentů v Evropské unii? Mají se zpřístupnit zasedání Rady ministrů veřejnosti? Viz Černoch, P.: *Budoucnost Evropy po Laekenu*. 16.6.02. Dostupné z: http://www.europeum.org/dispatch_article.php?aid=522Budoucnost [20. 2. 2009]

¹³² Dominique de Villepin vystřídal v Konventu v listopadu 2002 ministra pro evropské záležitosti Pierra Moscoviciho.

¹³³ Pascale Andreani nahradil Pierra Vimonta v srpnu 2002.

¹³⁴ s náhradníkem Jacquesem Flochem a Hubert Haenel s náhradníkem Robertem Badinterem. Dalšími účastníky byli francouzští členové Evropského parlamentu Alain Lamassoure (*Skupina Evropské lidové strany*), Olivier Duhamel (*Socialisté*) a jako náhradníci Pervenche Bérès (taktéž) a William Abitbol (*Skupina pro Evropu demokracie a rozdílnosti*). Za Evropskou komisi se jednání účastnil také francouzský komisař Michel Barnier.¹³⁵

Uvnitř Konventu bylo ustanoveno třináctičlenné prezidium, v jehož čele stál bývalý francouzský prezident Valéry Giscard d'Estaing. Kromě něj byli v prezidiu zastoupeni dva místopředsedové Konventu, zástupci tří států předsedajících Evropské unii v době konání Konventu (Španělsko, Dánsko, Řecko), zástupci Evropského parlamentu, Evropské komise a národních parlamentů. Dodatečně bylo Prezidium doplněno také o zástupce kandidátských zemí. Úloha Prezidia nebyla pouze koordinační, ale jeho výstupem byly i některé klíčové dokumenty, včetně pracovních verzí výsledného textu ústavní smlouvy EU. Práci Konventu lze rozdělit do několika částí: v první tzv. etapě naslouchání (první polovina roku 2002) probíhala všeobecná jednání o agendě Konventu a o pracovních metodách. Druhá fáze se soustředila na jednání jedenácti pracovních tematických skupin. Tyto skupiny pokrývaly klíčové body agendy Konventu a výsledkem jejich činnosti byl pracovní dokument shrnující doporučení pro reformy v příslušné oblasti, který sloužil jako podklad pro jednání Prezidia a pléna Konventu. Zajímavé je, že v rámci Konventu neexistovala zvláštní pracovní skupina pro reformu institucí a problematika institucionální reformy byla rozptýlena mezi více pracovních skupin. Třetí formulační a klíčová fáze probíhala od ledna do července 2003.¹³⁶

3.2.1 Valéry Giscard d'Estaing v čele Konventu

Do čela Konventu byl zvolen bývalý francouzský prezident Valéry Giscard d'Estaing. Pro jeho zvolení hrál fakt, že Valéry Giscard d'Estaing byl pozitivně vnímán pro svá proevropská rozhodnutí již během období, kdy zastával funkci francouzského

¹³⁴ Pierre Lequiller nahradil Alaina Barrau v červenci 2002.

¹³⁵ *Rapport de la Présidence de la Convention au Président du Conseil Européen*. CONV 851/03. Dostupné z: <http://www.european-convention.eu.int> [05. 01. 2009]

¹³⁶ Král, D., Pitrová, L., Šlosarčík, I.: *Smlouva zakládající Ústavu pro Evropu – Komentář*. Institut pro evropskou politiku Europeum, 2004. s.11

prezidenta.¹³⁷ Kromě toho měl Valéry Giscard d'Estaing velmi dobře vedenou „kampaň“ a měl podporu jak francouzského prezidenta Jacquese Chiraka, tak premiéra Lionela Jospina. Valéry Giscard d'Estaing navíc získal na svou stranu i německého kancléře Gerharda Schrödera, díky vlivu bývalého německého kancléře Helmuta Schmidta, se kterým se přátelil. Další fakt, který přispěl ke jmenování Giscarda d'Estainga předsedou Konventu byl, že ti, kteří byli proti jeho jmenování, neměli koho navrhnout jako protikandidáta.¹³⁸ Zvolení Valéryho Giscarda d'Estainga na post předsedy Konventu bylo pro Francii nesporným úspěchem, alespoň v symbolické rovině.

3.2.1.1 Vliv Valéry Giscarda d'Estainga uvnitř Konventu

Valéry Giscard d'Estaing jako předseda Konventu a člen jeho Prezidia mohl průběh jednání výrazně ovlivňovat. Jednalo se ale spíše o vliv na organizaci a průběh jednání v Konventu. Bylo to právě Prezídium, které řídilo průběh jednání, usměrňovalo řečníky a vybíralo návrhy, které by mohly být přijatelné pro všechny nebo většinu zemí a pod jeho vedením byl vypracován návrh ústavní smlouvy, kterou Giscard d'Estaing představil v červenci 2003. Jako předseda Konventu se Giscard d'Estaing aktivně zapojoval do pracovních činností Konventu. Navrhl například používat termín „traité constitutionnel“ pro finální smlouvu a jeho nápadem byly i tři etapy jednání Konventu a jejich načasování.¹³⁹

Giscard d'Estaing byl jako Francouz logicky pod drobnohledem všech účastníků i médií, zda neprosazuje pouze zájmy své vlastní země. To se však nestalo mimo jiné i proto, že samotné uspořádání Konventu tomu bránilo. Zastoupení bylo opravdu pestré jak názorově tak institucionálně a debaty byly veřejné, ne jako u mezivládní konference, kde se často tvrdá vyjednávání vedla za „zavřenými dveřmi“. Giscard d'Estaing byl také jako osobnost vnímán mnohem více „proevropsky“ než Chirac či Jospin. Francouzská

¹³⁷ Valéry Giscard d'Estaing během svého mandátu úzce spolupracoval s německým kancléřem H. Schmidtem a podílel se na vytvoření Evropského měnového systému (EMS). Dále pak navrhl vytvoření Evropského summitu, který byl v roce 1986 institucionalizován a přejmenován na Evropskou radu. Estaing podporoval přechod z jednomyslného rozhodování na rozhodování kvalifikovanou většinou v Radě ministrů a žádal větší pravomoci Evropského parlamentu v otázce rozpočtu Evropské unie. Viz: *Valéry Giscard d'Estaing*. Portail de la coopération franco-allemande. Dostupné z: <http://www.france-allemande.fr> [02. 01. 2009]

¹³⁸ Berlusconi například upustil od podpory Guilianu Amata, neboť jeden Ital Roman Prodi se již ocitl v čele Komise

¹³⁹ Deloche-Gaudez, F.: *La présidence de la Convention européenne*. Dostupné z: <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/IMG/pdf/FD001294.pdf> [03. 03. 2009]

vláda respektovala jeho funkci a ani se nesnažila, pro někoho možná překvapivě, Giscarda d'Estainga jakkoli omezovat či ovlivňovat v jeho aktivitě. Francouzští zástupci v Konventu dokonce obdrželi od ministerského předsedy instrukce být předsedovi co nejvíce nápomocní a pokud možno se zdržet jakékoli kritiky vůči jeho osobě.¹⁴⁰

I když se Giscard d'Estaing občas nevyhnul jednotlivým nařčením, že straní Francouzům, jeho práce byla obecně vnímána pozitivně. Univerzitní profesor J.-M. Blanquer¹⁴¹ o Giscard d'Estaingovi prohlásil, že uměl nastolit základní pravidla, která umožnila efektivní fungování Konventu. Giscard d'Estaing podle něj zavedl důležité pravidlo zdvořilosti, díky níž byly eliminovány hrubé a prudké veřejné projevy, což výrazně usnadnilo práci Konventu. Jako bývalý francouzský prezident, který aktivně spolupracoval s Německem, byl Giscard d'Estaing velmi nakloněn spolupráci Francie a Německa uvnitř Konventu. Ocenil jejich vzájemnou spolupráci, která se stala intenzivnější především po příchodu Dominique de Villepina do Konventu.¹⁴²

3.2.2 Francouzské preference v Konventu – Fédération d'Etats-nations

Francouzské vládě trvalo nějaký čas od zahájení Konventu, než přesněji objasnila své preference především kvůli parlamentním a prezidentským volbám na jaře 2002. Jacques Chirac nastínil hlavní ambice Francie v Konventu ve své řeči, která byla součástí prezidentské kampaně v březnu 2002: vytvořit nový post stálého předsedy Evropské unie, který by stál v čele Evropské rady a byl by volen jejími členy na „dostatečně dlouhou dobu“. Dalším cílem pak bylo posílit Evropský parlament, zapojit národní parlamenty do evropského rozhodovacího procesu, čímž měla být zajištěna větší demokratická legitimita Evropy, a posílit postavení Evropské komise, jež měla být zredukována, aby mohla efektivněji fungovat. Ostatně tento požadavek nebyl ničím novým a objevil se již na summitu v Nice. Chirac stejně jako v Nice vyjádřil přesvědčení, že tzv. průkopnická skupina (*groupe pionnier*) je cestou, jak neustále prohlubovat evropskou integraci i v rozšířené Unii. Francouzi myšlenku průkopnické skupiny v rámci Evropské unie, v jejímž čele měla stát Francie spolu s Německem, prosazovali již během mezi-

¹⁴⁰ Jabko, N.: La France face á la Constitution européenne: un héritage mal assumé. Critique internationale n°29. Sciences Po. 2005.

¹⁴¹ Profesor veřejného práva na Universitě Paris III-Sorbonne Nouvelle

¹⁴² Giscard d'Estaing, V.: *Il faut revoir la composition de la Commission de Bruxelles*. Le Figaro. 22. 1.

vládní konference 2000 a na summitu v Nice. Chirac neopomněl ve svém projevu zdůraznit význam francouzsko-německého motoru, od kterého měly vzejít nové impulzy k evropské integraci.¹⁴³ Chirac již od počátku Konventu zdůrazňoval význam francouzsko-německé spolupráce a jasně deklaroval zájem Francie navrátit se ke svému tradičnímu partnerovi.

Ve své řeči Chirac podpořil koncept Evropské unie jako „Federace národních států“ – pojem, který zavedl Jacques Delors. Tento koncept umožňoval podle Delorse sladit dvě přání – chránit národní suverenitu a aplikovat federální metodu na rozhodovací procesy. V podstatě to znamenalo to, že státy by akceptovaly přesun určitého počtu kompetencí na evropskou úroveň a v těchto oblastech, spadajících do evropské kompetence, by platilo obecné pravidlo rozhodování na základě kvalifikované většiny. V tomto případě by se jednalo o federální přístup, kterým se inspirovala např. i Smlouva o Evropské měnové unii.¹⁴⁴ Některé politiky by naopak zůstaly v kompetenci národů. Rozhodnutí by tak byla v těchto oblastech blíže občanům, což by posílilo sociální soudržnost a pocit příslušnosti k národu.¹⁴⁵ K tomuto přístupu se přikláněl i Valéry Giscard d'Estaing. Evropa se již částečně vydala touto cestou. Politická iniciativa se přesunula na jednotlivé vlády na úkor Komise a důležitým mezníkem byla také institucionalizace Evropské rady, která určuje politickou orientaci evropské exekutivy. Německo si přálo mnohem integrovanější Evropu, než Francie. Větší přesun pravomocí na evropskou úroveň by rádo vidělo například v oblastech sociální politiky, policejní spolupráce, daní či společné zahraniční a bezpečnostní politiky. I přes značně rozdílný pohled na výslednou podobu Unie, se obě země snažily v Konventu nalézt kompromis, který by byl akceptovatelný pro obě strany.

2003

¹⁴³ *Discours de M. Jacques Chirac à Strasbourg. 6.3.2002.* Dostupné z: <http://www.elysee.fr> [05. 02. 2009]

¹⁴⁴ *Interview s J. Delorsem.* Le Nouvel Observateur. 30. 5. - 6. 6. 1998.

¹⁴⁵ např. oblasti zdraví, vzdělávání, sociálního pojištění a kultury

3.3 Taktika jednání francouzských zástupců v Konventu – srovnání s Nice

Působení a aktivitu francouzských zástupců v Konventu můžeme rozdělit na dvě období, jejichž dělítkem byly již zmíněné prezidentské volby ve Francii, které ukončily období kohabitace Jaquese Chiraka a Lionela Jospina. Během období kohabitace, která trvala od roku 1997 do roku 2002, francouzská vláda zastávala spíše opatrný a nekonkrétní přístup k evropským otázkám. Jacques Chirac i Lionel Jospin kandidovali v prezidentských volbách na jaře roku 2002. Oba politici se vyjadřovali velmi opatrně k otázkám Evropské unie, neboť si nechtěli „znepřátelit“ své potencionální voliče. Francouzská politická scéna se spokojila s pouhým konstatováním, že je třeba posílit všechny tři instituce stejně tak, aby byla zachována jejich vzájemná rovnováha.¹⁴⁶ Až po opětovném zvolení Jacquese Chiraka na post francouzského prezidenta a po výhře Chirakovy strany, která získala o měsíc později ve volbách absolutní většinu křesel v Národním shromáždění, byla francouzská vláda schopna definovat přesněji své hlavní cíle a preference v evropské politice, tedy i preference z oblasti reforem evropských institucí. V Nice mnozí pozorovatelé a komentátoři zaznamenali, že Francie zůstala připoutána k obraně svých národních zájmů.¹⁴⁷ Francie pod vedením Chiraka tvrdě bránila své zájmy a mnohými účastníky byla kritizována za své „arogantní“ chování.¹⁴⁸ Navíc během konference v roce 2000 selhal francouzsko-německý motor a došlo k výraznému zhoršení vztahů mezi Německem a Francií. Francie v Nice byla Francií, která se obávala ztráty „kontroly“ nad evropskou integrací a nad budoucím směřováním Unie. Německo, které během 90. let výrazně politicky posílilo, pro ni představovalo soupeře, jež by ji mohl sesadit z čela Evropské unie.

V Konventu byla situace úplně jiná. Francouzi, kteří velmi usilovali o úspěch Konventu, se zavázali respektovat pravidla Konventu, která se lišila od pravidel mezivládní konference. Zkušenost ze tří posledních konferencí potvrdila, že se zde zástupci jednotlivých států snaží co nejtvrději bránit své vlastní zájmy. Francie jako země, která stála spolu s Německem za návrhem zřídit Konvent o budoucnosti Evropy a která měla svého zástupce v čele Konventu, byla o to spíše nucena hlásat společné evropské zájmy.

¹⁴⁶ Ferrand, O.: *Trois scénarios pour l'avenir de l'Europe*. ESPRIT. Janvier 2003, n. 291, Seuil.

¹⁴⁷ Jabko, N.: *La France face à la Constitution européenne: un héritage mal assumé*. Critique internationale. n°26. Sciences Po, 2005.

Francouzští vládní zástupci si nemohli dovolit otevřeně hájit výhradně své vlastní cíle, tak jako v Nice.¹⁴⁹ Ve shromáždění, které čítalo stovku členů, a jejichž debaty byly veřejné, nemohli jednat stejným způsobem, jako kdyby jednání probíhala za zavřenými dveřmi. Francouzi změnili svou taktiku vyjednávání, neboť si uvědomovali předchozí neúspěšné pokusy reformovat evropské instituce. Tentokrát byla francouzská vláda ochotna změnit svou taktiku vyjednávání a slevit ze svých původních cílů. Oproti Nice francouzská vláda jasně naznačila, že je ochotná přistoupit ke kompromisům. Když v říjnu 2002 nový francouzský ministr zahraničních věcí Dominique de Villepin nahradil Pierra Moscoviciho v Konventu, vydal francouzským zástupcům v Konventu pokyny, aby „prokázali flexibilitu“ při formulování národních stanovisek. Villepinův pokyn byl odpovědí Joschkovi Fischerovi, který žádal o něco podobného německé zástupce.¹⁵⁰

Dalším důkazem, že francouzská vláda přešla na mnohem tolerantnější tón než v Nice, byla možná překvapivá reakce francouzské vlády, když Valéry Giscard d'Estaing zveřejnil vlastní návrh dvojité většiny pro volbu v Radě ministrů – tedy novou definici kvalifikované většiny, která by se skládala aspoň z 50 % členských států a reprezentovala nejméně 60 % evropské populace. Třetí kritérium „vážených hlasů“ bylo vypuštěno. Giscard d'Estaing představil tento návrh ze své vlastní iniciativy jako předseda Konventu a údajně tento návrh ani nekonzultoval s francouzskou vládou či s jejími poradci.¹⁵¹ Zčásti jeho návrh odpovídal představám francouzské vlády, neboť systém dvojité většiny zvýhodňoval velké státy, mezi které patřila i Francie. Vypuštění kritéria váženého hlasování ale znamenalo, že by nebyla zachována parita mezi Německem a Francií. Parita mezi Německem a Francií byla jedním z principů komunitární stavby a francouzsko-německých vztahů od 50. let. Právě tato otázka byla důvodem neúspěchu v Nice a zhoršení vztahů mezi Německem a Francií. Jacques Chirac i Lionel Jospin tehdy tvrdě bojovali o zachování parity s Německem za každou cenu. Proto když v červnu roku 2003 Francie v tichosti akceptovala Giscardův návrh, velmi překvapila mnohé účastníky a pozorovatele v Konventu.

¹⁴⁸ viz předchozí kapitola, část „Francouzská arogance“

¹⁴⁹ Francouzská vláda si nemohla dovolit otevřeně hájit výhradně své vlastní cíle jako bylo zachování parity s Německem v Radě ministrů nebo zachování práva veta u evropského rozpočtu zemědělství.

¹⁵⁰ Jabko, N.: *La France face à la Constitution européenne: un héritage mal assumé*. Critique internationale. n°26. Sciences Po, 2005.

¹⁵¹ Jabko, N.: *The Importance of Being Nice: An Institutional Analysis of French Preferences on the Future Europe*. Comparative European Politics. n°2, 2004.

S touto reakcí souvisí i zásadní rozhodnutí Francie navrátit se zpět ke svému tradičnímu partnerovi Německu. V Nice představovalo Německo pro Francii spíše soupeře, v Konventu nastává obrat a Německo se stává pro Francii opět nejdůležitějším spojencem uvnitř Unie. Je to spíše Francie, která měla zájem na pokračování úzké spolupráce s Německem, neboť se obávala ztráty politického vlivu uvnitř Unie v důsledku jejího bližícího se rozšíření. A i když se představy Francie a Německa o budoucí podobě a fungování evropských institucí lišily v řadě věcí, oběma zemím se přesto podařilo během Konventu vzájemné rozdíly překonat a výsledkem společné diskuze se stal společný francouzsko-německý příspěvek o institucionální architektuře, který se výrazně promítl do konečného návrhu ústavní smlouvy.

3.4 Příspěvky Francie na téma institucionálních reforem EU v Konventu

V Konventu byla Francie autorem nebo se přímo podílela na několika návrzích, z nichž se některé týkaly reforem evropských institucí. Kromě spolupráce s Německem, jež je detailněji popsána v následující kapitole, spolupracovala Francie i s jinými partnery. V březnu roku 2002 navrhl Jacques Chirac vytvořit stálé evropské předsednictví Evropské rady místo šestiměsíčního rotování. Tento návrh byl známý jako „ABC návrh“ (Aznar, Blair, Chirac), protože získal ihned podporu španělského i britského ministerského předsedy. Návrh předpokládal vytvoření postu stálého předsedy Evropské rady a to na období 2,5 až 5 let. Předseda by měl ty samé povinnosti, jako má současné předsednictví, např. organizovat a připravovat činnost Evropské rady, definovat obecné politické směřování Evropské unie, atd.

V únoru 2003 vznikl společný francouzsko-nizozemský příspěvek o posílení pravomocí Evropské komise. Vzhledem k jeho obsahu a načasování je pravděpodobné, že Paříž s Berlínem tento návrh předem projednala. Francie, která nikdy nestála o příliš silnou Komisi, chtěla pravděpodobně tímto krokem dokázat především malým státům, že neusiluje o posilování pouze mezivládních prvků Unie na úkor těch nadnárodních. V tomto příspěvku byla potvrzena role Evropské komise jako strážkyně smluv a institucí. V rámci institucionálního trojúhelníku je to právě Komise, která hraje nezbytnou roli jako reduktor napětí mezi členskými státy a katalyzátor jejich společných zájmů. Příspěvek zmiňuje nutnost reformovat kompetence Evropské komise, aby i po rozšíření

Evropské unie mohla Komise nadále zůstat motorem evropské integrace. V dokumentu je obsažena zmínka o posílení práva iniciativy Komise, které by Komise mohla uplatnit také pro mechanismus posílené spolupráce. Evropská komise by měla podobné iniciační právo jako určitá skupina států. Součástí příspěvku je také požadavek na posílení legitimacy a odpovědnosti Evropské komise například tím, že by Evropský parlament hrál větší roli při jmenování předsedy Evropské komise. Evropská komise by, v rámci zachování rovnováhy mezi institucemi, měla možnost rozpustit Evropský parlament.¹⁵² Dále pak příspěvek obsahoval žádost o vytvoření jediné funkce, která by v sobě spojovala vysokého představitele EU pro společnou zahraniční a bezpečnostní politiku a komisaře pro vnější vztahy. Tento evropský ministr zahraničních věcí by byl členem Evropské komise, kde by měl zvláštní statut a jmenován by byl Evropskou radou. Francouzsko-nizozemský příspěvek nepřinesl žádné výrazné změny, neboť podobné požadavky již přinesl společný francouzsko-německý návrh o institucionální architektuře Evropské unie, o kterém se mluví v následující kapitole.

3.5 Francouzsko-německá spolupráce uvnitř Konventu

Jestliže summit v Nice mnozí považovali za „německo-francouzský rozvod“¹⁵³, Konvent se stal příležitostí pro obě země nalézt opět společnou řeč. Ještě před tím ale došlo k událostem, které přispěly ke sblížení obou zemí. Francie a Německo zveřejnily 23. listopadu 2001 Společné prohlášení o významných evropských prioritách¹⁵⁴ a v prosinci 2001 pak francouzské Assemblée nationale a německý Bundestag zorganizovaly francouzsko-německé parlamentní setkání, na kterém se jednalo o budoucnosti rozšířené Evropy a které bylo zakončeno přijetím společné rezoluce pro Evropskou radu v Laeken.¹⁵⁵ Blížící se čtyřicáté výročí Elysejské smlouvy v lednu 2003 pak přispělo k urychlení francouzsko-německého sblížování a po irácké krizi v březnu 2002, ve které

¹⁵² Evropský parlament má teoreticky právo odvolat Evropskou komisi. Tohoto práva však nebylo ještě nikdy využito. Viz. Pravomoci Evropského parlamentu. Dostupné z: <http://www.euroskop.cz> [21. 01. 2009]

¹⁵³ Bourlanges, J-L.: *France-Allemagne: divorce à l'europeenne*. Politique internationale, n°91, 2000. p.99.

¹⁵⁴ *Déclaration conjointe sur les grandes priorités européennes*. 23.11.2001. Dostupné z: <http://www.france-allemande.fr/-2001-2005-.html> [21. 01. 2009]

¹⁵⁵ Levade, A.: *La France et la Convention sur l'avenir de l'Europe*. Dostupné z: <http://www.diplomatie.gouv.fr> [21. 01. 2009]

oba státy zastávaly podobný postoj, se také citelně zlepšily osobní vztahy francouzského prezidenta Jacquese Chiraka a německého kancléře Gerharda Schrödera.¹⁵⁶ Význam francouzsko-německé spolupráce v Konventu stoupl poté, co v říjnu 2002 nahradil německého vládního zástupce Glotze ministr zahraničí Joschka Fischer a v listopadu 2002 vystřídal francouzského ministra pro evropské záležitosti Moscoviciho ministr zahraničních věcí Dominique de Villepin. Francie a Německo tak ukázaly, že mají vážný zájem o spolupráci uvnitř Konventu.

Francouzská vláda si přála, aby byl Konvent úspěšný a s ohledem k jeho složení a způsobu fungování si nemohla dovolit zůstat se svými požadavky v izolaci. Návrat k partnerství s Německem a oživení francouzsko-německého motoru se zdál být logickým krokem. Francouzská a německá stanoviska na budoucí podobu Evropské unie se sice lišila, ale summit v Nice ukázal, že bez shody Francie a Německa se debata o institucionálních reformách nikam neposune. Berlín i Paříž si zjevně vyvodily tyto závěry z bolestivé zkušenosti při vyjednávání smlouvy z Nice. A poté, co se dokázaly domluvit na sporných otázkách týkajících se zemědělské politiky a evropského rozpočtu, se zdálo, že francouzsko-německému motoru nic nebrání v cestě. Francouzsko-německé partnerství se stalo nezpochybnitelným, když se kancléř Schröder nechal na summitu Evropské rady v Bruselu v říjnu 2003 zastupovat francouzským prezidentem. Překvapením bylo, že o reprezentaci požádalo Německo, protože předchozí iniciativy pocházely spíše z francouzské strany.¹⁵⁷ Výsledkem aktivní francouzsko-německé spolupráce bylo několik společných příspěvků uvnitř Konventu.¹⁵⁸ Velice důležitým příspěvkem v oblasti reformy evropských institucí byl společný příspěvek o institucionální architektuře Evropské unie, který byl v Konventu prezentován 16. ledna 2003.¹⁵⁹

¹⁵⁶ Jabko, N.: *La France face à la Constitution européenne: un héritage mal assumé. Critique internationale*. n°26. Sciences Po, 2005.

¹⁵⁷ Pachta, L.: *Rozšiřování a prohlubování Evropské unie z perspektivy Francie: současná dilemata ve francouzské politice*. 3.6.04 Dostupné z: <http://www.euractiv.cz> [06. 10. 2008]

¹⁵⁸ CONV 422/02 – příspěvek z oblasti Společné evropské bezpečnosti a obranné politiky, CONV 435/05 – příspěvek z oblasti justice a vnitra, CONV 470/02 k otázce ekonomického řízení.

¹⁵⁹ CONV 489/03

3.5.1 Společný návrh Francie a Německa k institucionální architektuře budoucí Evropské unie

Jak Chirac „upřímně“ přiznal, francouzsko-německý návrh byl více diplomatickým kompromisem než jasným vyjádřením francouzských preferencí. Tento dokument byl sloučením dvou spíše rozdílných evropských koncepcí – Evropy francouzské stojící spíše na mezivládním přístupu k evropské integraci a německé dávající přednost federálnímu přístupu.¹⁶⁰ Obě země však dokázaly vzájemné rozdíly překonat a dohodnout se na kompromisu. Francouzsko-německý příspěvek navrhoval změny ve fungování celého institucionálního trojúhelníku Unie.

3.5.1.1 Stálé předsednictví Evropské unie

Francouzsko-německý návrh počítal s vytvořením funkce stálého předsednictví Evropské rady. Společný dokument navrhoval stálé předsednictví, které je nutné „*pro zajištění kontinuity, stability a viditelného vedení Evropské rady*“.¹⁶¹ Dokument požadoval stálou funkci předsedy Evropské unie, který by byl volen Evropskou radou kvalifikovanou většinou na dobu 5 let nebo 2,5 let s možností znovuzvolení. Předseda Evropské rady měl připravovat summity Rady, řídit její činnost a monitorovat implementace rozhodnutí Evropské rady. Měl také reprezentovat Unii na mezinárodní scéně na nejvyšší úrovni, aniž by zasahoval do kompetencí Komise a jejího předsedy a do kompetencí nově ustanoveného evropského ministra zahraničních věcí. Návrh na stálé předsednictví byl přáním především francouzské strany.

3.5.1.2 Rada ministrů

Návrhy na reformu Rady ministrů byly přijaty ostatními členskými a kandidátskými zeměmi mnohem klidněji než návrh stálého předsedy Evropské rady. Rada ministrů měla dostat podle Paříže a Berlína více zodpovědnosti v exekutivní oblasti – především v oblasti justice a vnitra a ve společné zahraniční a bezpečnostní politice. Rada měla rozhodovat efektivně – tedy na základě obecného pravidla kvalifikované většiny.

¹⁶⁰ Jabko, N.: *The Importance of Being Nice: An Institutionalist Analysis of French Preferences on the Future of Europe*. Comparative European Politics, 2004/2.

¹⁶¹ *Contribution franco-allemande à la Convention européenne sur l'architecture institutionnelle de l'Union*. 16. 1. 2003. Dostupné z: <http://register.consilium.eu.int/pdf/en/03/cv00/cv00489en03.pdf> [07. 01. 2009]

Exekutivní a legislativní funkce Rady měly být odděleny. Jednání Rady v roli zákonodárce měly být veřejné a Rada měla přijímat právní akty většinou ve spolupráci s Evropským parlamentem v rámci spolurozhodovací procedury. Modality předsednictví Rady se pak měly lišit podle témat. Radě pro všeobecné záležitosti měl předsedat generální tajemník Rady a Radě pro vnější vztahy měl předsedat evropský ministr zahraničních věcí. Rada pro hospodářské a finanční záležitosti, Euroskupina a Rada pro justici a vnitro by si volily své předsedy každé dva roky z řad svých členů. Pro předsednictví ostatních formací Rady měl být použit systém rotace členských států založený na principu rovného zacházení.

3.5.1.3 Evropská komise

Část pojednávající o Evropské komisi byla kompromisem mezi nadnárodním přístupem Německa a mezivládním přístupem Francie. Na německé přání byl do návrhu začleněn požadavek, aby předsedu Evropské komise volil Evropský parlament na základě kvalifikované většiny. Poté měl být předseda schválen Evropskou radou také kvalifikovanou většinou. Tak měla být posílena legitimita a politická váha Evropské komise.¹⁶² Evropská komise měla dostat také větší pravomoci v oblasti hospodářské politiky a dohlížet na dodržování Paktu růstu a stability. Německo i Francie si přály zeštíhlenou Komisi s tím, že by si předseda Evropské komise vybíral komisaře na základě zachování demografické a geografické vyváženosti.¹⁶³ Předseda Evropské komise by pak rozlišoval komisaře se sektorovými pravomocemi a komisaře s pověřením určité funkce či určitých úkolů, a to na základě rovného systému rotace. Společný návrh však neurčil přesný počet komisařů v budoucí Komisi. Členové Evropské komise by byli se souhlasem Evropského parlamentu schváleni Radou na základě kvalifikované většiny a Evropská komise měla být odpovědná Evropskému parlamentu i Evropské radě.¹⁶⁴

¹⁶² SCHILD, J.: *La France, L'Allemagne et la Constitution Européenne: un bilan mitigé, un leadership contesté*. Note du Cerfa n°10, mars 2004. Dostupné z: <http://www.ifri.org> [20. 02. 2009]

¹⁶³ Reforma složení a velikosti Komise je jednou z „nedodělků“ summitu z Nice. Už tehdy požadovala jak Francie tak Německo, aby Komise měla menší počet komisařů, než je počet členských států.

¹⁶⁴ *Contribution franco-allemande à la Convention européenne sur l'architecture institutionnelle de l'Union*. 15.3.03. Dostupné z <http://register.consilium.eu.int/pdf/en/03/cv00/cv00489en03.pdf> [06. 11. 2008]

3.5.1.4 Evropský parlament

Evropský parlament měl být výrazně posílen. Jakékoli většinové hlasování v Radě mělo podléhat spolurozhodnutí Evropského parlamentu. Dále návrh vyjádřil potřebu „zjednodušit a racionalizovat rozpočtové procedury a začít uvažovat o podmínkách, za kterých by Evropský parlament mohl rozhodovat o všech nebo o části příjmů rozpočtu, aniž by se zvýšila celková finanční zátěž pro členské státy.“¹⁶⁵

3.5.1.5 Národní parlamenty

Příspěvek obsahuje, zejména na přání Francie, zapojení národních parlamentů do rozhodovacího procesu Evropské unie. Národní parlamenty by se podílely na dodržování principu subsidiarity prostřednictvím tzv. mechanismu včasného varování.¹⁶⁶ Detailnější informace o fungování takového mechanismu však v návrhu chyběly. Dialog o stavu Unie mezi členy Evropského parlamentu a národních parlamentů by byl možný v rámci tzv. Kongresu, aniž by vznikaly další instituce. Kongres by se scházel jednou ročně ve Štrasburku a předsedal by mu předseda Evropského parlamentu.

3.5.1.6 Vnější aktivita Unie

V oblasti Společné zahraniční a bezpečnostní politiky mělo dojít k zásadní změně, kdy obě země navrhovaly sloučit funkci vysokého představitele pro společnou zahraniční a bezpečnostní politiku a funkci komisaře pro vnější vztahy do jediné funkce evropského ministra zahraničí. Ministr měl disponovat právem formální iniciativy v oblasti společné zahraniční a bezpečnostní politiky a předsedat Radě pro vnější vztahy a obranu. Ministr by byl jmenován Evropskou radou kvalifikovanou většinou, se souhlasem předsedy Evropské komise. Tento ministr by měl speciální statut v rámci Komise.

Pro rozhodování z oblasti společné zahraniční politiky a bezpečnostní politiky se obecným pravidlem měla stát volba kvalifikovanou většinou s výjimkou rozhodnutí vojenského a obranně-politického charakteru, pro které by platilo pravidlo jednomyslnosti. Jakýkoliv členský stát se přitom mohl postavit proti návrhu, který by porušoval

¹⁶⁵ Tamtéž. s. 4

¹⁶⁶ Un mécanisme d'alerte précoce. *Contribution franco-allemande à la Convention européenne sur l'architecture institutionnelle de l'Union*. 15. 03. 03. s.5

jeho národní zájmy. V tomto případě bylo úkolem ministra zahraničních věcí EU nalézt vhodné řešení. V případě neúspěchu se o to samé měl pokusit předseda Evropské rady a v poslední řadě měla tuto otázku projednat Evropská rada a předložit kompromisní řešení, které by bylo schváleno kvalifikovanou většinou.¹⁶⁷ Návrh také zmiňoval možnost využití tzv. posílené spolupráce mezi státy v této politice v případě, že by se všechny státy nechtěly či nemohly zúčastnit společné akce či spolupráce.

Oba státy si vzájemně vyšly vstříc a výsledný dokument propojil spíše rozličné pohledy na výstavbu institucí. Francie dostala svého předsedu Rady a ministra zahraničí a také zapojení národních parlamentů do kontroly subsidiarity kompetencí, ale výměnou za to musela přistoupit na více federální návrhy Německa, které si přálo předsedu Komise voleného Evropským parlamentem a obecné pravidlo kvalifikované většiny při hlasování o otázkách společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Obě země se naopak shodly na možnosti posílené spolupráce v této oblasti a shodly se i na principu jednomyslnosti u otázek dotýkajících se přímo obrany a bezpečnosti.¹⁶⁸

3.6 Další francouzské návrhy k institucionálním reformám Evropské unie

Do debaty o reformách institucí uvnitř Konventu se aktivně zapojili i ostatní francouzští zástupci, kteří předložili své návrhy na fungování evropských institucí. Mezi stoupence federálního modelu patřil například Alain Lamassoure, který jako zástupce Evropského parlamentu, požadoval rozšíření procedury spolurozhodování Evropského parlamentu na veškerou evropskou legislativu a dále požadoval, aby Evropský parlament volil předsedu Komise jednoduchou většinou.¹⁶⁹

Pierre Lequiller, zástupce Národního shromáždění v Konventu, se zabýval otázkou stálého předsednictví Unie a navrhl jednotné předsednictví pro Evropskou radu a pro Evropskou Komisi. Předseda by byl do funkce jmenován Radou a potvrzen Kongresem ustanoveným ze zástupců Evropského parlamentu a národních parlamentů. Jeho

¹⁶⁷ Contribution franco-allemande à la Convention européenne sur l'architecture institutionnelle de l'Union. 15. 3. 2003. s. 5-6.

¹⁶⁸ Lefebvre, M.: *La France et la Convention: entre les intérêts nationaux et une vision européenne*. Policy Brief. Paris, Ifri, février 2003.

¹⁶⁹ Lamassoure, A.: *Après la Convention: vers la Constitution européenne*. Commentaire n°100. Plon, Hiver 2002-2003. s. 603-609.

dvojití funkce by mu umožnila předsedat Radě ministrů pro všeobecné záležitosti a reprezentovat Unii navenek, kde by mu asistoval ministr zahraničních věcí Unie. Tento předseda by měl důležité pravomoci, jejichž rozsah definoval Lequiller takto: „*Předseda by neměl takové pravomoci, jaké má francouzský prezident, ale měl by jich víc, než má německý prezident.*“¹⁷⁰ Plnil by roli „pilota evropské diplomacie“ a měl by také funkci vyjednavatele, který by hledal řešení prostřednictvím meziinstitucionálního dialogu. Předseda Unie měl být podle Lequillera volen Evropskou radou na základě hlasování dvojitou většinou států a populace (alespoň dvě třetiny států a dvě třetiny obyvatel) na dobu pěti let bez možnosti znovuzvolení.¹⁷¹ Vznik funkce předsedy podle představ Lequillera by znamenalo výrazné posílení vlád členských států na úkor Evropské komise, a tedy i posílení mezivládní podoby Evropské unie.

Další Francouz Robert Badinter, zástupce Senátu v Konventu, dokonce vypracoval vlastní návrh ústavy, ve kterém nabídl svou vizi vycházející z pojetí federace států. Badinter navrhl systém kombinující funkci předsedy Unie, který by byl navržen Evropskou radou a volen Evropským parlamentem, a funkci ministerského předsedy Unie, který by byl jmenován Evropskou radou a uveden v úřad Evropským parlamentem. Ministerský předseda by se účastnil setkání Evropské rady, předsedal by Radě ministrů a řídil by Evropskou komisi, která by asistovala Radě ministrů. Evropská komise by ale podle Badintera nebyla jen administrativním orgánem. Komise by si ponechala svou legislativní iniciativu. Legislativní pravomoc by měl v rukou Evropský parlament, jemuž by asistoval konzultativní výbor složený z národních parlamentů. Na post předsedy Unie navrhoval Badinter různé osobnosti, např. Jacquese Delorse, Maria Suareze, Bronislawa Geremka nebo Václava Havla. Při všech mezinárodních setkáních to měla být právě tato osoba, která by zastupovala Evropu.¹⁷²

Valéry Giscard d'Estaing měl celkem jasnou představu o budoucí Evropské unii, která se do značné míry shodovala s návrhy ve francouzsko-německém příspěvku. Giscard d'Estaing souhlasil s návrhem vytvoření funkce předsedy Evropské rady a zrušení rotačního předsednictví, které podle něj přinášelo nedostatek continuity a nemožnost

¹⁷⁰ Bresson, L., Vernet, D.: *Il faut un président de l'Europe qui ait du pouvoir. Interview avec Pierre Lequillier, président de la délégation de l'Assemblée nationale pour l'Union européenne.* Le Monde. 4. 12. 2002.

¹⁷¹ Ferrand, O.: *Trois scénarios pour l'avenir de l'Europe.* Esprit.n°291. Seuil, Janvier 2003.

¹⁷² *Une Constitution pour l'Europe. Entretien avec Robert Badinter.* Esprit. n°291. Seuil, Janvier 2003.

identifikovat Unii navenek. K německému návrhu volby předsedy Evropské komise Evropským parlamentem se stavěl opatrněji, neboť tato volba mohla podle něj vézt ke zpolitizování Komise. Jestliže by předseda byl zvolen většinou v Parlamentu, vytvořila by se zároveň proti jeho zvolení opozice a mohla by být ohrožena vzájemná nestrannost. Podle Giscarda d'Estainga bylo třeba oddělovat dvě věci: způsob, jakým předsedu Komise vybereme a způsob jakým bude uveden v úřad. Giscard d'Estaing argumentoval, že v žádném státě není ministerský předseda volen parlamentem, parlament volbu pouze potvrzuje či uvádí v úřad. Valéry Giscard d'Estaing by tedy považoval za legitimní ratifikaci volby předsedy Komise Evropským parlamentem. Za velmi důležitý problém považoval složení Komise – stejně jako francouzská vláda upřednostňoval zeštíhlenou Komisi, i když ani on blíže nespecifikoval přesný počet komisařů. Podle něj by se počet komisařů měl rovnat počtu skutečných funkcí k vykonávání a ne počtu států. Muži a ženy měli být vybíráni předsedou Komise na základě jejich kompetencí a evropské angažovanosti s ohledem na jistou geografickou rovnováhu.¹⁷³ V souvislosti s vymezením pravomocí předsedy Rady a předsedy Komise měl Valéry Giscard d'Estaing představu, že otázky týkající se dlouhodobé perspektivy Unie a jejího postavení na mezinárodním poli by patřily do kompetencí předsedy Rady. Otázky vnitřního života Unie by pak spadaly do kompetencí předsedy Komise. Giscard d'Estaing se neobával jejich vzájemné rivality, neboť se podle něj Rada a Komise nacházejí každá v jiném právním a politickém prostoru. Na postu předsedy Unie si představoval člověka „s přirozenou autoritou, politickými zkušenostmi a intelektem“. Pro funkci předsedy Evropské komise zase energického člověka, který by byl schopný formulovat návrhy a přinášet nové impulsy.¹⁷⁴ Giscard d'Estaing rovněž podpořil vznik funkce evropského ministra zahraničí, který by se podílel na rozvoji společné evropské zahraniční politiky.

3.7 Institucionální změny v konečném návrhu Konventu

Po více jak roce trvání Konventu představil Valéry Giscard d'Estaing na zasedání Evropské rady v Soluni 20. června 2003 výsledek práce Konventu. Dokument předložený Konventem měl sloužit pro práci mezivládní konference, která měla začít v říjnu stejného roku a kde měla být dohodnuta konečná podoba smlouvy. Návrh Konventu

¹⁷³ Giscard d'Estaing, V.: Il faut revoir la composition de la Commission de Bruxelles. Le Figaro. 22. 1. 2003

obsahoval významné změny v institucionální architektuře Evropské unie, z nichž se výrazná část inspirovala francouzsko-německými návrhy.

Ve spojitosti s Evropskou radou zavedl Konvent nový prvek v evropské institucionální architektuře. Rotační předsednictví mělo být nahrazeno předsednictvím se stálou funkcí předsedy Evropské rady, který by byl volen na dobu 2,5 let s možností znovuzvolení na jedno další období. Francouzsko-německý návrh tedy uspěl, a byla to byla právě Francie v čele s Chirakem, která chtěla stálého předsedu Evropské unie. Nicméně během finální fáze vyjednávání uvnitř Konventu spojili své síly zástupci Evropského parlamentu a národních parlamentů a prosadili větší omezení role předsedy Evropské rady, než si původně Francie přála.¹⁷⁵ Evropské radě byla zapovězena jakákoli legislativní funkce, neboť u mnoha delegátů budila Evropská rada obavu jako potenciální „superinstituce“, která by v budoucnu mohla omezovat roli institucionálního trojúhelníku.

Také v Radě ministrů návrh počítal se změnami v předsednictví členských států. Podle návrhu ústavní smlouvy měl předsednictví jakékoliv formace Rady zastávat na dobu jednoho roku vždy ministr členského státu a to podle systému rovné rotace. Pravidla pro tento systém měla stanovit Evropská rada, mimo jiné s ohledem na zeměpisnou vyváženost v Evropě. Radě pro zahraniční záležitosti by ovšem předsedal ministr zahraničních věcí Unie, což navrhovala již Francie a Německo ve svém společném příspěvku.

Návrh ústavní smlouvy přinesl nové vymezení kvalifikované většiny v Radě: kvalifikovaná většina měla být zjednodušena a od roku 2009 vymezena jako většina členských států zastupujících nejméně tři pětiny obyvatel. Tuto definici navrhnul Valéry Giscard d'Estaing a francouzská vláda ji akceptovala. Návrh ústavní smlouvy předpokládal rozšíření hlasování kvalifikovanou většinou na téměř třicet nových oblastí. Členskými státům ale stále zůstalo zachováno právo veta ve více než padesáti právních základech. Návrh obsahoval také nové ustanovení, tzv. můstek (*clause passerelle*), jež mělo v budoucnu umožnit rozšířit oblasti, ve kterých by rozhodování na základě jednomyslnosti mohlo přejít k rozhodování kvalifikovanou většinou. Přesun od jednomyslnosti ke kvalifikované většině měl být umožněn jednomyslným rozhodnutím Evropské rady, aniž by byla nutná revize Ústavy.

Co se týče Komise, která měla být jmenována na další období v roce 2009, návrh

¹⁷⁴ Tamtéž.

¹⁷⁵ Schild, J.: *La France, l'Allemagne et la Constitution européenne: un bilan mitigé, un leadership contesté*. Note du Cerfa n°10, Mars 2003. Dostupné z: <http://www.ifri.org> [20. 02. 2009]

ústavní smlouvy přinesl následující změny: kolegium se mělo skládat z předsedy Komise, z ministra zahraničních věcí, který by byl zároveň místopředsedou Komise, a ze třinácti tzv. evropských komisařů vybíraných podle systému rovné rotace mezi členskými státy. Kromě těchto evropských komisařů měl předseda Komise jmenovat i další komisaře ze všech ostatních členských států, kteří by však neměli v Komisi žádné hlasovací právo. Tato „dvouvrstvá“ struktura byla výsledkem kompromisu, neboť některé především menší státy trvaly na zachování systému jeden komisař, jeden stát. Konvent nenavrhl žádné zásadní změny týkající se jmenování předsedy Komise. V bodě volby předsedy nešel Konvent tak daleko, jak navrhoval francouzsko-německý příspěvek. Především Německo usilovalo o posílení legitimacy Evropské komise volbou jejího předsedy Evropským parlamentem, a poté jeho potvrzením Evropskou radou. Podle návrhu Konventu je to však Evropská rada, která navrhuje kandidáta Evropskému parlamentu a tento kandidát je „zvolen“¹⁷⁶ Evropským parlamentem většinou svých členů.

Pravomoc Evropského parlamentu jako spolutvůrce práva byla posílena, neboť se rozšířilo spektrum oblastí s tzv. procedurou spolurozhodování, podle které rozhoduje Evropský parlament na stejné úrovni jako Rada ministrů (čl. I-33). Počet oblastí se rozšířil z 35 na 80.¹⁷⁷ Počet poslanců Evropského parlamentu volených ve všeobecných přímých volbách na dobu 5 let byl zafixován na maximální počet 736 (o čtyři více, než bylo dohodnuto v Nice). Poprvé v historii měl mít také každý národní parlament možnost přezkoumat návrh Evropské komise v případě, že by podle něj nebyla respektována zásada subsidiarity. Bude-li jedna třetina všech hlasů přidělených národním parlamentům členských států stejného mínění, musí Komise svůj návrh přezkoumat. Zapojení národních parlamentů do evropského rozhodovacího procesu patřilo také k jednomu z cílů francouzské vlády.

Koncept posílené spolupráce, který zavedla již Amsterodamská smlouva, měl být použit pouze jako poslední instance (bylo-li shledáno, že cílů, které tato spolupráce sleduje, nemůže být dosaženo Unií jako celkem na základě ustanovení Smluv). Podle návrhu ústavní smlouvy se této spolupráce měla účastnit nejméně jedna třetina člen-

¹⁷⁶ Je diskutabilní, zda se jedná o zvolení Evropským parlamentem, je-li navržen Evropskou radou pouze jeden kandidát.

¹⁷⁷ Pascal, J.: *La Constitution européenne: l'an I d'une Fédération européenne d'Etats-nations*. Revue du Droit public. Paris, 5/2003.

ských států a všechny členské státy měly mít možnost se kdykoli později připojit.

V oblasti zahraniční činnosti Unie návrh přinesl novinku, kterou si přála Francie i Německo, v podobě sloučení dosavadních postů komisaře pro vnější záležitosti a vysokého představitele pro společnou zahraniční a bezpečnostní politiku v nový post ministra zahraničních věcí Unie. Ten měl být jmenován kvalifikovanou většinou v Evropské radě po souhlasu předsedy Komise, jejímž místopředsedou by se následně stal. Nová funkce vyvolávala mnoho otázek, jako např. nakolik by byl ministr ve své činnosti omezen postavením „sluhy dvou pánů“ (předsedy Evropské rady a předsedy Komise), nejasná byla i otázka vymezení kompetencí mezi ministrem a předsedou Evropské rady. Francie již dokonce měla představu, komu by mohl být post ministra svěřen. Francouzský ministr zahraničí Dominique de Villepin navrhl na post ministra zahraničí EU svého německého kolegu Joschku Fischera. Podporu německému ministru zahraničí vyslovila také francouzská ministryně pro evropské záležitosti Noëlle Lenoirová. Podle *Financial Times Deutschland* by Fischera v této funkci podpořily také země Beneluxu, Itálie a Švédsko.¹⁷⁸

V jednom ze článků navrhované ústavní smlouvy se také objevila možnost vytvoření Kongresu složeného ze zástupců Evropského parlamentu a národních parlamentů. Tento návrh prosazoval Valéry Giscard d'Estaing stejně jako francouzská vláda. Avšak smysl ani mandát tohoto kongresu nebyl příliš jasný, a ani se o něm příliš nediskutovalo. Některé úvahy hovořily o tom, že by Kongres mohl volit předsedu Evropské komise, podle jiných mělo jít o určité diskusní fórum, které by více zapojilo poslance národních parlamentů do evropských záležitostí.¹⁷⁹

Výsledný dokument Konventu převzal nebo upravil naprostou většinu návrhů ze společného francouzsko-německého příspěvku. Pro Francii bylo nejdůležitějším úspěchem především to, že návrh převzal její myšlenku stálého předsednictví Evropské rady a vytvoření funkce předsedy Evropské rady. Německo zase prosadilo volbu předsedy Evropské komise Evropským parlamentem.¹⁸⁰ Úspěchem pro obě země bylo také vytvoření nového postu evropského ministra zahraničí, jež v sobě slučuje funkce komisaře

¹⁷⁸ Hořická, O.: *Bude Joschka Fischer evropským ministrem zahraničí?* 15. 5. 2003. Dostupné z: <http://www.europeum.org> [20. 11. 2008]

¹⁷⁹ Jabko, N.: *The Importance of Being Nice: An Institutional Analysis of French Preferences on the Future of Europe*. *Comparative European Politics*, 2004/2.

¹⁸⁰ Volba ale musí být poté potvrzena kvalifikovanou většinou v Evropské radě.

pro vnější záležitosti a vysokého představitele pro společnou zahraniční a bezpečnostní politiku. Vzhledem k úspěchu jejich společného příspěvku si obě země logicky přály, aby se konečná podoba ústavní smlouvy od návrhu příliš nelišila.

3.8 Mezivládní konference 2002/2003 – složitá vyjednávání o konečné podobě ústavní smlouvy

Mezivládní konference 2002/2003, která byla zahájena v říjnu 2003, měla rozhodnout o konečné podobě ústavní smlouvy. Pouze šest zakládajících zemí – Německo, Belgie, Francie, Itálie, Lucembursko a Nizozemí, ke kterým se přidala ještě Velká Británie - odmítalo výraznější odchýlení od návrhu Konventu.¹⁸¹ Paříž i Berlín vnímaly návrh Konventu jako téměř finální text, avšak většina zemí spolu se zástupci Evropské komise si přála výraznější diskusi o konečné podobě ústavní smlouvy. Chirac ve svém projevu při příležitosti zahájení mezivládní konference v Římě v říjnu roku 2003 prohlásil, že nikdo není stoprocentně spokojený s textem Konventu a každý má důvod ho chtít pozměnit - i Francie - ale snažit se změnit již dosažený kompromis by znamenalo otevřít „Pandořinu skříňku“ a riskovat neúspěch mezivládní konference.¹⁸² Šance na rychlé uzavření dohody o Evropské ústavní smlouvy však byly od počátku velmi malé. Rakousko a Finsko adresovaly 2. října 2003 Berlusconi, jež stál v čele italského předsednictví, společný dopis, ve kterém požadovaly, aby všechny účastníci se státy měly možnost otevřít ty otázky, které jsou pro ně důležité. Jacques Delors na to reagoval komentářem, že každý říká, že chce pozměnit jen pět procent textu, ale pět procent jednoho státu nejsou ta samá procenta pro další stát.¹⁸³

3.8.1 Bruselský summit – zablokovaná jednání

Mezivládní konference se tedy neodvívjela podle francouzských představ. Nejcitlivější z oblasti reformy institucí se ukázala být otázka složení a velikosti Komise a především změna v hlasování kvalifikovanou většinou v Radě. Jak již bylo poznamenáno, Francie i Německo obhajovaly zachování reforem, tak jak je navrhl Konvent. Jednotlivé

¹⁸¹ Lefebvre, M.: *L'Europe aura-t-elle sa Constitution?* Janvier 2004. Dostupné z: <http://www.ifri.org> [09. 01. 2009]

¹⁸² Chirac, J.: *Intervention de M. Jacques Chirac, Président de la République, lors de l'ouverture de la Conférence intergouvernementale.* Rome. 04. 10. 03. Dostupné z: <http://www.elysee.fr> [09. 01. 2009]

¹⁸³ Ferenczi, T., Zecchini, L.: *Les Vingt-cinq engagent un débat difficile sur le projet de Constitution.* Le

státy se však nebyly schopny domluvit a krize vyvrcholila na bruselském summitu 12. prosince 2003, který zakončil italské předsednictví a na kterém měla být podle původní představy Francie uzavřena dohoda o ústavní smlouvě. Summit ale po zablokování jednání skončil předčasně již druhý den jednání. Hlavním důvodem neúspěchu byly neshody států právě v otázkách hlasování v Radě a stanovení kvalifikované většiny. Francie a Německo pronesly značně emotivní projevy, ve kterých „hrozily“ vytvořením „dvou-rychlostní Evropy“.¹⁸⁴ Obavy z možného neúspěchu ústavního procesu vedly Francii k úvahám o vícerychlostní Evropě. Již před zasedáním Evropské rady v Bruselu se francouzský ministr zahraničních věcí Dominique de Villepin zmínil o francouzsko-německé unii, která by umožnila těmto dvěma zemím sloučit jejich politiky v určitých oblastech.¹⁸⁵ Taková prohlášení francouzských politiků však měla především taktický cíl: Francouzi chtěli zabránit zablokování jednání o ratifikaci budoucí ústavy a snažili se vyvinout tlak na ostatní země (především na Španělsko a Polsko), aby urychlily jednání. Paříž naznačila, že jestliže by Evropa o 25 členech byla ohrožena nečinností a ochromením, Paříž a Berlín by pokračovaly samy v prohlubování integrace.

3.8.2 Otázka složení a velikosti Komise

Proti návrhu Konventu na složení a velikosti Evropské komise byla většina malých zemí, které požadovaly, aby byl respektován princip rovnosti mezi státy, tedy aby byl každý stát v budoucí Komisi zastoupen komisařem se stejnými právy. Kandidátské země zase argumentovaly tím, že přistoupily k Evropské unii na základě smlouvy z Nice, a že by pro ně bylo obtížné vysvětlovat změnu pravidel veřejnému mínění. Francouzský prezident i německý kancléř podporovali zeštíhlenou Komisi. Chirac tvrdil, že to není Komise, ale Rada, kde jsou zastoupeny jednotlivé státy a posláním Komise by podle něj měla odrážet evropskou realitu a měla by být složena z lidí, kteří sledují evropské a ne národní cíle.¹⁸⁶

Monde. 04. 10. 2003.

¹⁸⁴ Král, D., Pítrová, L., Šlosarčík, I.: *Smlouva zakládající Ústavu pro Evropu – Komentář*. Institut pro evropskou politiku Europeum. 2004.

¹⁸⁵ De Bresson, H., Leparmentier, A.: *Paris et Berlin réfléchissent à une „Union franco-allemande*. Le Monde. 13. 11. 2003

¹⁸⁶ *Point de presse de Monsieur Jacques Chirac lors du Conseil européen de Bruxelles*. 17 juin 2004. Dostupné z: <http://www.elysee.fr> [08. 12. 2008]

3.8.3 Hlasování kvalifikovanou většinou v Radě ministrů

Otázka definice kvalifikované většiny se projevila jako velmi kontroverzní a právě na ní ztroskotala jednání v Bruselu v prosinci 2003. Tato otázka zároveň představovala až do poslední chvíle největší možnou překážku přijetí ústavní smlouvy. Bylo to především Španělsko a Polsko, které bojovaly na Mezivládní konferenci o zachování systému váženého hlasování z Nice, neboť ten je velmi favorizoval. Jejich schopnost blokace vážené většiny by podle ústavního návrhu klesla ze 30 na 22 procent, zatímco Němci by měli 45 procent.¹⁸⁷ Madrid a Varšava požadovaly zachování politické váhy, tedy aby jim přiznáno téměř tolik hlasů jako čtyřem největším státům Unie i přes výrazné demografické rozdíly.¹⁸⁸

Francie spolu s Německem ostře odmítaly pokusy polské a španělské vlády navrátit se ke složitému systému z Nice. Německý kancléř Schröder dokonce využil otevřených výhrůžek vůči vzpouzejícím se zemím, když se nechal slyšet, že by Španělsko a Polsko měly být „potrestány“, jestliže nepřistoupí na dvojitou většinu v Radě, a to tak, že by jim byly zkráceny dotace ze strukturálních fondů během let 2007-2013.¹⁸⁹ Během irského předsednictví (leden – červen 2004) byly probírány různé varianty kvalifikované většiny od systému dvojitě většiny 50:50, přes dvojitou většinu 60:60 po úvahy o zachování systému trojitě většiny. Jedním z návrhů byla tzv. *klauzule rendez-vous*. Na jejím základě by mělo dojít k dohodě o změně systému hlasování v Radě až v budoucnosti. K tomuto návrhu se Francie stavěla odmítavě, zřejmě z obavy, že Ústava zanechá další významný nedodělek.¹⁹⁰ Chirac byl nakonec ochotný k ústupkům, ale požadoval zachování desetiprocentního rozdílu v systému dvojitě většiny, neboť jinak by bylo podle něj procedura rozhodování mnohem obtížnější.¹⁹¹ Po tvrdém vyjednávání a hlavně po vítězství proevropských socialistů ve Španělsku, nakonec Španělsko ustoupilo a

¹⁸⁷ Lefevbre, M.: *L'Europe aura-t-elle sa Constitution?* Janvier 2004. Dostupné z: <http://www.ifri.org> [09. 01. 2009]

¹⁸⁸ Ferenczi, T., Zecchini, L.: *Les Vingt-cinq engagent un débat difficile sur le projet de Constitution*. Le Monde. 04. 10. 2003.

¹⁸⁹ Schild, J.: *La France, L'Allemagne et la Constitution européenne: un bilan mitigé, un leadership contesté*. Note du Cerfa.n°10, Mars 2004. Dostupné z: <http://www.ifri.org>. [08. 12. 2008]

¹⁹⁰ Král, D., Pítrová, L., Šlosarčík, I.: *Smlouva zakládající Ústavu pro Evropu – Komentář*. Institut pro evropskou politiku Europeum, 2004.

¹⁹¹ *Point de presse de Monsieur Jacques Chirac lors du Conseil européen de Bruxelles*. 17 juin 2004. Dostupné z: <http://www.elysee.fr> [20. 02. 2009]

státy se v červnu 2004 domluvily na zachování dvou kritérií rozhodování. Kritérium počtu států bylo navýšeno z 50 % na 55 %, přičemž minimální počet států hlasujících pro návrh musel být 15 a kritérium počtu obyvatel bylo zvýšeno z 60 % na 65 %, tj. blokovácí menšina byla nastavena na 35 %. Blokační menšinu musely tvořit alespoň čtyři členské státy, což byla pojistka, aby trojice největších států nemohla zablokovat rozhodovací proces v Radě.¹⁹²

3.8.4 Konečné reformy institucí začleněné do Smlouvy zakládající Ústavu pro Evropu

I přes obavy, zvláště na počátku roku 2004, že se státy nedohodnou, dospělo nakonec všech 25 zemí k dohodě o konečné podobě Evropské ústavní smlouvy na setkání Evropské rady v Bruselu 18. června 2004. Důležitou roli při hledání kompromisů zde hrála šikovnost, obratnost a trpělivost irského předsednictví. Jacques Chirac zhodnotil novou smlouvu jako dobrou pro Evropu, a tedy dobrou pro Francii. Prohlásil, že smlouva dává Francii větší váhu na evropském poli a umožňuje, aby její hlas byl víc slyšet. Chirac dokonce označil dohodu za historický okamžik pro Evropu.¹⁹³ Ústavní smlouva posilovala všechny hlavní instituce Evropské unie, ovšem ne ve stejné míře.

Evropská rada získala svého stálého předsedu, kterého by volily hlavy států a předsedové vlád na základě kvalifikované většiny. Oproti průběžným návrhům došlo v konečném návrhu k jistým změnám: nezůstalo zakotveno, že předseda by měl být bývalý či současný člen Evropské rady, ale naopak předseda nesměl vykonávat vnitrostátní mandát. Tím byl zdůrazněn fakt, že se jedná o funkci na plný úvazek bez vazby na konkrétní stát. Výsledný kompromis sice přinesl stálého předsedu Evropské rady, ale zároveň i řadu záruk proti vytvoření mocenského centra. Pravomoc nového předsedy Evropské rady měla být omezena na předsedání této instituci ve spolupráci s předsedou Komise a Radou pro všeobecné záležitosti. Podle Ústavy měl roli i ve vnější reprezentaci Unie, ovšem jen v oblastech společné zahraniční a bezpečnostní politiky, které nezasahovaly do působnosti ministra zahraničí. Někteří poukazovali na riziko, že by si předseda Evropské unie mohl konkurovat s předsedou Evropské komise, neboť jejich pra-

¹⁹² Šlosarčík, I.: *Hlasovací mechanismus v Radě EU podle Smlouvy zakládající Ústavu pro Evropu*. Institut pro evropskou politiku Europeum.s.4. Dostupné z: http://www.europeum.org/doc/arch_eur/ISlosarcik_analyza_pro_senat.pdf [20. 02. 2009]

¹⁹³ Chirac, J.: *Déclaration de M. Jacques Chirac sur l'accord pour une constitution pour l'Europe*. Paris. 19.6.2004. Dostupné z: <http://www.france.diplomatie.fr> [20. 02. 2009]

vomoci nebyly v ústavní smlouvě detailně vymezeny. Objevil se i zajímavý názor, že by obě předsednictví zajišťovala jediná osoba. Ústava s touto možností nepočítala, ale zároveň ji ani výslovně nezakázala.¹⁹⁴

Zatímco Evropská rada získala stálého předsedu, v sektorálních radách byl zachován princip rovného rotačního předsednictví států.¹⁹⁵ Výjimkou byla Rada pro zahraniční věci, jíž měl předsedat evropský ministr zahraničí. Byl omezen počet sektorálních rad s výjimkou závazného vytvoření Rady pro všeobecné záležitosti a Rady pro zahraniční věci. O vzniku dalších formací měla rozhodovat Evropská rada kvalifikovanou většinou. Změnil se způsob hlasování kvalifikovanou většinou, kdy v konečné podobě ústavní smlouvy zůstal zachován systém dvojí většiny a bylo tedy odstraněno kritérium „váženého hlasování“, které zavedla Smlouva z Nice. Konečný návrh určil dvojitou většinou v poměru 55:65. Tento návrh posílil roli Německa. Již zavedení demografického kritéria ve Smlouvě z Nice významně zvýšil především jeho blokační potenciál, použití přepočtu hlasů na počet obyvatel však nebylo automatické. Německo tak poprvé v historii evropské integrace získalo při hlasování automaticky větší váhu než ostatní tři největší evropské státy Francie, Itálie a Velká Británie. Tzv. můstek (nebo také přemostovací klauzule) umožnila Evropské radě rozhodnout kvalifikovanou většinou o určitém okruhu otázek, pro který ústavní smlouva předpokládala rozhodování jednomyslné. V této otázce konečný návrh Ústavy zavedl také možnost veta ze stran národních parlamentů. I když se počet oblastí s rozhodováním kvalifikovanou většinou rozšířil o téměř třicet nových oblastí, stále zůstalo členským státům zachováno právo veta ve více jak 50 oblastech, takže nelze mluvit o výrazném pokroku, který by byl postačující pro efektivní činnost Unie. V souvislosti s rozšiřováním oblastí s kvalifikovanou většinou došlo k malé „přestřelce“ mezi anglickým premiérem Tony Blairem a francouzským prezidentem Jacquesem Chiracem, který kritizoval Velkou Británii za neústupnost v oblasti jednomyslného rozhodování ve fiskální a sociální oblasti. Chirac na tiskové konferenci prohlásil: „*Ambice, které jsme měli s rozšířením hlasování na základě kvalifikované většiny, musíme zmírnit, a to především ve fiskálních a sociálních otázkách kvůli nesouhlasu Velké Británie. Tento problém budeme ještě diskutovat, ale obávám se, že*

¹⁹⁴ Lefebvre, M.: *La Constitution européenne: bilan d'un accouchement (2002-2004)*. Septembre 2004. Dostupné z: <http://www.ifri.org>

¹⁹⁵ tj. týmové předsednictví, kdy spolu během osmnácti měsíců úzce spolupracují tři státy.

*neuděláme takový pokrok, jaký by byl třeba. Bohužel nejspíš nebudeme mít Evropu, kterou by jedna země nemohla zablokovat, což je evidentně v rozporu s principy evropské konstrukce...*¹⁹⁶ Na druhou stranu ale i Francie trvala na zachování jednohlasnosti v některých oblastech.¹⁹⁷

Kontroverzním bodem Mezivládní konference byla otázka složení kolegia Komise. Podle konventního návrhu měla být vytvořena Evropská komise s komisaři první a druhé kategorie – s hlasovacími právy a bez hlasovacích práv. Konečný text ústavní smlouvy kontroverzní návrh Konventu odstranil. Pro první Komisi, která měla být jmenována podle ústavní smlouvy (tj. pro Komisi funkčního období 2009 – 2014), byl zachován princip jeden stát - jeden komisař. Počet komisařů Komise jmenovaných v roce 2014 měl již odpovídat dvou třetinám členských států. To znamenalo zavedení systému rotace, kdy by třetina členských států neměla žádného zástupce v Evropské komisi. Rotace měla být spravedlivá (každý stát měl při nominaci komisaře chybět maximálně jedno období) a měla odrážet demografickou a zeměpisnou rozmanitost členských zemí. Evropské komisi pak byla potvrzena její role jako strážce smluv a motoru integrace v souvislosti s přípravami legislativních návrhů. Předsedovi Komise byly zachovány významné pravomoci ohledně vnitřní organizace Komise. Předseda také mohl v odvolat určitého komisaře, aniž by to musel konzultovat s kolegiem.

Evropský parlament vyšel z jednání výrazně posílen. Ústava zavedla nový maximální počet členů Evropského parlamentu a to sedm set padesát poslanců. Zároveň byly stanoveny stropy pro maximální a minimální počet mandátů na stát – počet poslanců Evropského parlamentu na jeden stát se pohyboval mezi šesti a devadesáti šesti. Evropský parlament byl posílen jakožto normotvůrce, který vystupuje coby rovnoprávný partner zástupců členských států v Radě. Jeho pozice v rozpočtových otázkách byla také posílena. Podle smlouvy z Nice mohl Evropský parlament měnit pouze tzv. nepovinné výdaje nebo odmítnout rozpočet jako celek. Na základě ústavní smlouvy se mu dostalo pravomoci měnit i tzv. povinné výdaje (zahrnující především platby v rámci Společné zemědělské politiky). Evropský parlament měl rovněž odsouhlasit evropský zákon Rady, stanovující víceletý rámcový rozpočet. Parlament měl také pravomoc volit předsedu

¹⁹⁶ *Point de presse de Monsieur Jacques Chirac lors du Conseil européen de Bruxelles*. 17 juin 2004. Dostupné z: <http://www.elysee.fr> [10. 02. 2009]

¹⁹⁷ viz „kulturní výjimka“, kdy Francie bránila liberalizaci kulturních a audiovizuálních služeb, ale i liberalizaci v oblasti sociálních služeb, zdraví a vzdělávání

Evropské komise. Podle návrhu ústavy měla sice Evropská rada představit Evropskému parlamentu pouze jediného kandidáta na post předsedy Komise, ale v případě jeho neschválení stanovila Ústava Evropské radě lhůtu jednoho měsíce pro nominaci nového kandidáta. Samotný fakt, že se výslovně počítalo s eventualitou neschválení předsedy Evropské komise, svědčil o důležité roli Parlamentu v celém procesu. Evropský parlament byl jasným vítězem v meziinstitucionálním boji o moc. Získal přes třicet nových oblastí, kde měl spolurozhodovat spolu s Radou. Jeho kompetence byly rozšířeny na celý rozpočet Evropské Unie včetně společné zemědělské politiky.

Konečný text Smlouvy o Ústavě pro Evropu přinesl zásadní změnu v zahraniční politice v podobě nového postu ministra zahraničních věcí Unie, jež byl rovněž obsažen v návrhu Konventu. Ministr měl předsedat Radě pro zahraniční věci a dále bylo jeho úkolem zastupovat Unii v záležitostech společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Jménem Unie měl vést politický dialog s třetími stranami a vyjadřovat postoj Unie v mezinárodních organizacích a na mezinárodních konferencích.¹⁹⁸ Na rozhodování v rámci společné zahraniční a bezpečnostní politiky se měl v zásadě vztahovat princip jednomyslnosti. Ústavní smlouva zavedla nově možnost rozhodování kvalifikovanou většinou v případě rozhodování o návrhu ministra zahraničí, který takový návrh předkládá na vyzvání Evropské rady. Návrh ústavní smlouvy rovněž upravil postup pro zavedení posílené spolupráce mezi členskými státy v oblasti společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Státy, které by mezi sebou chtěly zavést posílenou spolupráci v této oblasti, informují evropského ministra zahraničí a ten pak k jejich žádosti vydá určité stanovisko. Podobně měla být žádost postoupena i Evropské komisi, jež ji měla zhodnotit v souladu s ostatními politikami Unie. O obou stanoviscích měl být informován i Evropský parlament. Povolení ke spolupráci pak měla vydat Rada ministrů.

S výslednou podobou ústavní smlouvy mohla být Francie spokojená. Hlavní body francouzských návrhů – stálé předsednictví Evropské unie a vytvoření postu předsedy Unie, nová funkce ministra zahraničních věcí Unie a zeštíhlení Evropské komise – byly do ústavní smlouvy zakotveny. Stejně tak došlo k posílení role národních parlamentů v rozhodovacím procesu Unie, což si Francie rovněž přála. Prezident Jacques Chirac na zasedání Evropské rady v Bruselu 17. června 2004 prohlásil, že po překonání

¹⁹⁸ Čl. III-296. *Smlouva o Ústavě pro Evropu.*

největších rozporů státy uzavřely smlouvu, která určitě není „lacinou“ dohodou, ale naopak se jedná o zásadní dokument.¹⁹⁹ Francie se v Konventu a mezivládní konferenci navrátila k partnerství s Německem a tato spolupráce zafungovala. V Konventu byl opět spuštěn francouzsko-německý motor, když iniciativa těchto dvou států výrazně ovlivnila konečnou podobu institucionálních reforem. Francie pochopila, že se v Unii o dvaceti sedmi a více zemích bez německého spojence neobejde. Jejich spolupráce bude nadále důležitá pro další vývoj Unie, i když ne samozřejmě tak výlučná, jako byla v minulosti. Změnil se i vzájemný vztah mezi státy. Německo již také není jako v minulosti na Francii politicky závislé, ale je jejím rovnocenným partnerem. V nové velké Evropě spolu s politicky silným Německem již nemůže být evropská integrace multiplikátorem vlivu Francie ve světě a francouzsko-německá spolupráce nebude již tak zásadní pro její směřování.

3.9 Ratifikace Evropské ústavní smlouvy ve Francii

Ústavní smlouva mohla vstoupit v platnost teprve poté, co by byla přijata každou ze signatářských zemí v souladu s jejími vlastními ústavními postupy. Smlouva mohla být ratifikována buď parlamentní metodou nebo metodou referenda. Jacques Chirac oznámil svou volbu uspořádat referendum o ústavní smlouvě 14. července 2004. Byla to volba riskantní vzhledem k tehdejší nízké popularitě jak Chiraka, tak premiéra vlády Jean-Pierra Raffarina, což potvrdily regionální volby v březnu 2004²⁰⁰ a evropské volby v červnu²⁰¹, ve kterých vláda utrhla porážku. Nicméně rozhodnutí padlo a datum referenda bylo nakonec stanoveno na 29. květen 2005. Ještě před tím 1. a 7. února schválil francouzský parlament zákon o změně francouzské ústavy tak, aby mohla být Evropská ústava ratifikována. Evropská ústavní smlouva rozdělila francouzskou společnost a domácí politickou scénu.

¹⁹⁹ Ferenczi, T.: *L'accord sur la future Constitution se fait avec un texte aux „ambitions réduites*. Le Monde. 19. 06. 2004.

²⁰⁰ Pierre, M.: *Les élections de mars 2004*. Commentaire. Numéro 106. été 2004. p.443-451.

²⁰¹ Pierre, M.: *Les élections européennes du 13 juin 2004 et la situation politique français*. Commentaire. Numéro 107, Automne 2004. s. 709 – 719.

3.9.1 Rozdělení politických stran v otázce ratifikace Evropské ústavní smlouvy

Francouzské politické klima v otázce Evropské ústavní smlouvy bylo rozpolcené. Žádná politická strana nebyla jednoznačně pro současný směr evropské integrace. Dokonce i příznivci Evropské ústavní smlouvy měli rozdílný názor v otázce budoucí podoby Evropské unie.

Vládnoucí strana UMP (*Union pour un mouvement populaire*), podporující Chiraka a Raffarina, oficiálně podporovala ratifikaci Evropské ústavy. Chirac sám sebe postavil, především v posledních šesti týdnech před referendem, do čela skupiny přívrženců ústavní smlouvy. Další pravicová strana UDF (*Union pour la démocratie française*) v čele s François Bayrou se vyjádřila také pro ratifikaci. Francouzská socialistická strana PS (*Parti Socialiste*) a Strana zelených (*Les Verts*) také oficiálně podporovaly ratifikaci ústavní smlouvy, ale obě strany byly díky této otázce vnitřně rozpolcené. Ve stranickém referendu socialistů sice bylo rozhodnuto o podpoře dokumentu, ale část strany reprezentovaná Laurentem Fabiusem prováděla aktivní kampaň proti přijetí smlouvy.

Mezi odpůrce ústavní smlouvy ve Francii se řadily většinou strany na okraji politického spektra. Nejhlasitějšími odpůrci ratifikace byly strany extrémní pravice a levice jako Národní fronta FN (*Front national*) v čele s Jean-Marie Le Penem nebo strana Bruna Mégreta Národní republikánské hnutí MNR (*Mouvement National Republicain*). Dále do této skupiny patřily strany Hnutí pro Francii MPF (*Mouvement pour la France*) v čele s Philippem de Villiers nebo Sdružení pro Francii RPF (*Rassemblement pour la France*). Na levé straně politického spektra sem patřily strany jako francouzští komunisté PCF (*Parti Communiste Français*), dále pak Revoluční komunistická liga LCR (*Ligue Communiste Revolutionnaire*) a strana Dělnický boj LO (*Lutte Ouvrière*). Nejvlivnějšími odpůrci ratifikace smlouvy byla Národní fronta spolu s koalicí PCF a LCR.²⁰²

3.9.2 Jacques Chirac a francouzské referendum o ústavní smlouvě

7. května 2005 tomu bylo deset let, co Jacques Chirac přišel do Palais Elysée²⁰³, což samo o sobě vybízelo k bilancování. Podle průzkumu agentury TNS Sofres, který se

²⁰² Opozici proti ústavní smlouvě vytvářeli i jiní hráči, než jen politické strany. Například odborový svaz Confédération Générale du Travail (CGT) nebo antiglobalizační skupina ATTAC aj.

²⁰³ Sídlo prezidenta je v tzv. le Palais de l'Élysée. Sídlo premiéra je v L'Hôtel Matignon.

objevil 2. května 2005 v deníku Figaro, vyjádřilo celých 63 procenta Francouzů nespokojenost a zklamání z prezidentovo činnosti. Francouzští občané nezapomněli na prezidentské volby v roce 2002, kdy do druhého kola spolu s Chirakem postoupil také Jean-Marie Le Pen, což vyvolalo všeobecné zděšení. Fakt, že hlasy odevzdané v druhém kole voleb nebyly tak úplně chirakovské, ale spíše protipenovské, byl stále patrný. Referendum o ústavní smlouvě tak znamenalo pro Chiraka důležitou prověrku.

Chirac se před referendem objevoval se svými projevy na televizní obrazovce poměrně často. V prvním důležitém televizním vystoupením 14. dubna 2005 se Chirac zúčastnil debaty na soukromém televizním kanálu TF1, kde měl odpovídat na dotazy mladých lidí. Chirac byl za toto vystoupení velmi kritizován a to především proto, že nebyl schopen jasně odpovědět na položené otázky a za to, že zlehčoval současné problémy občanů Francouzské republiky.²⁰⁴ Možnost vylepšit si reputaci měl Jacques Chirac v dalším televizním vystoupení 3. května v rozhovoru pro státní televizní program France 2. Moderátor vyzval Chiraka, aby uvedl důvody, proč hlasovat pro ústavní smlouvu. Chirac na to prohlásil, že ústava přebírá veškeré hodnoty, které náleží Francii, dokonce ji přirovnal k ústavě z roku 1789 a prohlásil, že je její dcerou.²⁰⁵ I přes aktivitu prezidenta Chiraka se od počátku května „NE“ ústavní smlouvě pevně usazovalo na prvním místě. Dne 17. května otiskl deník Le Monde jeden z dalších průzkumů veřejného mínění. Podle čísel agentury TNS Sofres stálo „NE“ v čele s 53 %. Tři dny před referendem 26. května se Chirac pokusil v televizním a rozhlasovém vysílání naposledy přesvědčit Francouze argumenty nejtěžšího kalibru spadajících do pro Francouze citlivých oblastí sociální politiky, „velikosti“ Francie, francouzských hodnot, kultury. Ani tento poslední pokus však nebyl účinný.²⁰⁶

²⁰⁴ Přepis televizní debaty viz: www.elysee.fr/elysee/francais/interventions/interviews/dialogues-et-debats/2005/debat-du-president-de-la-republique-avec-des-jeunes-sur-tf1-referendum-endirect-avec-le-president.29361.html

²⁰⁵ viz: www.elysee.fr/elysee/francais/interventions/interviews-articles-de-presse-et-interventions-televisees./2005/interview-de-m-jacques-chirac-president-de-la-republique-au-journal-de-20-h-de-france-2.29695.html

²⁰⁶ Sitek, P.: Francouzské referendum o euroústavě. Mezinárodní politika č. 6, 2005.

3.9.3 Možné důvody neúspěšné ratifikace

29. května 2005 francouzští občané zamítli v referendu text ústavní smlouvy, kdy téměř 55 % voličů hlasovalo proti.²⁰⁷ Brzy nato se objevilo mnoho článků, analýz a reflexí, které se snažily odhalit hlavní důvody neúspěchu ratifikace.²⁰⁸ Důvodů se našlo několik. Předně svým nesouhlasem v referendu Francouzi chtěli vyjádřit svou nespokojenost a „potrestat“ francouzskou vládu, především Chiraka a Raffarina, kteří byli velmi nepopulární. Francie v té době zároveň bojovala s ekonomickými problémy, které ještě více ztížily pozici vlády. Mezi další důvody patřila také nepovedená kampaň na podporu ústavní smlouvy, která nepřinesla jasné a srozumitelné argumenty proč podpořit ústavní smlouvu. Na druhé straně protiústavní kampaň byla aktivnější a účinnější. Některé především pravicové strany využily obav voličů z možné ztráty pozice a vlivu Francie v rozšířené Evropské unie, z imigrantů, jiných náboženství a především z přistoupení Turecka do Evropské unie a spojily tyto otázky s otázkou ratifikace evropské ústavy.²⁰⁹ Nepomohlo ani to, že Jacques Chirac několikrát ujistil francouzské voliče, že budou mít v otázce přijetí Turecka do Evropské unie poslední slovo. Někteří voliči také věřili, že ústavní smlouva je příliš ultraliberální a mohla by demontovat francouzský sociální systém, sociální ochranu a systém veřejných služeb. Hlavním „strašákem“ se stala tzv. směrnice Bolkestein, která předpokládala liberalizaci poskytování služeb na území Evropské unie. A to i přesto, že tato směrnice nebyla součástí euroústavy. Zamítnutí ústavní smlouvy ve Francii představovalo pro Evropu doslova šok a poté, co ústavní smlouvu zamítlo o pár dní později i Nizozemí, byla Evropská unie doslova paralyzována.

²⁰⁷ Detailní informace o francouzském referendu viz: Laurent, A., Sauger, N.: *Le référendum de ratification du Traité constitutionnel européen du 29 mai 2005: comprendre le «Non»français*. Les Cahiers du Cevipof, Centre de recherches politiques de sciences po. Juillet 2005.

²⁰⁸ Např.: Jabko, N.: *La France face à la Constitution européenne. Un héritage mal assumé*. Critique internationale. n°29. Octobre-Décembre 2005; Reynié D.: *29 mai, 2005, un paysage dynamique*. Dostupné z: <http://www.unizar.es/euroconstitucion/library/working%20papers/Reynie%202005%20France.pdf>; European Commission. *The European Constitution: Post-referendum survey in France*. June 2005; Libération: *Un an après, les Français et le référendum sur le Traité constitutionnel européen*. Sondage LH2. Institut LH2. 17 mai 2006. aj.

²⁰⁹ Např. slogan Národní fronty: „Ne ústavě, ne Turecku“ nebo Národní republikánské hnutí a jeho slogan „Pro naši Evropu: Ne Turecku“. Viz Wagner, M.: *France and the Referendum on the EU Constitution*. Březen 2005. Issue 8. The Federal Trust. Londýn. Dostupné z: <http://www.fedtrust.co.uk> [03. 03. 2009]

3.10 Evropská unie na rozcestí

27. května ratifikovala německá Spolková rada drtivou většinou evropskou ústavní smlouvu. O dva dny později Francie ústavní smlouvu v referendu odmítla. Domácí i mezinárodní tisk se ptal, jak mohla Francie odmítnout své „dítě“. Francii se tak nepodařilo završit úspěšnou spolupráci s Německem během vyjednávání ústavní smlouvy. Francouzsko-německá dvojice byla rozdělena.²¹⁰ A na obou stranách panovala nejistota, jaký vliv bude mít neúspěch ústavní smlouvy na francouzsko-německou spolupráci v budoucnu. I když nebylo jasné, kudy se bude evropská integrace ubírat dál, Francie ani Německo nechtěly přerušit vzájemnou spolupráci, která tak dobře začala během Konventu. Francouzská ministryně pro evropské záležitosti Catherine Colonna prohlásila, že francouzsko-německé vztahy jsou dostatečně stabilní, aby se přizpůsobily politickým změnám a dále vyjádřila přesvědčení, že francouzsko-německá dvojice musí zůstat motorem Evropy.²¹¹ Francie se po neúspěchu v Nice rozhodla změnit svou taktiku vyjednávání a navrátit se ke spolupráci s Německem, což se pozitivně odrazilo ve společném příspěvku v Konventu z ledna 2003, který zásadně ovlivnil konečnou podobu ústavní smlouvy. Francie se tedy po nezdařeném předsednictví v roce 2000 dokázala přizpůsobit novým podmínkám a díky svému aktivnímu přístupu a spolupráci s Německým partnerem dokázala v Konventu prosadit své hlavní cíle. Francie pochopila, že i v rozšířené Unii bude potřeba motoru a že úloha francouzsko-německé spolupráce je vzhledem k politickému a ekonomickému významu obou zemí velmi důležitá pro další evropskou integraci. Bude-li chtít Francie tedy prosazovat své iniciativy uvnitř Unie, bude muset aktivně spolupracovat především s Německem, ale zároveň se bude muset více otevřít také ostatním státům v Unii.

V souvislosti s dalším směřováním Unie se v červnu roku 2007 během německého předsednictví členské státy na evropském summitu dohodly na hlavních bodech nové evropské smlouvy, která měla nahradit ústavní smlouvu. V červenci pak portugalské předsednictví zahájilo mezivládní konferenci, která se měla zabývat reformami institucí a dokončit novou smlouvu a 13. prosince 2007 byla skutečně podepsána nová

²¹⁰ Kdyby se však v Německu konalo referendum o evropské ústavní smlouvě, je pravděpodobné, že by Němci smlouvu také zamítli. Vyplývá to z průzkumu veřejného mínění, který přinesl týdeník *Der Spiegel*. viz: *Kdyby se nyní konalo referendum o ústavní smlouvě, Němci a Irové by zřejmě řekli ne*. 16.6.2005 Dostupné z: <http://www.euractiv.cz> [03. 03. 2009]

²¹¹ Paul, R.: *La «confusion allemande» retarde la reconstruction du moteur européen*. Rencontres. La

tzv. Lisabonská smlouva, která mění stávající zakládající smlouvy EU, aniž by je nahra-
zovala. Za Francii smlouvu podepsal Nicolas Sarkozy, nový francouzský prezident,
který byl zvolen do své funkce 6. května 2007.

4 Závěr

Blížící se rozšíření Evropské unie o státy střední a východní Evropy podnítilo členské státy Unie uskutečnit reformy evropských institucí, aby tyto instituce mohly efektivně fungovat i v Unii s téměř třiceti členy a aby nebyl zablokován rozhodovací proces. Většina budoucích členských států se řadila mezi menší státy, bylo tedy nutné upravit např. hlasování v Radě EU ve prospěch větších států, neboť váha malých států byla od počátků evropské integrace nadhodnocena a poměr malých a velkých států se čím dál výrazněji měnil ve prospěch malých států. Z kandidátských zemí střední a východní Evropy se k velkým zemím řadilo jediné Polsko.

Na mezivládní konferenci v roce 2000 měly být uzavřeny nezbytné reformy institucí Evropské unie. Téměř po roce vyjednávání uzavřely členské státy Smlouvu z Nice. Tato smlouva však byla mnohými považována za nutný kompromis, který za sebou zanechal spoustu „nedodělků“. Francie, pod jejímž předsednictvím Smlouva z Nice vznikla, byla za své jednání na konferenci kritizována většinou členských států. Největší kritiku sklidil francouzský prezident Jacques Chirac a ministerský předseda Lionel Jospin za svůj neústupný postoj v otázce reformy Rady. Velmi negativně byl vnímán spor na samotném závěru Nicejského summitu v prosinci roku 2000 mezi Francií a Německem, kdy Chirac s Jospinem odmítli přiznat Německu byť jen jediný hlas navíc v Radě ministrů s odůvodněním, že není možné narušit paritu mezi Německem a Francií, která je základem francouzsko-německé spolupráce již od počátku evropské integrace. Fakt, že Německo bylo nejlidnatějším členem Unie a mělo v průměru o 20 miliónů obyvatel více než Francie, zůstal francouzskými zástupci opomenut. Německu pak jako kompenzace bylo přiznáno více hlasů v Evropském parlamentu. Z takového jednání lze vyvodit závěr, že Francouzi považovali paritu s Německem v Radě za základní předpoklad úspěšného fungování jejich spolupráce, a potažmo úspěšného fungování Unie jako celku. Neústupnost, s jakou Francouzi bránili zachování parity v Radě, třeba i na úkor toho, že Německo získá víc křesel v Evropském parlamentu, ukázala také to, které instituce považují za prioritní. Francouzi vždy inklinovali spíše k mezivládní podobě Evropy a dostatečné zastoupení v Radě Evropské unie, instituci mezivládního charakteru, považovali za velmi důležité. Konečné výsledky z Nice však nebyly uspokojivé ani pro Francouze. Význam reforem přijatých během MVK 2000 byl

z hlediska zvýšení efektivnosti evropských institucí omezený. Některá rozhodnutí, jako např. rozhodnutí o konečné velikosti Komise nebo o modalitách systému rotace, byla nedořešena a odsunuta na pozdější dobu. Zrovna tak rozšíření používání hlasování kvalifikovanou většinou bylo spíše omezené. Výsledné reformy byly označeny jako nedostatečné a členské státy se shodly na tom, že musí proběhnout rozsáhlá diskuze o budoucnosti Unie a fungování institucí.²¹²

V roce 2002 zasedl Konvent o budoucnosti Evropské unie, na kterém měl být vytvořen návrh budoucí evropské ústavy. Institucionální schéma, které předložila Francie a Německo Konventu v lednu 2003, bylo značně rozdílné od schématu, za který Francie tvrdě bojovala na konferenci v Nice. Z tohoto pohledu se zdá, že Francie změnila své chování a začala sledovat rozdílné cíle. Bylo by ale zvláštní, že by Francie změnila své zájmy tak dramaticky a v tak krátkém čase. Pro takovou změnu chování však existuje několik vysvětlení.

Francie si podobně jako většina členských států velmi dobře uvědomovala neúspěch předchozích mezivládních konferencí v souvislosti s pokusy reformovat instituce. Konvent se svým uspořádáním od mezivládní konference úplně lišil, složení účastníků Konventu bylo pestré a různorodé, byli zde zástupci vlád, zástupci národních i evropských institucí a také zástupci kandidátských zemí. Jednání v Konventu byla na rozdíl od uzavřených mezivládních konferencí veřejná. Francie se musela přizpůsobit metodě a logice institucionálních jednání v Konventu, kde byl dialog mezi státy nezbytný. V Konventu čítajícím stovku členů si Francie uvědomila, že prosazování svých národních zájmů k úspěchu nepovede. Francie, která měla zásadní vliv na ustanovení Konventu a která prosadila do čela Konventu Francouze Valéry Giscard d'Estainga, velice usilovala o to, aby byl Konvent úspěšný. Francouzi se aktivně zapojili do společného reformního procesu a byli ochotni slevit ze svých původních cílů. To dokazoval například francouzsko-německý příspěvek k institucionální architektuře Evropské unie, který byl kompromisem francouzského a německého pohledu na podobu Unie, nebo akceptace dvojí menšiny v Radě, což de facto znamenalo konec parity mezi Francií a Německem.

V březnu 2002 definoval Chirac některé cíle, kterých chtěla Francie v Konventu

²¹² Smlouva z Nice byla bezprostředně po uzavření hodnocena negativně jako smlouva, přinášející nedostatečné institucionální reformy. S postupem času však kritické hlasy zeslábly – na jejím základě dnes funguje Unie o 27 členech.

dosáhnout – dokončit ústavní smlouvu pro Evropu, zavést v Evropské unii stálé předsednictví s předsedou Evropské unie, který by reprezentoval Evropskou unii navenek a nebo také zapojit více do rozhodovacího procesu národní parlamenty.²¹³ Také návrh na ministra zahraničí Evropské unie vznikl z podnětu Francie. Všechny zásadní návrhy Francie z oblasti reformy institucí byly obsaženy ve společném francouzsko-německém příspěvku z ledna 2003, který z velké části přebral Konvent do svého návrhu Evropské ústavní smlouvy. Francie tak dokázala prosadit všechny své hlavní cíle i do konečné podoby Evropské ústavní smlouvy. Změna postoje Francie během Konventu byla ovlivněna také změnou na domácí politické scéně, když byl na jaře 2002 Jacques Chirac znovu zvolen francouzským prezidentem, a bylo tak ukončeno období kohabitace.

Velmi zajímavé bylo sledovat vývoj francouzsko-německé spolupráce během MVK 2000 a během Konventu a MVK 2003/2004. Během mezivládní konference v roce 2000 proběhla sice mezi oběma státy debata o budoucí možné podobě Unie a institucí, ale žádná aktivní spolupráce mezi Francií a Německem nenastala. Francouzský prezident i ministerský předseda, kteří spolu vládli v kohabitaci, se v souvislosti s návrhy na možné fungování rozšířené Unie drželi zpátky a to vzájemné spolupráci mezi dvěma státy nijak nepomáhalo a při závěrečném jednání v Nice v prosinci 2000 se dokonce Francie a Německo ostře střetly v otázce vážení hlasů v Radě, což vedlo k prudkému ochlazení vzájemných vztahů.

Během Konventu byla situace jiná a známý „francouzsko-německý motor“ opět začal fungovat. Příležitost k francouzsko-německému sblížení se objevila ještě před zahájením prací Konventu. Sbližování nastalo již během oslav 40. výročí Elyzejské smlouvy a především během Irácké krize, ve které Němci a Francouzi zaujali shodné stanovisko, když kritizovali netrpělivost USA v souvislosti se zahájením války v Iráku. Když pak v lednu 2003 představila Francie s Německem svůj společný příspěvek na téma evropské institucionální architektury, nikdo nepochyboval o tom, že Francie a Německo jsou opět partnery. A byla to Francie, která se rozhodla vrátit ke svému tradičnímu partnerství s Německem a pokusit se oživit francouzsko-německý motor. V Nice Němci a Francouzi nespolupracovali a výsledek byl pro obě strany zklamáním. V Konventu obě země spolu naopak úzce spolupracovaly a výrazně ovlivnily konečný

²¹³ Discours de M. Jacques Chirac à Strasbourg (campagne électorale pour l'élection présidentielle. 6. 9. 2002. Dostupné z:<http://www.elysee.fr>

návrh Konventu.

Během mezivládní konference 2003/2004 odmítala Francie s Německem výraznější odchýlení od textu návrhu Konventu. Návrh Konventu obě země vnímaly jako téměř finální text ústavní smlouvy, který by již neměl procházet zásadní změnou. To se však nestalo a některé otázky byly znovu otevřeny (např. definice kvalifikované většiny a složení Evropské Komise). Hlavní francouzské návrhy však víceméně zůstaly zachovány i ve finálním textu ústavní smlouvy, takže Francie mohla být s konečným výsledkem spokojena. Výsledný text přinesl oproti konventnímu návrhu omezenější možnost efektivního fungování institucí, neboť zahrnoval složitější definici kvalifikované většiny v Radě a omezenější rozsah používání kvalifikované většiny a otázka zmenšení velikosti Komise byla odložena až na rok 2014. Paříž i Berlín po celou dobu prací na ústavní smlouvě byly schopny spolupracovat dohromady i za cenu velkých ústupků na obou stranách. Jacques Andreani poznamenal v časopise *Commentaire* na adresu francouzsko-německé spolupráce: „*Věc je jednoduchá. Když Francouzi a Němci kráčí ruku v ruce, všechno funguje. Není-li tomu tak, nefunguje nic.*“²¹⁴ Na druhou stranu především malé a střední členské státy se obávaly, že francouzsko-německá spolupráce se stane výlučnou a předznamenává vedení velkých zemí v budoucí Unii, což by si jistě Francie přála. Francouzský prezident Chirac několikrát zmínil myšlenku, že by se Francie s Německem měla postavit do čela Evropské unie.²¹⁵ Michel Foucher ve své knize *La République européenne* popsal ideální Evropu v očích Francie. Francouzským ideálem je Evropa skutečností (*Europe des réalités*), tedy Evropa národních států řízená velkými státy. Francie vždy balancovala mezi dvěma pozicemi: mezi silnou a výkonnou Evropou za cenu jistého omezení národního vlivu a mezi Evropou, ve které by si státy sice udržely maximální vliv, ale za cenu oslabené pozice Evropská unie při jednáních na světové úrovni.²¹⁶ Otázka je, jakou Evropu si Francie v budoucnu zvolí.

²¹⁴ Andreani, Jacques.: *Dialogue franco-allemand: les échéances européennes. Commentaire n°100*. Plon. 2002-2003.

²¹⁵ [...] „*Německo a Francie spolu s dalšími zeměmi, které by chtěly postupovat rychleji či dále v integraci evropských politik, by vytvořili tzv. průkopnickou skupinu. Tato skupina by otevírala cestu ostatním na základě posílené spolupráce [...] To čím si Německo s Francií prošly a co zažily, nelze k ničemu přirovnat. Francie a Německo nejlépe mohou pochopit hluboký význam míru a evropského projektu. Jedině tyto země mohly Evropě vyslat signál k sjednocení a rozvíjet evropskou myšlenku dál*“ [...] Discours prononcé par Jacques Chirac, Président de la République française, devant le Bundestag. Berlin. 27.6. 2000. Dostupné z: <http://www.elysee.fr>

²¹⁶ Foucher, M.: *La République européenne*. Belin. 2000. s.70

Hypotéza z úvodní části mé práce byla potvrzena. Analýza dvou etap, během kterých členské státy Evropské unie vyjednávaly reformy institucí, ukázala, že Francie našla způsob, jak se přizpůsobit novým geopolitickým podmínkám a že může mít zásadní vliv na reformy evropských institucí a směr evropské integrace, pokud je schopna přistoupit na dialog s ostatními členy Unie a pokud funguje aktivní spolupráce mezi Francií a Německem. I když v dnešní Unii, která čítá 27 členů, nebude francouzský nebo francouzsko-německý vliv již tak výrazný jako v původním šestičlenném společenství. V Nice stálo Německo a Francie proti sobě, což se negativně projevilo i na celkovém výsledku konference. Oproti tomu v Konventu a na následné mezivládní konferenci francouzsko-německé spojenectví fungovalo a výrazně ovlivnilo konečné reformy institucí. Německo pro Francii zůstává od počátků evropské integrace nejdůležitějším partnerem v rámci Evropské unie a to i v obdobích, kdy francouzsko-německý motor nebyl příliš aktivní a navzdory faktu, že německá vize, jak by měla budoucí Unie vypadat, se od té francouzské výrazně liší. V „nové“ Evropě byla Francie nucena přehodnotit své vnímání evropské integrace. Posun nastal i v jejím postoji k budoucí podobě Evropy. Od mezivládní Evropy se přesunula k Federaci národních států, což je koncept stojící mezi supranacionální a federální strukturou Unie.

Resumé

The diploma thesis analyses two crucial moments - Intergovernmental conference (IGC) 2000 and the Convention on the Future of Europe in 2002-2003 with IGC 2003/2004 which treated the issue of reforms of European institutions in order to prepare the European Union for the biggest enlargement in the history. Three years later, after unsuccessful French presidency in Nice, where France was accused for „arrogance“ and promoting its own interests, the situation changed. In the Convention, France was able to hold a dialogue with other participants, especially with Germany, which became the main French partner in the Convention, and the Franco-German motor started working again. During the period of time since Nice to the Convention, France was able to reassess its attitude towards the European integration and its relation towards Germany and found its position in „new“ Europe, which was modified by great geopolitical changes at the end of the 1990s and at the beginning of the 21st century.

The thesis is divided into three parts. First part deals with the influence of France on the development of the European integration and on the chief EU institutions with respect to Franco-German co-operation from the beginning of European Communities to 1997, when the Amsterdam Treaty was signed.

The second part of the thesis analyses the intergovernmental conference in 2000 and the following summit in Nice, where following institutional questions of the conference were negotiated: voting weights in the Council of the EU, qualified majority voting extension, size of the European Commission after enlargement and new rules on closer co-operation. This part seeks to examine French attitudes towards these issues. Also the reasons of unsuccessful Franco-German co-operation are discussed here. This chapter focuses mainly on the second midterm of IGC, which was taking place under the French presidency, all above the summit in Nice, where the final institutional reforms were agreed. The final part of the second chapter provides final outcomes of the Treaty of Nice and its evaluation from French critical point of view.

The third part of the thesis analyses French behaviour in the Convention on the Future of Europe. The purpose of the Convention was to produce a draft constitution for the European Union. The draft constitution was handed over to the Intergovernmental conference 2003/2004, which finalised a new treaty. The Convention treated similar

institutional questions as in Nice. In contrast to the IGC 2000, French representatives in the Convention seemed to be very active. The common Franco-German proposition on the institutional architecture of the EU markedly influenced the final institutional reforms agreed in the Treaty establishing the Constitution for Europe. This part of work seeks to provide an answer to the question how France changed its way of negotiation and whether the Franco-German couple was driving force for institutional reforms agreed during the Convention and during the IGC 2003/2004. The thesis is terminated by the year 2005, when the new treaty was refused in the French referendum.

The analysis of IGC 2000 and the Convention followed by IGC 2003/2004 affirmed that France was able to adapt itself to geopolitically changed Europe, and the negotiations in the Convention indicated that France can considerably influence the direction of European integration in the future on condition that France leads a more active and opened European policy and that Franco German co-operation works.

Seznam použitých zkratk

- COREPER** – (*Comité des représentants permanents*) Výbor stálých zástupců
- ECOFIN** – (*The Economic and Financial Affairs Council*) Rada ministrů hospodářství a financí Evropské unie
- ECU** – (European Currency Unit) Evropská měnová jednotka
- EHS** – Evropské hospodářské společenství
- EP** – Evropský parlament
- EK** – Evropská komise
- ES** – Evropské společenství
- ESUO** – Evropské společenství uhlí a oceli
- EU** – Evropská unie
- EURATOM** – Evropské společenství pro atomovou energii
- FN** – Front national
- HMU** – Hospodářská a měnová unie
- IGC** – (*Intergovernmental conference*) Mezivládní konference
- LCR** – Ligue communiste révolutionnaire
- LU** – Lutte Ouvrière
- MNR** – Mouvement national republicain
- MPF** – Mouvement pour la France
- MVK** – Mezivládní konference
- NATO** – (*North Atlantic Treaty Organisation*) Severoatlantická aliance
- OSN** – Organizace spojených národů
- PCF** – Parti communiste français
- PS** – Parti socialiste
- RPF** – Rassemblement pour la France
- SPD** – (*Sozialdemokratische Partei Deutschlands*) Sociálně demokratická strana
- SZP** – Společná zemědělská politika
- TF1** – (*Télévision française 1*) Francouzská televize 1
- TNS Sofres** – (*Société française d'études par sondages*) Francouzská agentura pro průzkum veřejného mínění
- UDF** – Union pour la démocratie française

UMP – Union pour un mouvement populaire

Použitá literatura

Knižní publikace

- CINI, M.: *The European commission, leadership, organisation and culture in the EU administration*. New York, 1996.
- DRULÁK, P.: *Jak zkoumat politiku. Kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál, 2008.
- FIALA, V. a kolektiv: *Teoretické a metodologické problémy evropské integrace*. Praha: Periplum, 2007.
- FRIES, Fabrice: *Velké evropské rozpravy*. Paříž: Éditions du Seuil, říjen 1995.
- KRÁL, D., PÍTROVÁ, L., ŠLOSARČÍK, I.: *Smlouva zakládající Ústavu pro Evropu – Komentář*. Praha: Institut pro evropskou politiku Europeum, 2004.
- KRATOCHVÍL, P.: *Teorie evropské integrace*. Praha: Portál, s.r.o., 2008.
- PITROVÁ, M.: *Institucionální struktura Evropské unie. Vliv integračních paradigmat na výstavbu institucí*. Brno: Nadace Universitas Masarykiana, 2002.
- SOUTOU, G-H.: *L'alliance incertaine: Les rapports politico-stratégiques franco-allemand 1954-1996*. Paris: Fayard, 1996.
- ŠLOSARČÍK, I.: *Politický a právní rámec evropské integrace*. Praha, 2003.
- WEIDENFELDD, W. a WESSELS, W.: *ABC o EU*. Praha, 1996.

Články v odborných časopisech a sbornících

- ANDREANI, J.: Dialogue franco-allemand: les échéances européennes. *Commentaire*. Paris: Plon, Hiver 2002-2003. n°100. s.843-847.
- BADINTER, R.: Une Constitution pour l'Europe. Entretien avec Robert Badinter. *Esprit*. Paris: Seuil, Janvier 2003. n°291.
- BLANQUER, J.-M.: Le projet de Constitution européenne. Entre pact fédératif et ordre constitutionnel coopératif. *Revue du Droit public*. 2003. n° 5.
- BOURLANGES J-L.: La fin de l'Europe communautaire. Critique du traité de Nice. *Commentaire*. Paris: Plon, Automne 2001.vol. 24. n°95.
- BOURLANGES, J-L.: „France-Allemagne: divorce à l'européenne“. *Politique internationale*. 2000. n°91.
- DELORS, J.: Le moment et la méthode. *Le débat*. Paris: Gallimard, 1995. n°83.
- EICHLER, J.: Jospin upřesnil francouzské představy o Evropské unii. *Mezinárodní politika*, 2001. n°9.

- FERRAND, O.: Trois scénarios pour l'avenir de l'Europe. *Esprit*. Seuil: Janvier 2003. n°291.
- JABKO, N.: La France face à la Constitution européenne: un héritage mal assumé. *Critique internationale*. Paris: Sciences Po, 2005. n°29.
- JABKO, N.: The Importance of Being Nice: An Institutional Analysis of French Preferences on the Future Europe. *Comparative European Politics*. 2004. n°2.
- LAMASSOURE, A.: Après la Convention: vers la Constitution européenne. *Commentaire*. Paris: Plon, Hiver 2002-2003. n°100.
- LAURENT, A., SAUGER, N.: Le référendum de ratification du Traité constitutionnel européen du 29 mai 2005: comprendre le «Non»français. *Les Cahiers du Cevipof*. Centre de recherches politiques de sciences po, Juillet 2005.
- LEQUESNE, Ch.: Quelle Constitution pour l'Europe. *Critique internationale*. Paris: Presses de Sciences Po, Juillet 2003. č.20.
- MADAULE, S.: Les dessous de Nice. *Le Débat*. Paris: Gallimard, mars-avril 2001. n°14.
- PASCAL, J.: La Constitution européenne: l'an I d'une Fédération européenne d'Etats-nations. *Revue du Droit public*. 2003. n°5.
- PAUL, R.: La «confusion allemande» retarde la reconstruction du moteur européen. *Rencontres. La revue franco-allemande*. 2005. Éd.6. n°9.
- PIERRE, M.: Les élections de mars 2004. *Commentaire*. Été 2004. n°106.
- PIERRE, M.: Les élections européennes du 13 juin 2004 et la situation politique française. *Commentaire*. Automne 2004. n° 107.
- Pitrová, M.: Institucionální reforma po summitu Evropské unie v Nice. *Veřejná správa*. 2001. roč. 12. č. 26. s. 4
- PRIEUR, J.: Contribution à la Convention pour l'Europe. *Commentaire*. Paris: Plon, hiver 2002-2003. n°100. s.861-868.
- RIFKIND, M.: L'Etat-nation et la construction européenne. *Politique étrangère*. Ifri, 1997 n° 1/97.
- SITEK, P.: Francouzské referendum o euroústavě. *Mezinárodní politika*. 2005. č. 6.
- STARK, H.: France-Allemagne: entente et mésententes. *Politique étrangère*. Ifri, Hiver 1993 - 1994. s. 989-999
- VAÏSSE, M.: La réconciliation franco-allemande: le dialogue de Gaulle-Adenauer. *Politique étrangère*. Ifri, Hiver 1993 - 1994.
- VYKLIČKÝ, R.: Institucionální reforma EU po summitu v Nice. *Právník*, 2001. roč. 140. č. 8

Články z deníků *Le Monde* a *Le Figaro*

- BACQUÉ, R., ROBERT-DIARD, P.: Six mois de schizophrénie politique pour Jacques Chirac et Lionel Jospin. *Le Monde*. 7.12. 2000.
- BARTH, E.: Nice: un „Suez“ diplomatique. *Le Monde*. 26.12.2000
- BOURLANGES, J-L.: Il ne faut pas ratifier Nice. *Le Monde*. 13.12.2000.
- DE BAROCHEZ, L.: Le couple franco-allemand à l'épreuve. *Le Figaro*. 1.12.2000
- DE BRESSON, H., LEPARMENTIER, A.: Paris et Berlin réfléchissent à une „Union franco-allemande“. *Le Monde*. 13.11.2003.
- DE BRESSON, H.: Paris s'interroge sur les intentions européennes de l'Allemagne. *Le Monde*. 01.02.2001.
- DE BRESSON, L, Vernet, D.: Il faut un président de l'Europe qui ait du pouvoir. Interview avec Pierre Lequillier, président de la délégation de l'Assemblée nationale pour l'Union européenne. *Le Monde*. 4.12.2002.
- FERENCZI, T., ZECCHINI, L.: Les Vingt-cinq engagent un débat difficile sur le projet de Constitution. *Le Monde*. 4.10.2003.
- FERENCZI, T.: L'accord sur la future Constitution se fait avec un texte aux „ambitions réduites“. *Le Monde*. 19.6. 2004
- GISCARD D'ESTAING, V.: Il faut revoir la composition de la Commission de Bruxelles. *Le Figaro*. 22.1.2003
- LEMAITRE, P.: Europe: l'arrogance française en procès. *Le Monde*. 20.12.2000
- LEPARMENTIER, A.: Les relations entre la France et l'Allemagne connaissent de nouvelles tensions. *Le Monde*. 29.11. 2000
- MENY, Y.: Le train Bruxelles-Berlin ne passe pas par Paris. *Le Monde*. 10. 05. 2001
- PICAPER, J.-P.: Fischer pour les Etats-Unis d'Europe: Coup d'éclat du ministre allemand des Affaires étrangères qui prône une fédération européenne. *Le Figaro*. 13. 05. 2000
- VÉDRINE, H.: Réponse à Joschka Fischer. *Le Monde*. 11.06.2000
- VERNET, D.: Europe, la fin du „jardin à la française“. *Le Monde*. 15.12.2000

Smlouvy a oficiální dokumenty

- Contribution franco-allemande à la Convention européenne sur l'architecture institutionnelle de l'Union. 16. 1. 2003. Dostupné z WWW: <<http://register.consilium.eu.int/pdf/en/03/cv00/cv00489en03.pdf>>

- Contribution franco-néerlandaise présentée par M. Gijs de Vries et M. Dominique de Villepin. „Renforcement du rôle de la Commission“. CONV 664/03. 25. 03. 2003. Dostupné z WWW: <<http://register.consilium.eu.int>>
- Déclaration conjointe sur les grandes priorités européennes. 23.11.2001. Dostupné z WWW: <<http://www.france-allemande.fr/-2001-2005-.html>>
- Déclaration sur l'identité européenne. Copenhague, 14. 12. 1973. Dostupné z WWW: <http://www.franceurope.org/pdf/declaration_id.pdf>
- Délégation pour l'Union Européenne. Compte Rendu n° 149. Réunion du mardi 19 juin 2001 à 17:30. Présidence de M. Alain Barrau. Dostupné z WWW: <<http://www.assemblee-nationale.fr/europe>>
- Final communiqué of the summit in Den Haag. 1. - 2. 12. 1969. Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu/economy_finance/emu_history/documentation/documentation_chapter3.htm>
- Memorandum to the Members of the Commission: Summary of the Treaty of Nice. SEC 2001. Dostupné z WWW: <<http://www.europa.eu.int/igc2000>>
- Nicejská smlouva pozměňující Smlouvu o EU, Smlouvy o založení Evropských společenství a některé související akty. (2001/C80/01). Dostupné z WWW: <<http://www.euroskop.cz>>
- Prohlášení Belgie, Francie a Itálie k Protokolu o orgánech s ohledem na rozšiřování Evropské unie. Amsterodamská smlouva pozměňující smlouvu o Evropské unii, Smlouvy o založení Evropských společenství a související akty. 97/C 340/01. Dostupné z WWW: <<http://www.euroskop.cz>>
- Protokol o rozšíření Evropské unie. čl. 3. Nicejská smlouva pozměňující Smlouvu o EU, Smlouvy o založení Evropských společenství a některé související akty. (2001/C80/01).
- Rapport de la Présidence de la Convention au Président du Conseil Européen. CONV 851/03. Dostupné z WWW: <<http://www.european-convention.eu.int>>
- Report to the European Commission. The institutional implications of enlargement, 18 october, 1999. Dostupné z WWW: <<http://www.ena.lu/mce.swf?doc=16719&lang=2>>
- Smlouva o Ústavě pro Evropu. Lucemburk: Úřad pro úřední tisky Evropských společenství, 2005.
- Solemn Declaration on European Union. Stuttgart.19.6.1983. Dostupné z WWW: <<http://www.ena.lu>>

Projevy, tiskové konference a interview státníků

- 75. Sommet franco-allemand á Mayence - Conférence de presse conjointe du Président de la République, M. Jacques Chirac, et du Premier ministre, M. Lionel Jospin, et du Chancelier allemand, M. Gerhard Schröder – Propos de MM. Chirac et

Jospin. 9. 6. 2000. Dostupné z WWW: <http://www.deutschland-frankreich.diplo.de/75eme-Sommet-franco-allemand-a,023.html> [cit. 2008-10-09]

- Conférence de presse conjointe du Président de la République, M. Jacques Chirac, et du Premier ministre, M. Lionel Jospin, et du Chancelier allemand, M. Gerhard Schröder – Propos de MM. Chirac et Jospin. 9. 6. 2000. Dostupné z WWW : <<http://www.deutschland-frankreich.diplo.de/75eme-Sommet-franco-allemand-a,023.html>> [cit. 2008-10-09]
- Conférence de presse de Charles de Gaulle. 15. 5. 1962. Dostupné z WWW: <<http://www.ena.lu/mce.swf?doc=8641&lang=1>>[cit. 2008-20-11]
- Conférence de presse du général de Gaulle. 16. 5. 1967. *La politique étrangère de la France*. 1er semestre 1967, s. 93-97. Dostupné z: <http://www.ena.lu/mce.swf?doc=8641&lang=1> [cit. 2008-20-11]
- Déclaration conjointe sur les grandes priorités européennes. 23. 11. 2001. Dostupné z WWW: <http://france-allemande.fr/-2001-2005-.html> [cit. 2008-21-01]
- Délégation pour l'Union Européenne. Compte Rendu n°149. Réunion du mardi 19.6. 2001 à 17:30. Présidence de M. Alain Barrau. Dostupné z WWW: <http://www.assemblee-nationale.fr/europe> [cit. 2008-21-05]
- Discours de M. Jacques Chirac, Président de la République, devant le Parlement européen au terme de la présidence française de l'Union européenne, suivi de ses réponses aux interventions des Présidents de groupes parlementaires. 12. 12. 2000 Dostupné z WWW: http://www.elysee.fr/elysee/elysee.fr/francais_archives/interventions/discours_et_declarations/2000/decembre/discours_du_president_de_la_republique_devant_le_parlement_europeen_au_terme_de_la_presidence_francaise_de_l_union_europeenne.176.html [cit. 2008-22-11]
- Discours prononcé par Jacques Chirac. Présentation par le Président de la République, du programme de la Présidence française de l'Union européenne devant le Parlement européen. Strasbourg, 4. 7. 2000. Dostupné z WWW: http://www.elysee.fr/elysee/elysee.fr/francais_archives/interventions/discours_et_declarations/2000/juillet/presentation_par_le_president_de_la_republique_du_programme_de_la_presidence_francaise_de_l_union_europeenne_devant_le_parlement_europeen.1176.html [cit. 2008-22-11]
- Discours de M. Jacques Chirac à Strasbourg. 6. 3. 2002. Dostupné z WWW: <http://www.elysee.fr/elysee/elysee.fr/francais_archives/interventions/discours_et_declarations/2002/mars/discours_de_m_jacques_chirac_a_strasbourg-campagne_electorale_pour_l_election_presidentielle.3284.html> [cit. 2008-22-11]
- Discours prononcé par Joschka Fischer à l'Université Humboldt: «De la Confédération à la Fédération – réflexion sur la finalité de l'intégration. », Berlin, 12. 5. 2000. Dostupné z WWW: <<http://www.auswaertigesamt.de/diplo/de/Startseite>. stáhnuto z: www.ena.lu> [cit. 2008-12-10]
- Chirac, J.: Déclaration de M. Jacques Chirac sur l'accord pour une constitution pour l'Europe. Paris. 19. 6. 2004. Dostupné z WWW : <<http://www.france.diplomatie.fr>>

- Intervention de M. Jacques Chirac, Président de la République, lors de l'ouverture de la Conférence intergouvernementale. Rome. 4. 10. 20 03. Dostupné z WWW: http://www.elysee.fr/elysee/elysee.fr/francais_archives/interventions/discours_et_declarations/2003/octobre/intervention_du_president_de_la_republique_lors_de_l_ouverture_de_la_conference_intergouvernementale_en_italie.3604.html [cit. 2009-09-01]
- Interview d'Hubert Védrine: les négociations menant à la signature du traité de Nice. Paris. 2. 7. 2008. Dostupné z WWW: <<http://www.ena.lu>> [cit. 2008-22-11]
- Interview de Pierre Moscovici: les négociations menant à la signature du traité de Nice. Paris. 23. 7. 2008. Dostupné z WWW: <<http://www.ena.lu>> [cit. 2008-22-11]
- *Point de presse de Monsieur Jacques Chirac lors du Conseil européen de Bruxelles.* 17 juin 2004. Dostupné z WWW: http://www.elysee.fr/elysee/elysee.fr/francais_archives/interventions/conferences_et_points_de_presse/2004/juin/point_de_presse_du_president_de_la_republique_lors_du_conseil_europeen_de_juin_2004.386.html [cit. 2009-10-02]

Ostatní internetové zdroje

- *1997 – 2002: une cohabitation surprise.* Dostupné z WWW: <<http://www.ladocumentationfrancaise.fr/dossiers/cohabitation/surprise.shtml>>
- BIDOULT, G.: *D'une Résistance à l'autre: extrait sur le plan Schuman.* Paris: Les Presses du Siècle, 1965. Dostupné z WWW: <<http://www.ena.lu>> [cit. 2008-20-10]
- CASTLE, S.: *French will use summit to atone for l'arrogance label.* 07. 12. 2000. Dostupné z WWW: <<http://www.independent.co.uk>> [cit. 2008-20-10]
- ČERNOCH, P.: *Budoucnost Evropy po Laekenu.* 16. 06. 02. Dostupné z WWW: http://URL:http://www.europeum.org/disp_article.php?aid=522Budoucnost [cit. 2009-20-02]
- DELOCHE-GAUDEZ, F.: *La présidence de la Convention européenne.* Dostupné z WWW: <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/IMG/pdf/FD001294.pdf> [cit. 2009-03-03]
- *EU od A do Z. Delorsův balík.* Dostupné z WWW: <<http://www.euroskop.cz/283/sekce/c-d/>>
- EUROPEAN COMMISSION: *Adapting the Institutions to make a Success of Enlargement.* Dostupné z WWW: <http://europa.eu.int/comm/archives/igc2000/offdoc/index_en.htm#contributions>
- GISCARD D'ESTAING, V: *L'élection rapprochera l'Europe de ses citoyens dans 30 jours d'Europe.* Mars 1976. Dostupný z WWW: <http://www.ena.lu/mce.sw?doc=7116&lang=2> [cit. 2008-23-10]
- HOŘICKÁ, O.: *Bude Joschka Fischer evropským ministrem zahraničí?* 15.5.2003. Dostupné z WWW: http://www.europeum.org/disp_kalend_entry.php?kalid=1267 [cit. 2008-20-11]

- KRÁL, D.: *Předsednictví à la française*. Dostupné z WWW: http://www.europeum.org/disp_article_text.php?aid=275 [cit. 2008-14-11]
- KROUPA, L.: *Finalita Evropské unie podle Joschky Fischera a Gerharda Schrödera*. 09. 04. 2002 Dostupné z WWW: <http://www.integrace.cz/integrace/clanek.asp?znamka=3&id=496> [cit. 2008-12-10]
- KUDELOVÁ, D.: *Francouzsko-německé partnerství v rámci EU – motor evropské integrace?* 09. 04. 2002. Dostupné z WWW: http://www.europeum.org/disp_article.php?aid=489&cid=0&nolang=0&page=40&type=0 [cit. 2008-08-10]
- KYNICKÝ, M.: *Charles de Gaulle, Konrad Adenauer a kořeny francouzsko-německé spolupráce*. 26. 10. 2004. Dostupné z WWW: http://www.europeum.org/disp_article.php?aid=739 [cit. 2008-20-11]
- Le «traité de Lisbonne» 5. 11. 2007. Dostupné z WWW: [http://www.euractiv.com/fr/avenir-europe/traité-lisbonne/article-163544? >](http://www.euractiv.com/fr/avenir-europe/traité-lisbonne/article-163544?)
- LEFEBVRE, M.: *L'Europe aura-t-elle sa Constitution?* Janvier 2004. Dostupné z WWW: http://www.ifri.org/files/policy_briefs/ML_PB_1_2004_Constitution.pdf [cit. 2009-09-01]
- LEFEBVRE, M.: *La Constitution européenne: bilan d'un accouchement (2002-2004)*. Septembre 2004. Dostupné z: http://www.ifri.org/files/policy_briefs/policy_paper_8_Lefebvre.pdf [cit. 2009-09-01]
LEFEBVRE, M.: *La France et la Convention: entre les intérêts nationaux et une vision européenne*. Paris: Policy Brief., Ifri, février 2003. Dostupné z WWW: http://www.ifri.org/frontDispatcher/ifri/publications/publications_en_ligne_1044623469287/publi_P_art_lefebvre_fce_convention_1045756459793 > [cit. 2009-09-01]
- LEVADE, A.: *La France et la Convention sur l'avenir de l'Europe*. Dostupné z WWW: <http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/IMG/pdf/AFRI%2015.pdf> [cit. 2009-21-01]
- PACHTA, L.: *Rozšiřování a prohlubování Evropské unie z perspektivy Francie: současná dilemata ve francouzské evropské politice*. 03. 06. 2004. Dostupné z WWW: <http://www.euractiv.cz/evropa-dnes0/analyza/roziovn-a-prohlubovn-evropsk-unie-zperspektivy-francie-souas> [cit. 2008-06-10]
- Portail de la coopération franco-allemande: *Valéry Giscard d'Estaing*. Dostupné z WWW: <http://www.france-allemande.fr>
- SCHILD, J.: *La France, L'Allemagne et la Constitution Européenne: un bilan mitigé, un leadership contesté*. Note du Cerfa, Mars 2004 n°10. Dostupné z WWW: <http://www.ifri.org> [cit. 2009-20-02]
- ŠLOSARČÍK, I.: *Hlasovací mechanismus v Radě EU podle Smlouvy zakládající Ústavu pro Evropu*. Instiut pro evropskou politiku. Europeum. Dostupné z WWW: http://www.europeum.org/doc/arch_eur/ISlosarcik_analyza_pro_senat.pdf [cit. 2009-20-02]

- *Télégramme de Maurice Couve de Murville à Jean-Marc Boegner sur la chaise vide*. Paris, 5.7. 1965. Dostupné z WWW: <<http://www.ena.lu/mce.swf?doc=19942&lang=1>> [cit. 2008-20-10]
- WAGNER, M.: *France and the Referendum on the EU Constitution*. Londýn: The Federal Trust, Březen 2005. Issue 8. Dostupné z WWW: <http://www.fedtrust.co.uk> [cit. 2009-03-03]

Projekt diplomové práce

Projekt diplomové práce

Jméno: Lenka Kristková

Studijní obor: Západoevropská studia

E-mail: LenkaKri@seznam.cz

Datum:

Název diplomové práce: **Evropa „à la française“ – Postoj Francie k institucionálním reformám v Evropské unii v letech 2000-2005 s ohledem na francouzsko-německou spolupráci.**

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Michel Perottino, PhD.

Předpokládaný termín dokončení: LS 2009

Plán diplomové práce:

Úvodní část práce nabízí stručný přehled francouzského působení na evropskou integraci od počátku Evropské unie do období 90. let s důrazem na francouzsko-německou spolupráci v dané oblasti. Do této části je zahrnut i stručný popis a vývoj čtyř nejdůležitějších institucí Evropské unie – Rady EU, Evropské rady, Evropské komise a Evropského parlamentu a působení Francie na tyto instituce.

Druhá kapitola analyzuje postoj Francie během mezivládní konference 2000 a summitu v Nice, na kterém byla uzavřena Smlouva z Nice. V úvodní části je zmíněna Amsterodamská smlouva jejíž „nedodělky“ se řešily později na summitu v Nice. Důležitou součástí je také německo-francouzská debata o budoucí podobě Evropy, která probíhala souběžně s mezivládní konferencí. Na summitu v Nice v prosinci 2000 se řešily především tyto otázky:

- převážení hlasů v Radě EU s ohledem na budoucí rozšíření Evropské unie
- rozšíření oblastí s volbou kvalifikované většiny
- reforma Komise
- upravení podmínek pro tzv. zesílenou spolupráci

Reformy měly především připravit Evropskou unii na rozšíření o 10 nových zemí a zabezpečit její budoucí akceschopnost. Tato kapitola sleduje cíle francouzské delegace a její úspěchy i neúspěchy a konečné výsledky zakotvené ve smlouvě s ohledem na fran-

couzsko-německou spoluprací.

Třetí část práce se zaměřila na okolnosti vzniku evropské ústavy opět s ohledem na francouzskou aktivitu. Tato kapitola se soustředí na to, jaké nové institucionální reformy by s sebou ústava přinesla. Práce si klade otázky do jaké míry se francouzští političtí představitelé na vzniku ústavy podíleli, jaké změny navrhovali a zda se jim podařilo své návrhy do konečné podoby smlouvy prosadit nebo ne. Vyjednávání ústavní smlouvy představovalo pro Francii velkou výzvu a možnost zapojit se opět aktivně do evropského integračního procesu a získat opět vliv na směřování Evropské unie. Francie Důležitou součástí této kapitoly je opět otázka spolupráce Francie a Německa.

Hypotéza a cíl práce:

Francie po nezdařilé mezivládní konferenci v Nice v roce 2000 dokázala změnit své vnímání evropské integrace a přizpůsobit se novým podmínkám v Evropě. V Konventu o budoucnosti Evropy s následnou mezivládní konferencí francouzští zástupci změnilí svou taktiku a vedli otevřenou evropskou politiku. Díky tomuto přístupu a díky aktivní francouzsko-německé spolupráce uvnitř Konventu, dokázala Francie výrazně ovlivnit výsledné institucionální reformy v ústavní smlouvě.

Seznam hlavních použitých pramenů:

Práce se soustředí především na pohled a postoj francouzských politických činitelů a tvůrců evropské politiky, francouzských médií, proto jsou zdroje ze kterých je čerpáno především francouzské. Velmi důležitým zdrojem byli novinové články z archívu Le Monde a dále také dokumenty a interview s francouzskými politiky na internetové stránce www.ena.lu.

Primární prameny

- Amsterdamská smlouva
- Lisabonská smlouva
- Nicejská smlouva
- Smlouva o Ústavě pro Evropu

Sekundární prameny

Knižní publikace:

- PITROVÁ, M.: *Institucionální struktura Evropské unie. Vliv integračních paradigmat na výstavbu institucí*. Brno: Nadace Universitas Masarykiana, 2002.
- SOUTOU, G-H.: *L'alliance incertaine: Les rapports politico-stratégiques franco-allemand 1954-1996*. Paris: Fayard, 1996.
- ŠLOSARČÍK, I.: *Politický a právní rámec evropské integrace*. Praha, 2003.

Odborné časopisy:

- BADINTER, R.: Une Constitution pour l'Europe. Entretien avec Robert Badinter. *Esprit*. Paris: Seuil, Janvier 2003. n°291.
- BLANQUER, J.-M.: Le projet de Constitution européenne. Entre pact fédératif et ordre constitutionnel coopératif. *Revue du Droit public*. 2003. n° 5.
- BOURLANGES J-L.: La fin de l'Europe communautaire. Critique du traité de Nice. *Commentaire*. Paris: Plon, Automne 2001. vol. 24. n°95.
- DELORS, J.: Le moment et la méthode. *Le débat*. Paris: Gallimard, 1995. n°83.
- JABKO, N.: La France face á la Constitution européenne: un héritage mal assumé. *Critique internationale*. Paris: Sciences Po, 2005. n°29.
- LEQUESNE, Ch.: Quelle Constitution pour l'Europe. *Critique internationale*. Paris: Presses de Sciences Po, Juillet 2003. č.20.
- Pitrová, M.: Institucionální reforma po summitu Evropské unie v Nice. *Veřejná správa*. 2001. roč. 12. č. 26. s. 4

Francouzské deníky:

- Le Monde
- Le Figaro

Elektronické zdroje:

- www.ena.lu
- www.ladocumentationfrancaise.fr
- www.senat.fr
- www.diplomatie.fr
- www.elysee.fr
- www.euroskop.cz
- www.europa.eu.int